

การพัฒนาแนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม
ในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข
จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

นายฉัตรชัย บางชวด
รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้
เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม
ในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา
ของ นายฉัตรชัย บางชวด เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร
รุ่นที่ ๖๓ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔

พลโท

(วิโรจน์ เกิดแสง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนาแนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นายฉัตรชัย บางชวด

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ ๖๓

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ประการแรก เพื่อศึกษาสถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่มีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันและแนวโน้มระยะต่อไป และประการสุดท้าย เพื่อแสวงหาแนวทางประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารที่ใช้เป็นเอกสารชั้นต้น ได้แก่ นโยบาย คำสั่ง คำประกาศ และ เอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความวิเคราะห์ และงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ประการแรกคือ องค์กรภาคประชาสังคมแต่ละองค์กรมีเป้าหมายการทำงานแตกต่างกัน แต่มีความต้องการในการร่วมทำงานกับภาครัฐเพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากมีความตระหนักถึงประโยชน์ของการร่วมมือกันและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ประการที่สองคือ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมมีทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ โดยภาครัฐต้องสนับสนุนให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ และประการสุดท้ายคือ ความร่วมมือกับภาคประชาสังคมขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร รวมไปถึงปัจจัยทางการเมืองและสังคมภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นภาครัฐจึงควรพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมอย่างครอบคลุมทุกมิติ

Abstract

Title State - civil society organisation cooperation development for proceeding in The Peace Dialogue Process in Southern Border Provinces.

Field Social Psychology

Name Mr. Chatchai Bangchuad

Course NDC **Class** 63

This research aims to study status and operation of civil society organisation (CSOs) that involve with Peace Dialogue Process along with analyzing and evaluating both negative and positive effects from the operation of CSOs towards Peace Dialogue Process. Lastly this study will also finding collaborative approach between state and CSOs for supporting operational effectiveness of Peace Dialogue Process. This research has adopted the qualitative research methodology by using in-depth interview, documentary review, collecting and analyzing data from academic article, government's policy and announcements, and national acts for solving the insurgency problem. The results found that; initially, each CSOs have different goals, but have the same intention to cooperate and support The Peace Dialogue Process of the government. Moreover, the cooperation between the state and CSOs can be positive and negative effects, therefore the government should encourage the operations of CSOs with creativity and effectiveness. Lastly, the cooperation between the state and CSOs depend on internal and external factors of organisation; thus, government should be focus on cooperation development with CSOs in all dimensions.

คำนำ

เอกสารงานวิจัย “การพัฒนาแนวทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ภายใต้หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ซึ่งผู้วิจัยในฐานะผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้หยิบยกเรื่องดังกล่าวมาศึกษาวิจัย โดยเล็งเห็นว่า การขับเคลื่อน กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ จะเป็นทางออกสำคัญที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ดังกล่าว ด้วยแนวทางสันติวิธี นำมาสู่การมีสันติสุขในพื้นที่อย่างยั่งยืน และโดยที่บทบาทภาคประชาสังคม ซึ่งมีศักยภาพในการประสาน เชื่อมโยง และสะท้อนความต้องการ ทั้งประชาชนและผู้เห็นต่างจากรัฐได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญยังได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและผู้เห็นต่างจากรัฐมาโดยตลอด ส่งผลให้เป็นภาคประชาสังคมมีสถานะ และบทบาทสำคัญในการประสานและร่วมกับภาครัฐเพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยดังกล่าวจึงมุ่งเน้นศึกษาสถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคม ทั้งปัจจัยหนุนเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ภายใต้หลักทฤษฎีการมีส่วนร่วมและแนวทางสันติวิธีเพื่อนำมาสู่การพัฒนาแนวทางความร่วมมือร่วมกับภาครัฐในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น สำหรับวิธีการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษานโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อเท็จจริง และการดำเนินการที่เกี่ยวข้องในห้วงที่ผ่านมา รวมถึง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่รับผิดชอบ และมีบทบาทและประสบการณ์โดยตรงกับกระบวนการพูดคุยฯ ดังกล่าว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ครอบคลุมทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะประเด็นที่เป็นปัจจัย หนุนเสริมและอุปสรรคทั้งของภาคประชาสังคมและภาครัฐ นำมาสู่การสังเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

(นายฉัตรชัย บางชวด)

นักศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๓

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่สละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ นำมาซึ่งข้อมูล ความเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยให้มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ รวมถึงขอขอบคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษาจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำทั้งในเชิงวิชาการ และการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนต้องขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอำนวยการพุดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สส.คพส.) ทุกท่านที่ได้สนับสนุนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การศึกษาวิจัยแล้วเสร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี สุดท้ายผู้วิจัยหวังว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการพุดคุยฯ เป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนต่อไป

(นายฉัตรชัย บางชวด)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๓

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสันติวิธี	
แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๘
แนวคิดสันติวิธี	๑๓
ประกาศคำสั่งและข้อเสนอของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา	๑๙
จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๖
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๓๑
สรุป	๓๒
บทที่ ๓ สถานะและบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีส่วนร่วมในกระบวนการ	
 พูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้	
พัฒนาการของการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในภาพรวมที่ผ่านมา	๓๕
การดำเนินงานของภาครัฐที่การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	๓๘
การดำเนินงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๔
ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ	
แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข	๕๖
จังหวัดชายแดนใต้ในระดับภายในประเทศและต่างประเทศ	
บทวิเคราะห์	๖๘
สรุป	๗๑
บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข	
 จังหวัดชายแดนภาคใต้	

การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการขับเคลื่อนงานพูดคุยฯ	๓๔
การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานพูดคุยฯ	๘๘
สรุป	๙๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุป	๑๐๐
ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
บรรณานุกรม	๑๐๘
ประวัติย่อผู้วิจัย	

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีเงื่อนไขของความขัดแย้งในหลากหลายมิติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผลที่ตามมาคือเหตุการณ์ความรุนแรงและการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเงื่อนไขของปัญหามีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคง อาชญากรรม การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล ความยากจน ปัญหาด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น จากเงื่อนไขของปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวเนื่องกันข้างต้น ส่งผล ทำให้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความยืดเยื้อยาวนานและแก้ไขได้ยากมากขึ้น นำมาซึ่งเหตุการณ์ความรุนแรงที่สร้างความสูญเสียต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐจนถึงปัจจุบัน

โดยที่สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นนำมาซึ่ง ความรุนแรง ความขัดแย้ง และความไม่เข้าใจกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาครัฐกับภาคประชาชน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งที่ผ่านมาองค์กรภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทเป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอปัญหาและแนวทาง เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐทั้งนี้องค์กรดังกล่าว มีเป้าหมายในการทำงาน เพื่อพัฒนาคน ชุมชนส่วนรวมและสังคมส่งผลให้บทบาทในการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมมีความหลากหลายตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน การสร้างความตระหนักถึงปัญหาในชุมชน การเป็นกระบอกเสียงสะท้อนปัญหาในพื้นที่ต่อภาครัฐ การให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้รวมถึง การมีส่วนร่วมในขับเคลื่อนและนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับความได้เปรียบขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีความใกล้ชิดและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่มาก องค์กรภาคประชาสังคมจึงเปรียบเสมือนข้อต่อสำคัญระหว่างภาครัฐและประชาชนในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อนำเสนอต่อภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมในบางกรณีอาจไม่สอดคล้องกับภาครัฐ ประกอบกับสถานะแวดล้อมด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ สลับซับซ้อนและกว้างขวางมากขึ้น ในขณะที่ภาครัฐยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางกลุ่มยังส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทการทำงานมากขึ้นทั้งในมิติของการให้ความช่วยเหลือ การให้ความรู้ การให้ความคุ้มครองรวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ

ในห้วงที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาด้วยแนวทางสันติวิธีบางอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นส่วนสำคัญดังที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐตามแนวทางสันติวิธีผ่านกลไกต่าง ๆ รวมไปถึงการพูดคุยอย่างเป็นมิตรเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้รัฐบาล

ได้กำหนดให้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ ระบุให้กระบวนการพูดคุยฯ เป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้กรอบของนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อสำหรับปรับเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ด้วยความรุนแรงมาเป็นการต่อสู้ด้วยสันติวิธี รวมถึงเป็นการสร้างหลักประกันความต่อเนื่องและความเชื่อมั่นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขตลอดจนเปิดพื้นที่ให้ทุกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็น และข้อห่วงกังวลในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ เพื่อให้ภาครัฐได้ขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยฯ เป็นไปอย่างมีระบบและเอกภาพรัฐบาลได้ออก คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๒๗/๒๕๖๑ แบ่งการทำงานของกระบวนการพูดคุยฯ ออกเป็น ๓ ระดับได้แก่ ๑) คณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒) สำนักเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สส.คพส.) และ ๓) คณะประสานงานระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการทำงานทั้งในส่วนนโยบายจากส่วนกลาง และในระดับพื้นที่

ตลอดระยะเวลาที่ภาครัฐได้ดำเนินกระบวนการพูดคุยฯ สถิติเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่มีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากกลุ่มที่ก่อเหตุความรุนแรงได้หันมาใช้วิถีทางการเมืองในการเรียกร้องแทนการใช้ความรุนแรง ในขณะที่ประชาชนเริ่มมีการตื่นตัวทางการเมืองและมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลมากขึ้น ประกอบกับภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน โดยหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ได้ลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ นักธุรกิจ คณะสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวประกอบการกำหนดแนวทางของกระบวนการพูดคุยฯ ในระยะต่อไป

การขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยฯ ที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคม เนื่องจากภาคประชาสังคมจะเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ต่อบริบททั้งในประเทศและต่างประเทศ กล่าวคือ ภาคประชาชนให้ความไว้วางใจในการเป็นผู้ถ่ายทอดข้อเสนอหรือปัญหาต่างๆ ผ่านช่องทางขององค์กรภาคประชาสังคมไปสู่ภาครัฐ นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมยังมีบทบาทสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะบทบาทในด้านการศึกษา ประเมิน และรวบรวมข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่และกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำมาสู่การตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ปัจจุบันองค์กรภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวและต้องการเข้ามาดำเนินงานร่วมกับภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะการมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในเวทีระหว่างประเทศ อาทิ การมีส่วนร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ ทั้งที่อยู่ในประเทศและในต่างประเทศ ซึ่ง ส่งผลกระทบต่อการศึกษาปัญหาในพื้นที่ จำเป็นที่ภาครัฐต้องแสวงหาและสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อใช้ศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมเชิงสร้างสรรค์มาสนับสนุนกระบวนการพูดคุย ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

องค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน ในการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านการทำงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคม และภาคประชาชน รวมถึงภาควิชาการ สถาบันการศึกษา ในการจัดทำงานวิจัยที่เป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอต่อรัฐบาล สำหรับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีสาธารณะ การเสวนาเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกิจกรรมสำคัญที่กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา ได้ร่วมมือกันจัดทำ คือ การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ PEACE Survey ที่มีการสำรวจแล้วถึง ๕ ครั้ง โดยเป็นความร่วมมือกันระหว่างองค์กรภาคประชาสังคม อาทิสภาประชาสังคมชายแดนใต้ เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ วิทยาลัยประชาชน และสถาบันวิชาการ ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยภาคประชาสังคมที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเก็บข้อมูลเชิงลึก ซึ่งผลการเก็บข้อมูลและการศึกษา เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ในทางกลับกันการทำงานของภาคประชาสังคมหรือองค์กรพัฒนาเอกชน สามารถเป็นกระจุกสะทอนการดำเนินงานของภาครัฐได้ โดยอาจผ่านเวทีการเสวนาหรือเวทีสาธารณะในประเด็นการดำเนินงานของภาครัฐโดยตรงไปตรงมา เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การแก้ไขปัญหาของภาครัฐ เช่น กลุ่ม Civic Woman กลุ่มถักทอสันติภาพ (กทส.) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมขององค์กรภาคประชาสังคมสามารถเป็นสิ่งที่สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ได้ ในขณะที่เดียวกันการวิพากษ์การทำงานก็สามารถเป็นคุณและโทษต่อการทำงานของภาครัฐได้ หากไม่มีการชี้แจงข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนและสังคมรับทราบ

ด้วยสถานภาพและบทบาทสำคัญของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยฯที่ระบุง้างตัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ อย่างชัดเจน รวมถึงทัศนคติต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับภาครัฐโดยเฉพาะเหตุผลทำให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพูดคุยฯเพื่อปรับแนวทางบริหารจัดการ และประสานความร่วมมือให้สนับสนุนกระบวนการพูดคุยฯอย่างเหมาะสม รวมถึงการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดที่มีผลต่อการประสานความร่วมมือดังกล่าว นำไปสู่การเกื้อหนุนและดำเนินการร่วมกันอย่างประสานสอดคล้องกันต่อไป

ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ ที่มุ่งศึกษาสถานะและการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบ ต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแสวงหาความร่วมมือและการประสานสนับสนุนภาครัฐในการร่วมแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่มีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันและแนวโน้มระยะต่อไป

๓. เพื่อแสวงหาแนวทางประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยชิ้นนี้เน้นการศึกษาและวิเคราะห์เงื่อนไขและระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาจากแนวทางและวิสัยทัศน์ขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงศึกษาถึงผลด้านบวกและผลด้านลบของการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มประชากร ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กอ.รมน.ภาค ๔ สน.กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

๒.๒ ภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ ที่อยู่ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลา อาทิ องค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ นักวิชาการ เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยฯ และภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยใช้นโยบายและแผนประกาศคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงบทความงานวิจัยวิทยานิพนธ์และหนังสือวิชาการ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการแนวคิดทฤษฎีบทความ รวมไปถึงเนื้อหาของนโยบายประกาศและคำสั่งที่

เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมภายใต้แนวทางสันติวิธีนอกจากนี้มีการเก็บข้อมูลจากงานวิจัยวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ รวมไปถึงสื่อสิ่งพิมพ์สื่อออนไลน์และหนังสือที่ผู้เชี่ยวชาญด้านปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้คลุกคลีอยู่ในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้เพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษา นอกจากนี้จะมีการเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์ตัวอย่างซึ่งเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ตลอดช่วงที่ผ่านมาเพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานร่วมกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงสถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. ทำให้ทราบถึงผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่มีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันและแนวโน้มระยะต่อไป
๓. ผลการวิจัยจะทำให้สามารถวิเคราะห์หาแนวทางประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำจำกัดความ

ภาคประชาสังคม	หมายถึง	กลุ่มบุคคลหรือเครือข่ายที่รวมตัวกันในรูปแบบองค์กร และมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อพัฒนาคน ชุมชนส่วนรวมและสังคม โดยเป็นการรวมตัวที่มีการจดทะเบียนและยังไม่จดทะเบียน โดยสามารถจำแนกได้ ๒ ประเภทคือ กลุ่มที่อยู่ภายในประเทศ และที่อยู่ต่างประเทศ
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	หมายถึง	กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาทเป็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานถึงรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งการชุมนุมเรียกร้องของประชาชนทางการเมืองการตัดสินใจเชิงนโยบาย

		ของรัฐบาลอันมีผลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำประชาพิจารณ์ซึ่งผลแห่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางการเมือง อาจสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้
สันติวิธี	หมายถึง	แนวปฏิบัติในการเผชิญหน้ากับปัญหาและความขัดแย้งใน รูปแบบต่างๆโดยไม่ใช้กำลังและวางอยู่บนหลักการของ การแสวงหาความจริง
นโยบายด้านความมั่นคง	หมายถึง	นโยบายและแผนประกาศคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับ การ แก้ไข ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาลที่ดำเนินการ โดยหน่วยงานด้านความมั่นคง
หน่วยงานด้านความมั่นคง	หมายถึง	หน่วยงานภาครัฐที่มีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา จังหวัดชายแดนภาคใต้ในประเด็นด้านความมั่นคง ได้แก่ สมช. และ กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้า

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในหัวข้อ การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวในการศึกษา โดยได้มีการนำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเรื่องสันติวิธี
- ประกาศ คำสั่ง และข้อเสนอของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม ถือเป็นกลไกในการพัฒนาความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

๑. ความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๑.๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร¹ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่า การได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การคิด การตัดสินใจ การร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจในปัญหาและสิทธิของตน การมีส่วนร่วมนั้นเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561).

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ว่าเป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ และไม่มีการกำหนดรูปแบบของการกระทำ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารของรัฐ ตลอดจนอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ ๒) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นไปตามระบบการเมืองและระบบกฎหมายที่ให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น ๔ แนวคิด ได้แก่

๑.๑.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) การมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ประชาชนจะทำหน้าที่เป็นสภา โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมหรือพิจารณาด้วยตัวเอง บนพื้นฐานความเชื่อว่าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม แต่เมื่อจำนวนของประชาชนในสังคมมีมากขึ้น ทำให้สังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะทำให้เกิดเป็นรูปธรรม เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้าไปใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ

๑.๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) คือการให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอ้อมโดยแทนตัวประชาชนในรัฐสภา ผ่านระบบการเลือกตั้ง

๑.๑.๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” เป็นการผสมกันระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมารวมกับแบบตัวแทน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องที่สำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต และวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทน ซึ่งก็คือ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่

๑.๑.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (Deliberative Democracy) เป็นการมีส่วนร่วมภาคการเมือง เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกเถียงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบทั้งสองแบบสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยแบบถกเถียงจะช่วย

แก้ไขปัญหาคือการฟ้องร้องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำคัญคือการเมือง และมีจิตสาธารณะร่วมหมู่ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัดคือ การที่ภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมรูปแบบนี้คือ ให้ประชาชนทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองหลากหลายรูปแบบเหล่านี้จะทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งจะเป็นกลไกหนึ่งให้ประชาชนได้สื่อสารกับภาครัฐมากขึ้น เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดี และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน รวมทั้ง มีโอกาสผสมผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสนใจ ที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมือง เป็นเรื่องราวของ “นักการเมือง ไปสู่การเป็นเรื่องของคน”

๑.๒ สรุตา พลไรสงค์ และ ประกิต กันยาบาล² การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) โดยหลักการแล้วหมายถึงการเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีสิทธิในการปกครองหรือเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล คำว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลและการเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ตอบสนองหรือดำเนินการตามที่ประชาชนหรือสังคมปรารถนา รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่มุ่งจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการคัดเลือกบุคคล การตัดสินใจนโยบาย การทำกิจกรรมของรัฐบาล ยิ่งกว่านั้น คำว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายกว้าง อาจรวมถึงการแสดงออก ถึงความสนใจและติดตามเรื่องราวทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การออกเสียงเลือกตั้ง จนถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจัง

๑.๓ Myron Weiner ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงการปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดการหรือไม่มีเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นนอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นต้องมีองค์ประกอบย่อย ๓ อย่าง ได้แก่ ๑.ต้องมีกิจกรรมหรือการดำเนินการได้ เช่น การพบปะพูดคุย

²สรุตา พลไรสงค์ และ ประกิต กันยาบาล. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ประกอบอาชีพในภาคธุรกิจเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มลูกค้าและบุคลากรของ บริษัท เอ็น.อาร์. เอ็นจิเนียริง จำกัด, สำนักงานใหญ่ (กรุงเทพมหานคร),วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (ก.ค.-ก.ย. ๒๕๕๘). หน้า ๒๑๓.

ติดต่อประสานงาน ๒. ต้องเป็นกิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจหรือเป็นเรื่องของการแสดงออกส่วนบุคคล และ ๓. ต้องมีทางเลือกในการเข้าร่วมที่หลากหลายอยู่เสมอ

๑.๔ สมบัติ อารมณ์ดวงศ์ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำพิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมใดมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำแสดงว่าสังคมนั้นจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำโดยนักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่าการพัฒนาทางการเมืองคือการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองความสำเร็จของการพัฒนาทางการเมืองจึงขึ้นกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองโดยตรงโดยเฉพาะการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยในส่วนของกระบวนการทางการเมืองนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแท้จริงคือการแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออกถึงกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้คือกระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ

โดยสรุปจากความคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งความคิด และการกระทำทางการเมืองตามความสมัครใจโดยถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังสำเร็จหรือล้มเหลว มีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักสังคมศาสตร์ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลหรือเป็นสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยหาเหตุผลว่า เหตุใดสังคมหนึ่งจึงมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรวดเร็ว แต่ในอีกสังคมหนึ่งยังมีลักษณะที่เกือบไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยคุณลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยนักสังคมศาสตร์ให้ทัศนะไว้ สรุปดังนี้

๒.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ทัศนคติทางการเมืองความเชื่อแรงขับบุคลิกภาพ ความต้องการทางด้านจิตใจและร่างกาย

๒.๒ ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญมี ดังนี้

๑. การพัฒนา เมื่อสังคมมีการพัฒนา ก็จะขยายตัวไปสู่ความทันสมัย โดยมี การขยายตัวของเมือง มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ เมื่อมีการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ประชาชนก็จะมีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีความคาดหวังและมีความทะเยอทะยานสูงขึ้น เป็นเพราะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคม ขณะเดียวกันถ้าสังคมมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำ ประชาชนมีความคับข้องใจและหากความคับข้องใจนั้นไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสร้างข้อเรียกร้องเข้าสู่ระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น

๒. กลุ่มการเมืองหรือสถาบันทางการเมืองเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มผลประโยชน์ของบุคคล การรวมตัวกันของบุคคลที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงกันเหล่านี้จะผลักดันให้กลุ่มการเมืองหรือสถาบันทางการเมือง สนับสนุนการดำเนินนโยบายทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตนให้มากที่สุด จึงมีลักษณะการเข้าร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ เช่น การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดการเมืองหนึ่ง การให้เงินสนับสนุนพรรค เป็นต้น

๓. ลักษณะการเลือกตั้งปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะด้านการเลือกตั้งคือความรู้สึกที่มีต่อการเลือกตั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้งเพราะเขารู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความเข้าใจในการเลือกผู้สมัครการโฆษณาสื่อสารตลอดจนเขตเลือกตั้งที่มีความชัดเจน เป็นต้น

๒.๓ ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนมากที่สุด ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม อายุ ความแตกต่างทางเพศ อาชีพ รายได้ ปัจจัยเหล่านี้ มีสหสัมพันธ์สูงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดสันติวิธี (Peaceful Means)

แนวคิดสันติวิธีเป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือจัดการกับความขัดแย้งโดยวิธีการของสันติวิธีมีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรงทั้งทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งคำว่า “สันติวิธี” ได้ถูกอธิบายและมีการให้ความหมายอย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

๑. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์³

ได้กล่าวว่า คำว่าสันติวิธี เป็นคำที่มีความคล้ายคลึงกับคำว่า ความดี ความยุติธรรม และประชาธิปไตย และด้วยเหตุที่คำว่าสันติวิธียังไม่มี ความหมายที่ลงตัว จึงเกิดการถกเถียงตลอดมาถึงความหมาย เพราะการให้ความหมายย่อมนำไปสู่เรื่องความเข้าใจในคำว่า อำนาจ ความขัดแย้ง และศีลธรรมควบคู่กันไป ชัยวัฒน์ ได้มุ่งอภิปรายถึงความซับซ้อนของคำว่า สันติวิธี โดยเริ่มต้นจาก

³ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "สันติวิธี," ในสารานุกรมวิชาชีพระคุณเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สกสค. ลาดพร้าว, 2554).

การอธิบายถึงสันติวิธีที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และอธิบายให้เห็นถึงการใช้คำว่าสันติวิธีและความหมายในวงวิชาการนานาชาติ และสุดท้ายจะกล่าวถึง การตั้งคำถามว่า สันติวิธีควรเกิดขึ้นเมื่อเกิดความสัมพันธ์ของเป้าหมาย ความเชื่อ และความขัดแย้ง โดย ชัยวัฒน์ ได้กล่าวถึงที่มาของสันติวิธีในสังคมไทย การใช้ในวงวิชาการนานาชาติและความสัมพันธ์ระหว่างสันติวิธีกับ เป้าหมาย ความเชื่อ และความขัดแย้ง ดังนี้

๑.๑ สันติวิธีในสังคมไทย คำว่า “สันติวิธี” ได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยระบุว่าเป็นคำนาม และให้ความหมายว่า “วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกษาสันติวิธี” โดยข้อสังเกตคือ แม้ว่าจะไม่ปรากฏคำว่าสันติวิธีในพจนานุกรมฉบับก่อนๆ แต่ปรากฏคำว่า อหิงสา ในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานตลอดมา โดยให้ความหมายว่า “ความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย” แต่ในขณะเดียวกัน คำว่าสันติวิธีได้ปรากฏในแวดวงหน่วยงานราชการ โดยปรากฏอยู่ในความเป็นมาของกระทรวงการต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเคยปรากฏในเอกสารราชการของกระทรวงการต่างประเทศที่เป็นเอกสารแปลจากอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ต่อมาได้มีคำสั่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ลงนามโดยนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร แต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกที่มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีอยู่ภายใต้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพราะตำแหน่งที่สันติวิธีควรอยู่ ถ้าไม่อยู่ตรงข้ามรัฐก็ไม่เคยใกล้ชิดกับรัฐ โดยเฉพาะแวดวงความมั่นคงมาก่อน โดยคณะกรรมการชุดนี้ได้ผลักดันให้เกิดคำสั่งและนโยบายสำคัญ ๆ หลายฉบับ แต่สุดท้ายก็ถูกยกเลิกโดยคำสั่งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑

ในส่วนของภาคประชาชน คำว่า “สันติวิธี” ได้กลายเป็นแนวปฏิบัติในการเผชิญหน้ากันในความขัดแย้งรูปแบบต่าง ๆ กว่าหลายสิบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะกลุ่มภาคประชาสังคมที่ต่อสู้กับความยากจน เพื่อรักษาทรัพยากรของตนเอง เช่น สมัชชาคนจน แต่ในระยะหลังกลายเป็นคำที่ถูกใช้เพื่อการต่อสู้ทางการเมือง ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมไทย

๑.๒ สันติวิธีกับความหมายอันหลากหลาย การให้ความหมายของคำว่าสันติวิธี ในวงการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเข้าใจได้ไม่ยาก เนื่องจากยึดหลักวิถีทางการทูตด้วยการเจรจา กับการใช้วิธีการทางการทหารด้วยการทำสงคราม โดยในภาษาอังกฤษ สันติวิธีจะใช้คำว่า Peaceful Means โดยคำนี้ ถูกนำไปใช้อย่างหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการเผชิญภัยทางสังคมการเมือง หรือการแก้ไขปัญหาส่วนตัว ซึ่งในปัจจุบันเมื่อเชื่อมโยงคำว่า สันติวิธี กับคำว่า nonviolence ก็จะมีพบพัฒนาการที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของให้ความหมายและการใช้งาน เช่น ในงานสำคัญของ Glenn D. Paige ที่ชื่อรัฐศาสตร์ไม่ฆ่า ซึ่งเสนอแนวทางในการไม่ฆ่า มาแทนสันติวิธี ด้วยความเคารพในชีวิต จึงมีการกำหนดเป้าหมายของโลกที่ปราศจากการฆ่าที่วัดได้และเห็นได้ชัดเจน

ในขณะที่สังคมไทย สันติวิธี ยังแพร่หลายครอบคลุมแนวคิดและแนวปฏิบัติหลากหลายแนว ไม่ว่าจะเป็นแนวทางสันตินิยม ที่เน้นการต่อต้านสงคราม แนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ให้ความสำคัญกับการเจรจาไกล่เกลี่ย หรือการใช้กระบวนการทางศาล หรือแนวทางการต่อสู้

โดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นแนวทางการต่อสู้ที่ทั่วโลกเน้น ในช่วงศตวรรษที่แล้ว เช่น การปลดปล่อยอินเดียของคานธี การล้มมาร์กอสในฟิลิปปินส์ การหยุดการเหยียดผิวในแอฟริกาใต้ และเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว เป็นต้น แต่ในวงการวิชาการระหว่างประเทศปรากฏว่า ในระยะหลังงานเขียนด้านสันติวิธี มักจะใช้คำว่าสันติวิธี (nonviolence) เป็นชื่อรอง หรือไม่ก็แทนด้วยคำว่า การไม่ใช้อาวุธ ซึ่งงานเขียนเหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากงานของ Gene Sharp ซึ่งให้ตัวอย่างการต่อสู้ด้วยสันติวิธีถึง ๑๙๘ กรณี โดยแบ่งเป็นการประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือ และการแทรกแซงที่จะส่งผลถึงอำนาจ ทำให้ฝ่ายที่มีอำนาจยอมเปลี่ยนใจ หรือประนีประนอมในที่สุด

Sharp ได้ให้ความหมายของสันติวิธีแบบแคบ⁴ ที่หมายถึงการไม่ทำร้ายหรือไม่ขู่เข็ญว่าจะทำร้ายร่างกายของมนุษย์อีกคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง และยังเน้นการใช้สันติวิธีเพื่อต่อต้านขัดขืนกับระบอบเผด็จการ เพื่อเอาชนะระบอบอาณานิคม ปกป้องประชาธิปไตย และสร้างสรรค์ความเสมอภาคทางเชื้อชาติ แนวทฤษฎีนี้เชื่อว่าระบอบเผด็จการต่าง ๆ ไม่สามารถคงอยู่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือยินยอมจากคนในสังคม การเมือง สันติวิธี จึงหมายถึงทั้งการปฏิเสธอำนาจของฝ่ายที่กดขี่ในรูปแบบต่าง ๆ และการสร้างอำนาจให้กับกลุ่มของตน ผ่านกระบวนการสื่อสาร การจัดกลุ่มองค์กร การทำทนาย รบกวอน และการนำเสนอทางเลือก

๑.๓ สันติวิธีกับคำถามหลัก สันติวิธีน่าจะเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ตั้งใจ

พยายามจะไม่ใช้ความรุนแรงต่อฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกับตน ไม่ว่าจะเป็ทางกายภาพหรือทางจิตใจ แต่ก็ยังมีคนมีปัญหายุ่งอยู่ในเรื่องของเป้าหมายกับวิธีการ เพราะบางคนเห็นว่า สันติวิธีดำรงโดยขึ้นอยู่กับเป้าหมาย แปลว่า สันติวิธีต้องใช้เพื่อเป้าหมายที่ดี เพื่อช่วยเหลือคนที่ถูกรังแก แต่ในบางกลุ่มก็มองว่าเป้าหมายของสันติวิธีคือการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถึงรากถึงโคนในระดับโครงสร้างเท่านั้น แต่บางกลุ่มก็ไม่ได้ใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญ ในบางครั้งความสำคัญของสันติวิธีอยู่ที่ความเป็นวิธีการ ไม่ว่าจะตั้งใจใช้ไปเพื่ออะไร แต่สุดท้ายแล้วเมื่อใช้สันติวิธีเป็นหนทาง วิธีการที่ถูกเลือกก็ส่งผลต่อเป้าหมายที่เลือกไปอยู่ดี ทั้งนี้ นอกจากเรื่องเป้าหมายและวิธีการแล้ว เมื่อเลือกใช้สันติวิธี ไม่ว่าจะเป็ปัจเจกหรือกลุ่มคนก็จะพบเจอกับคำถาม ๓ ประการ ได้แก่

๑. ผู้ใช้สันติวิธีคิดถึงสันติวิธีในระดับใด บางฝ่ายอาจเห็นว่าเป็นวิถีชีวิต (way of life) บางฝ่ายมองว่าเป็นวิธีที่จะบรรลุเป้าหมายของตน และเน้นในเรื่องของการวางยุทธศาสตร์แผนการ อาจกล่าวได้ว่า ในสายนี้อาจใส่ใจกับแนวทางปฏิบัติของตนน้อยกว่าการวางแผนจัดองค์กรของกระบวนการสันติวิธี

๒. สันติวิธีไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศาสนา เนื่องจากสันติวิธีเป็นวิธีการที่ทรงประสิทธิภาพในการนำมาใช้แก้ไขปัญหาบ้านเมือง และเป็นวิธีการที่ใครๆก็มีส่วนร่วมได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

๓. สันติวิธีสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างไรบางฝ่ายเห็นว่านอกจากสันติวิธีจะไม่ผิดกฎหมายแล้ว ยังต้องเป็นวิธีที่ไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ถ้าใช้วิธีนี้แล้วเกิดความขัดแย้งถือว่าไม่ใช่สันติวิธี แต่หากดูแนวคิดของนักสันติวิธีของโลก การใช้สันติวิธีจะเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งโดยตรง บางฝ่ายก็เชื่อว่าสันติวิธีเป็นไปเพื่อยุติความขัดแย้ง

⁴ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙๖.

กล่าวโดยสรุปคือสันตวิธีเป็นทั้งความคิดและเป็นสิ่งที่ยังคงอยู่ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับที่มา พลวัต และผลของการใช้สันตวิธีในการเผชิญปัญหา ขณะเดียวกันก็ตระหนักในความซับซ้อน และปัญหาที่ยังอยู่คู่กับคำทฤษฎีและแนวปฏิบัตินี้ เพื่อสร้างทางเลือกในการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งโดยไม่ต้องคำสาปของความรุนแรง

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ยังเคยได้กล่าวถึงแนวคิดของการให้อภัย โดยในงานเรื่อง อภัยวิถี : มิตร/ศัตรู การเมืองแห่งการให้อภัย ซึ่งได้กล่าวว่าการให้อภัยเกี่ยวพันกับประเด็นสำคัญ 3 ประการ⁵ ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจการให้อภัยจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงถ้าหากผู้ให้อภัยกับเหยื่อ ยังอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า ต้องปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจให้เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้เกิดการให้อภัยและไม่เกิดการมองว่าอีกฝ่ายเป็นศัตรู ๒) เวลาและความทรงจำ การให้อภัยเป็นการจำแล้วให้อภัย (Remember and Forgive) ไม่ใช่การลืม การจำคือจำสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้อภัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาแบบเดิมซ้ำอีกครั้ง เพราะในความเป็นจริงแล้ว การลืมปัญหาเป็นเรื่องที่ยากต่อการทำ ๓) ความยุติธรรม การให้อภัยจะเป็นการเปิดพื้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีขึ้นมาใหม่ ซึ่งไม่ใช่ฐานะศัตรูแต่เป็นฐานะผู้ให้อภัยและผู้ได้รับการให้อภัย ซึ่งเกิดภายหลังการจัดวางความสัมพันธ์กับบาดแผลที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขร่วมกันที่ยุติธรรมต่อไป

ต่อมาชัยวัฒน์ ได้ศึกษางานต่อยอดจาก อภัยวิถี คือแนวคิดสมานฉันท์⁶ ที่มีหลักการ ได้แก่ ๑) การเปิดเผยความจริง (Truth) ๒) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Justice) ๓) ความพร้อมรับผิด (Accountability) ๔) การให้อภัย (Forgiveness) ๕) การเคารพความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม (Dialogue) ๖) การถือสันตวิธี (Nonviolence) ๗) การเปิดพื้นที่ให้มีความทรงจำร่วมกัน (Memory) ๘) การมุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการ (Imagination) และ ๙) การยอมรับความเสี่ยง (Risk-Taking)

นอกจากแนวคิดสันตวิธี แนวคิดการอภัย และสมานฉันท์ดังกล่าวแล้ว ยังมีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับ สันตวิธี ในรูปแบบอื่น ๆ อีก ดังในงานของ พิชัย รัตนพล ได้ให้นิยามของการจัดการความขัดแย้งด้วยสันตวิธีว่า คือ การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การยุติปัญหาด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงทั้ง ๓ ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงทางตรง เชิงโครงสร้าง และเชิงวัฒนธรรม

พัฒนาการของสันตวิธีในสังคมโลกและสังคมไทย มีความคล้ายกันคือ ในตอนแรกจะใช้การจัดการด้วยคำสั่งหรืออำนาจ และความรุนแรง แต่ผลของการดำเนินวิธีการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ จึงจำเป็นต้องหาวิธีใหม่ โดยเปลี่ยนมาใช้วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง คือการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ความรู้และประสบการณ์ แต่ในกรณีของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินการไปเรื่อย ๆ เนื่องจากต้องมีการรักษาอำนาจเอาไว้ให้นาน ภายใต้มายาคติ

⁵ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. อภัยวิถี : มิตร ศัตรู และการเมืองแห่งการให้อภัย (กรุงเทพฯ: สถาบันปริทัศน์มยงค์, 2543).

⁶ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "ทำความเข้าใจแนวคิด "สมานฉันท์", " ผู้เฝ้าที่ 26 (กันยายน-ตุลาคม 2548), ฉบับที่ 69 (2549).

แนวคิดสันติวิธีดังกล่าวจะสามารถอธิบายถึงความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างละเอียดมากขึ้น ทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวิธีในระดับสากล จะเป็นการศึกษาถึงความขัดแย้งและแนวคิดสันติวิธีจากสังคมที่มีการพัฒนาแล้ว ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมที่ประสบกับปัญหาอย่างยาวนาน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ฝังรากลึกไปจนถึงระดับวัฒนธรรม และความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งอำนาจของรัฐภายใต้มายาคติรัฐไทยต้องไม่เสียดินแดน จึงทำให้แนวทางการแก้ไขโดยสันติวิธี โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนมาก และครอบคลุมหลากหลายมิติ ทั้ง มิติทางการเมือง การพูดคุย และการสร้างความเข้าใจ

๒. สถาบันพระปกเกล้า

ได้อธิบายถึงกรอบคิดทิศทางและโจทย์สำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยได้ให้ความหมายของคำว่า สันติวิธี ว่า “วิธีการแก้ไขปัญหาในสังคมการเมืองที่ต้องมีการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติ (Problem Solving) มีใช้การยอมจำนนต่อปัญหาหรือการนิ่งเฉย โดยให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันฉันท์มิตร ปราศจากอคติและความเกลียดชัง ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย ถือความยุติธรรมเป็นใหญ่ โดยบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรม อย่างโปร่งใส เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ตรวจสอบได้ และไม่เลือกใช้ความรุนแรง ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้ง ยอมรับความเจ็บปวดหรือความทุกข์ร่วมกับเพื่อนร่วมชาติด้วยการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายด้วยความอดทนอดกลั้น สันติวิธีจึงไม่ใช่ “ปฏิบัติการทางจิตวิทยา” แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งจากคู่ขัดแย้งที่มีปฏิกริยารุนแรงต่อกันไปสู่การแสวงหาทางออกอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างคู่ขัดแย้ง” โดยผู้เขียนได้สรุปหลักการของสันติวิธีเพื่อการแก้ไขปัญหา ดังนี้⁷

๒.๑ ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย การเห็นคุณค่าของความหลากหลายจะทำให้เกิดความไว้วางใจและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภายใต้ความต่างและด้วยความที่สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่า เพราะจะมีคนที่มีความคิดหลากหลายมาร่วมกันแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดทางเลือกในการแก้ไขปัญหามากขึ้น

๒.๒ มองเห็นค่าความเป็นคน เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มองเห็นค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะเชื้อชาติ ศาสนาใด ต้องมองโดยปราศจากอคติเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

๒.๓ จริงใจ จริงจัง อดทน และต่อเนื่อง หากปฏิบัติด้วยความจริงใจและจริงใจ ผู้ที่ถูกปฏิบัติจะได้รับและสัมผัสถึงความจริงใจ และจะเกิดความรู้ที่มั่นคงและไว้วางใจ และต้องกระทำด้วยความอดทนและทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบางครั้งการใช้สันติวิธีอาจจะยังไม่เห็นผลในระยะสั้นและอาจถูกโจมตีจากฝ่ายที่ไม่เข้าใจแนวทางสันติวิธี ทั้งนี้ต้องไม่หวั่นไหวต่อคำวิจารณ์ที่อาจบั่นทอน

⁷สถาบันพระปกเกล้า. รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกอย่างยั่งยืนด้วยสันติวิธี (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2559).

๒.๔ เปิดพื้นที่อิสระในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน หากประชาชนมีความอิสระในการแสดงความคิดเห็น ก็จะกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่อรัฐมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง เป็นพลังที่ทำให้ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงและเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาแบบสันติวิธี

๒.๕ ใช้ระบบเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน การทำงานอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน และเชื่อมโยงทุกภาคส่วนทุกระดับ ตั้งแต่ประชาชนถึงภาคการเมือง

๒.๖ ค้นหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ หากมีการแก้ไขปัญหาที่มีความคิดเห็นหรือความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ตรงกัน ก็ต้องหารือเพื่อหาทางเลือกและทางออกร่วมกัน

๒.๗ ใช้หลักการทางศาสนา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เข้ามาเชื่อมโยงกับแนวคิดสันติวิธี การใช้หลักการทางศาสนา ความคิด ความเชื่อ เชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดสันติวิธีจะทำให้สันติวิธีสอดคล้องกับวิถีชีวิต และใกล้ตัวมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในการใช้หลักการสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

๒.๘ ทำความจริงให้ชัดเจน สันติวิธีต้องทำงานบนพื้นฐานของความจริง ซึ่งเป็นความจริงในทุกๆเรื่องไม่ว่าจะเป็น ประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

ประกาศ คำสั่ง และข้อเสนอของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี

๑. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๘๗/๒๕๕๖ เรื่อง นโยบายการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ตามที่ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้ลงนามในคำสั่งนี้ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการพัฒนาและแสวงหาวิธีการกำจัดความขัดแย้งในรูปแบบใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งผลักดันให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างเร่งด่วน โดยให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการตามนโยบายฉบับนี้ เนื้อหาประกอบด้วย การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี หลักการและรูปแบบ รวมไปถึงวิธีการประเมินผลการทำงาน สรุปดังนี้

ข้อ ๑ ให้องค์กรรัฐให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามนโยบายการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ซึ่งเป็นการนำเสนอวัฒนธรรมความมั่นคงของชาติที่ให้ความสำคัญในการปกป้องชีวิต ด้วยสายสัมพันธ์ที่เข้มแข็งทั้งระหว่างผู้คนทุกหมู่เหล่าและระหว่างรัฐกับประชาชนด้วยสันติวิธี ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบัน โดยคำสั่งนี้จะเป็นการเชื่อมโยงแนวทางสำคัญของ “ยุทธศาสตร์สันติวิธีเพื่อความมั่นคงของชาติ” กับ “นโยบายความมั่นคงของชาติ”

ข้อ ๒ หลักการในการจัดการความขัดแย้งก็คือ ต้องอยู่บนบรรทัดฐานการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยเริ่มต้นที่รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐก่อน และ ทัศนคติที่จะรองรับสันติวิธีคือ

การลอคอคติ และไม่มี ความเกลียดชังต่อคนที่มี ความแตกต่าง โดยไม่ เห็นว่าเป็นศัตรู แต่เป็นเพื่อนร่วม ทุกข์ ฝ่ายรัฐต้องยอมรับภาระบางประการเพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้การดำเนินงาน ต้องอยู่บนฐานคิดที่ว่า “ความหลากหลายทางความเห็นและความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นฐานพลัง ของสังคมไทย”

ข้อ ๓ วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ๑.การสร้างบรรทัดฐานใหม่ ด้วยการทำให้ องค์กรรัฐปรับเปลี่ยนวิถีคิด และวิธีการทำงาน รวมทั้งปรับกลไกการทำงาน และมีกระบวนการ ดำเนินการที่สามารถตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการได้ ๒.การฟื้นคืนความไว้วางใจระหว่าง รัฐและประชาชน และ ๓.ขจัดความเกลียดชังหรืออคติที่เริ่มปรากฏขึ้นในสังคมไทย เมื่อความขัดแย้ง ขยายตัวไปกระทบกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ข้อ ๕ ให้มีแนวทางปฏิบัติและเกณฑ์การประเมินผล ที่ให้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถดำเนินการตามนโยบายการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีทั้งในระดับบริหารและระดับ ปฏิบัติ และพัฒนาบุคลากรการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยให้มีโอกาสและฝึกอบรมเพื่อ ส่งเสริมความเข้าใจเรื่องสันติวิธี ทั้งในเรื่องปรัชญาความคิดสันติวิธี การต่อสู้อย่างสันติของภาค ประชาชน การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยโดยอาศัยคนกลาง และกระบวนการอื่น ๆ ส่วนเกณฑ์การ ประเมินผล จะมีการประเมินภายในองค์กรเกี่ยวกับความก้าวหน้าการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว และการประเมินผลตนเองปีละครั้ง

ข้อ ๖ ให้สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการตามนโยบาย

๒. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๐๖/๒๕๔๙ เรื่อง นโยบายการเสริมสร้าง สันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตามที่ พลเอก จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามในคำสั่งนี้ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๙ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ข้อ ๑ ให้จัดตั้งองค์กรบริหารจัดการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะ

ข้อ ๒ กำหนดนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัยสงบสันติ ปราศจากเงื่อนไขที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง และมีบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างความสมานฉันท์และความเป็น ธรรมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาและการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน

ข้อ ๓ แนวทางการปฏิบัติ สรุปดังนี้

๓.๑ ดำเนินการทางการเมืองเชิงรุกและสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยการบูรณาการในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักนิติธรรม รวมทั้งการจัดระบบงาน ข้าราชการและการต่อต้านข่าวกรองในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๒ เสริมสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ระหว่างภาครัฐกับกลุ่มผู้นำและผู้สอนทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและองค์กรภาคเอกชน

๓.๓ ขจัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึก แยกแยก หรือความไม่เท่าเทียม

๓.๔ สร้างความเข้าใจด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลา เพื่อสร้างและรักษาความปรองดอง และสมานฉันท์ระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมทั้ง ป้องกันและต่อต้านข่าวลือและข่าวสารที่บิดเบือนความจริง อันจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในแนวนโยบายของรัฐบาล

๓.๕ ส่งเสริมให้มีช่องทางสร้างความเข้าใจกับกลุ่มที่มีความเห็นต่างและเลือกใช้ความรุนแรง ด้วยการปรับความเข้าใจกับบุคคลกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับอย่างเป็นเอกภาพ

๓.๖ สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นที่พึงของประชาชนในพื้นที่ โดยการขจัดเงื่อนไขความไม่ยุติธรรมทุกรูปแบบ บริหารงานยุติธรรมแบบบูรณาการ และพัฒนากฎหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่

๓.๗ พัฒนาคณะและสังคมบนพื้นฐานความหลากหลายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมศาสนสัมพันธ์ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักศาสนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความหลากหลายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

๓.๘ เร่งรัดให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของพื้นที่อย่างแท้จริง

๓.๙ พัฒนาและเสริมสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างยั่งยืน ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยกกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน

๓.๑๐ ใช้งานมวลชนสัมพันธ์ ผ่านสื่อภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ตลอดจนเวทีสาธารณะเพื่อเผยแพร่การจัดการกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามหลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

๓.๑๑ เสริมสร้างความเข้าใจอันดี และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และองค์กรสากลต่าง ๆ ถึงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การขยายผลข้อเท็จจริงในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

๓.๑๒ จัดการฝึกอบรมด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทุกฝ่ายเกิดความตระหนัก มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ยอมรับและเคารพในคุณค่าของลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชน รวมทั้ง ยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อ ๔ ให้มีการปรับปรุงกลไกการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๔.๑ ให้ สมช. รับผิดชอบในการเสนอแนะสภาพความมั่นคงแห่งชาติ ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย และเป็นศูนย์กลางการดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง เป็นที่ปรึกษาของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน เกี่ยวกับการบูรณาการตามแผนงาน โครงการ และงบประมาณด้านความมั่นคง

๔.๒ ให้ กอ.รมน. รับผิดชอบการปฏิบัติตามนโยบายและการสั่งการ ตลอดจนการประสานของหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๔.๓ ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา กอ.รมน. เกี่ยวกับการบูรณาการตามแผนงาน โครงการ และงบประมาณด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งดำเนินการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการดังกล่าวด้วย

๓. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๐๗/๒๕๔๙ เรื่อง การบริหารราชการใน จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตามที่ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามในคำสั่งนี้ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๙ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องนโยบาย ยุทธศาสตร์ การบังคับบัญชา และการปฏิบัติที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งมีการจัดตั้งโครงสร้าง และกลไกในการสนับสนุนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนี้

ข้อ ๓ ให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เรียกโดยย่อว่า “ศอ.บต.” เป็นหน่วยงานภายในสำนักนายกรัฐมนตรี ภายใต้การกำกับ ดูแล ของ กอ.รมน. และ ให้รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของ นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็น ผอ.ศอ.บต. รับผิดชอบบังคับบัญชาข้าราชการและการดำเนินงานของ ศอ.บต.

การจัดโครงสร้าง และอัตรากำลังภายใน ศอ.บต. ให้เป็นไปตามที่ กระทรวงมหาดไทยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด

จะเห็นได้ว่ากลไก ศอ.บต. ที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่นั้น จะต้องขึ้นตรงต่อการกำกับดูแลของ กอ.รมน. ทั้งในแง่ของการปฏิบัติการและอำนาจหน้าที่ ที่ต้องเสนอต่อ กอ.รมน. ดังนี้

ข้อ ๔ ที่บางส่วนระบุว่า “ให้ ศอ.บต. มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายเสริมสร้าง สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ รวบรวม กลั่นกรอง บูรณาการ และเสนอแนะการจัดทำแผนงานโครงการ และการจัดตั้งงบประมาณของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ และจัดทำเป็นแผนการดำเนินงานเสนอต่อ กอ.รมน. เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณตามขั้นตอนตลอดจนการประสานงาน ติดตาม และประเมินผล ให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติการอื่นใดตามที่ ผอ.รมน. ภาค ๔ มอบหมาย”

ข้อ ๕ ให้ กอ.รมน. จัดตั้งกองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร เรียกโดยย่อว่า “พตท.” เป็นหน่วยงานภายใต้ กอ.รมน. ภาค ๔ โดยมี ผบ.พตท. ซึ่งแต่งตั้งโดย ผอ.รมน. รับผิดชอบการบังคับบัญชาข้าราชการและการดำเนินงานของ พตท.

การจัดโครงสร้าง และอัตรากำลังภายใน พตท. ให้เป็นไปตามที่ กอ.รมน. กำหนด

ข้อ ๘ ให้ ผอ.ศอ.บต. ร่วมกับ ผบ.พตท. เสนอแนะ ผอ.รมน. โดยผ่าน ผอ.รมน. ภาค ๔ ในการปรับปรุงประสิทธิภาพข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ข้อ ๑๐ ให้ ผอ.รมน. ภาค ๔ มีอำนาจ ดังนี้

๑. บังคับบัญชา ควบคุม กำกับ ดูแลการดำเนินงานของ ศอ.บต. และ พตท.
๒. สั่งการการใช้กำลังพลเรือน ตำรวจ และทหาร ได้ตามความเหมาะสมในการรักษาความสงบและความมั่นคง และป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่
๓. การย้ายข้าราชการซึ่งต้นสังกัดโยกย้ายออกนอกพื้นที่เนื่องจากมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมดังกล่าว กลับเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่อีกครั้งต้องได้รับความเห็นชอบจาก ผอ.รมน. ภาค ๔ ก่อน

๔. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ เรื่อง การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นคำสั่งที่ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ลงนาม ไว้ ณ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นคำสั่งที่จัดโครงสร้างของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ให้ชัดเจนมากขึ้น โดยมีคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ หลากหลายหน่วยงาน รวมไปถึง สมช. และ กอ.รมน. ดังที่กฎในข้อคำสั่งต่าง ๆ ดังนี้

ข้อ ๑ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้” ที่ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ และมีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้บัญชาการทหารบก/รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ที่ปรึกษาที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง หัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหัวหน้าส่วนราชการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่พิจารณา เป็นกรรมการ ให้เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ ๔ ให้สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ จัดตั้งสำนักเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอำนวยการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประสานการดำเนินงานร่วมกับคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคณะประสานงานระดับพื้นที่

ข้อ ๕ ให้มีคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “The Peace Dialogue Panel” ประกอบด้วยผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นหัวหน้าคณะพูดคุยฯ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้แทนกองทัพบก ผู้แทนที่ได้รับมอบหมายจากคณะประสานงานระดับพื้นที่ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสันติภาพ และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง เป็นคณะพูดคุย ให้ผู้แทนกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เป็นคณะพูดคุยฯ และเลขานุการ

ข้อ ๗ ให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จัดตั้งสำนักเลขานุการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. ปฏิบัติงานธุรการของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาสังคม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่หัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มอบหมาย

๕. นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒

นโยบายนี้เกิดขึ้นจาก พ.ร.บ. การบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยผ่านการลงมติเห็นชอบร่างนโยบายฯ จากการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙ โดยการจัดทำนโยบายครั้งนี้ สมช. ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการในพื้นที่และในส่วนกลาง ผู้นำและผู้แทนศาสนา ภาคประชาสังคม ภาคสื่อสารมวลชน สตรีและเยาวชน และผู้ต้องขังคดีความมั่นคง ประกอบกับข้อมูลเอกสารวิชาการ การเข้าร่วมรับฟังในเวทีสัมมนาที่เกี่ยวข้อง และการติดตามประเมินผลนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นนโยบายฉบับก่อนหน้า

นโยบายฉบับนี้ยังรักษาแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง คือ การแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการสร้างเอกภาพ และการบูรณาการของทุกหน่วยงาน ในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐที่ลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่กำหนดให้ กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นวาระแห่งชาติ โดยให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อที่จะทำให้การพูดคุยเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้ความสำคัญกับสังคมพหุวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่

โดย นโยบายฉบับนี้ เน้นการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด ดังนี้

๑. การยึดมั่นในหลักการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางสันติวิธี ด้วยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งจากการใช้แนวทางรุนแรงมาเลือกใช้แนวทางสันติวิธี

๒. การใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

๓. การบริหารจัดการบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่

๔. การยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ นิติธรรม ตระหนักและเคารพในกติการะหว่างประเทศ

เพื่อให้การแก้ไขปัญหา มีความสอดคล้องและตรงกับสภาพปัญหา กรอบแนวคิด และวิสัยทัศน์ จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ ๖ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความปลอดภัย สงบสันติ ปราศจากเงื่อนไขที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง

๒. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. เพื่อให้สังคมไทยและสังคมในพื้นที่ ยอมรับและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม และร่วมกันแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๔. เพื่อพัฒนาศักยภาพของคน สังคม และเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเสมอภาคและเป็นธรรมในสังคม

๕. การสร้างความเชื่อมั่น และหลักประกันความต่อเนื่องของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นวาระแห่งชาติ และเตรียมความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๖. เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นต่อสังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้เกิดการสนับสนุนและมีบทบาทเกื้อกูลการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับแรกคือปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๗ และฉบับปัจจุบันคือ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ โดยในระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙ ที่นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้มีการออกนโยบายมาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานดังเดิม เนื่องจาก ในขณะนั้น ในปี ๒๕๕๗ เป็นช่วงที่คณะรัฐบาล คสช. ได้เข้ามาบริหาร จึงทำให้กลไกสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องยกเลิกและมีกลไกคณะกรรมการที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่แทน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจำเป็นต้องมีการประสานการทำงานร่วมกับ กอ.รมน. และต้องมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการดังกล่าว ดังนั้น จึงทำให้ขั้นตอนของการทำนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้หยุดชะงักไป

ปัจจุบัน นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ ได้สิ้นสุดการบังคับใช้เมื่อสิ้นปี ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา โดยตามหลักกฎหมายของ พ.ร.บ. การบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดว่าให้ สมช. เป็นผู้จัดทำนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจะต้องมีการทบทวนทุกกรอบ ๓ ปี ซึ่งปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นปีที่ ต้องมีการเริ่มใช้นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ฉบับต่อไป โดย สมช. ได้มีกลไก คณะอนุกรรมการพิจารณาทบทวนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีหน้าที่วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งรวบรวมความคิดเห็นของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา เพื่อประกอบการทบทวนนโยบายการบริหาร และการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยปัจจุบันได้อยู่ในขั้นตอนของการทบทวนนโยบายเพื่อเสนอต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติและรัฐสภา ใช้นโยบายฉบับถัดไปว่า “นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยไม่มีปี พ.ศ. กำหนดหลังชื่อนโยบายฯ แต่ยังคงมีการทบทวนทุกกรอบระยะเวลา ๓ ปี เช่นเดิม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วิชรา ไชยสาร^๘ ได้อธิบายถึงความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยกล่าวว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองไทยแบบพหุนิยม (Pluralism)

^๘วิชรา ไชยสาร. “พัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและพหุ การเมือง : การเมืองภาคประชาชน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=16001&filename=index.

หรือเป็นแนวความคิดที่เคารพในความแตกต่างและความหลากหลายของผู้คนในสังคมตั้งแต่เรื่อง การเมืองชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการผลักดันหรือ การพัฒนาทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมทำให้ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งหรือที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ในปัจจุบันจนกระทั่งในห้วงปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมาเป็นช่วงของการปฏิรูปการเมืองไทย ทุกภาคส่วน อาทิ ประชาชน นักการเมือง นักวิชาการสื่อมวลชน องค์กรเอกชน และสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับ“การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” มากเป็นพิเศษ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นับตั้งแต่การก่อตั้งของร่างรัฐธรรมนูญเจตจำนงของสภาร่างรัฐธรรมนูญและ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญจึงล้วนแต่มีผลให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับใน กระบวนการทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และยังได้ขยายการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยการพูดการเขียนและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น ๆ เป็นต้น และสิทธิของพลเมือง (Citizen’s Rights) เช่นสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรค การเมือง เป็นต้น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน

นอกจากนี้ วิชา ยังได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เอื้อต่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมือง แบบพหุการเมืองด้วย เช่น การศึกษาของประชาชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน การศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการเชื่อมโยงและประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างการเมืองภาคประชาชนด้วยกันเอง เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเมืองแบบพหุการเมืองที่เข้มแข็งโดยจะเอื้อให้เกิด การเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movement) แบบใหม่ของกลุ่มต่างๆและก่อให้เกิดประเด็น ทางการเมืองใหม่ๆที่ขยับยกระดับเป็นประเด็นสาธารณะ เกิดการตรวจสอบกระบวนการทางการเมือง ทั้งระบบอันจะส่งผลให้ระบบการเมืองมีประสิทธิภาพและท้ายที่สุดจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหาร ประเทศและประชาชนส่วนรวม

๒. สถาบันพระปกเกล้า^๑

ได้ระบุถึงปัญหาและอุปสรรคต่อสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาหลากหลายประเด็น อย่างน้อย ๘ ประการ ได้แก่

๒.๑ ความเข้าใจในความหมายของสันติวิธีที่ไม่ตรงกันของผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐระดับนโยบายกับระดับปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผล ต่อกระบวนการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่จะติดขัดและเกิดปัญหา หรือแม้กระทั่งปัญหาว่าการ ปฏิบัติจริงในพื้นที่สวนทางกับนโยบายสันติวิธี ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนมีความเข้าใจว่าสันติวิธีก็คือการ ปลดอาวุธ ไม่ให้ใช้อาวุธในการป้องกันตัวเอง หรือต้องยอมจำนนต่อกลุ่มขบวนการ ด้วยความเข้าใจ เช่นนี้ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางความคิด

๒.๒ การแปลงนโยบายสันติวิธีไปสู่การปฏิบัติของภาครัฐยังมีช่องว่าง รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ระบุสันติวิธีเป็นแนวทางการดำเนินการอยู่แล้ว แต่ในขั้นตอน

^๑สถาบันพระปกเกล้า, รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ :บทวิเคราะห์ และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกอย่างยั่งยืนด้วยสันติวิธี.

ของการถ่ายทอดนโยบายจากระดับนโยบาย ระดับการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และระดับปฏิบัติ ยังคงมีปัญหา ซึ่งเกิดจากการมีระยะห่างมากขึ้น ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาเรื่องการถ่ายทอดความหมาย วัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของนโยบาย ยังไม่ชัดเจนและถูกต้องตรงกันในทุกระดับ นอกจากนี้ความไม่ต่อเนื่องและความไม่เป็นเอกภาพของการทำงานก็ส่งผลด้วย

๒.๓ การเมืองยังไม่อาจนำการทหารได้อย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

การเมืองควรเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติ ซึ่งสวนทางกับความจริงว่า ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาทางการเมือง ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีความเข้มแข็งและกล้าที่จะเป็นผู้นำในการเข้ามามีบทบาทเหนือฝ่ายทหารอย่างจริงจังในแง่ของกรอบคิดและนโยบายการแก้ไขปัญหา

๒.๔ การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ การละเมิดนี้เกิดขึ้นจากทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการ ที่มีการฆ่าเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้บริสุทธิ์ อาจต้องมีการเน้นย้ำกับฝ่ายรัฐไม่ให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากการกระทำผิดนอกกฎหมายของเจ้าหน้าที่ จะถูกนำไปเป็นข้ออ้างในการก่อเหตุรุนแรง ที่จะย้อนกลับมาทำร้ายเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในที่สุด จึงต้องบังคับใช้กฎหมายกับทุกฝ่าย และลดผลข้างเคียงจากการปฏิบัติการทางการทหาร

๒.๕ แต่ละฝ่ายต่างมีความจริงคนละชุด ชุดความจริงในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เช่น ความจริงจากมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐต่อกลุ่มขบวนการ และของประชาชน ส่งผลให้เกิดข่าวลือมากมายในพื้นที่และมีการด่วนสรุปในทางลบ ซึ่งความคลุมเครือนี้จะกลายเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งโดยไม่จำเป็น

๒.๖ ภาคประชาสังคมโดยรวมยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ และบางส่วนถูกจำกัดพื้นที่การใช้สันติวิธี นักกิจกรรม นักสิทธิมนุษยชน ภาคประชาสังคม ยังไม่มีการรวมตัวกันทำงานอย่างเข้มแข็งเพียงพอและจะพบกับอุปสรรคที่ทำให้ไม่พร้อมจะเข้าถึงปัญหาและดำเนินการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา และภาคประชาสังคมจะถูกจับจ้องจากฝ่ายความมั่นคงบางส่วนความหวาดระแวงและสงสัย

๒.๗ กลุ่มขบวนการยังไม่มีเอกภาพทั้งในแง่ความคิดและการบริหารจัดการและขาดพื้นที่ทางการเมือง การสร้างเอกภาพในการเจรจาหรือต่อรองอาจจะต้องเริ่มจากการสร้างเอกภาพให้กับกลุ่มขบวนการสองกลุ่มหลักๆคือ BRN และ PULO ทั้งนี้ ภายในกลุ่มขบวนการต่อสู้ก็ได้แบ่งออกเป็นสองแนวทางคือ ฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงและฝ่ายที่ใช้สันติวิธี ซึ่งท้ายที่สุดภาครัฐต้องเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กลุ่มขบวนการบางส่วนที่ส่งสัญญาณหรือมีแนวโน้มว่าจะใช้สันติวิธีแทนความรุนแรงในการแสดงออกถึงความต้องการของตน

๒.๘ เจ้าหน้าที่รัฐในระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมั่นคงและบุคลากรครู เกิดความรู้สึกว่ารัฐไม่ได้ให้ความสนใจในคุณภาพชีวิต สวัสดิการและการสร้างขวัญกำลังใจเท่าที่ควร ปัจจัยเหล่านี้ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งอาจขาดความทุ่มเท ขาดสมาธิ และความอดทนในการปฏิบัติงานที่จนเป็นแนวโน้มที่อาจจะทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงได้

๓. กรอบการใช้แนวคิดเรื่องสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

การใช้กรอบแนวคิดเรื่อง สันติวิธี ในการศึกษาการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องใช้การวิเคราะห์ทั้งในเหตุแห่งปัญหา แนวทางการจัดการความรุนแรง และการเข้าใจความหมายของคำว่าสันติวิธีจึงจะสามารถมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยงานที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติวิธีนั้นมีหลากหลายแขนงแต่ในทางกลับกัน ได้มีการเสนอแนวคิดสันติวิธี โดยไม่ได้นำปัจจัยความรุนแรงมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง กล่าวคือ การไม่มีความรุนแรงและไม่มีการฆ่ากัน จึงจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่ปราศจากความรุนแรงได้อย่างที่หลายประเทศในโลกทำได้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ Johan Galtung¹⁰ เสนอกรอบคิดที่ชัดเจนและอธิบายได้ดีเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ซับซ้อน และประเภทของความรุนแรง คือการแบ่งเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) และความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) ทั้งนี้ ในบริบทเชิงวัฒนธรรมกลับยังมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากปัญหาในพื้นที่บางครั้งเป็นปัญหาที่ประชาชนในประเทศละเลย และมองว่าพื้นที่นั้นมีความอันตรายและไม่ปลอดภัย ซึ่งงานในการศึกษาในมุมมองรัฐศาสตร์แบบเดิมอาจเป็นการยอมรับถึงการมีอยู่ความรุนแรงที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในทางกลับกัน แนวคิดสันติวิธีคือการไม่มีความรุนแรงและไม่มีการฆ่ากัน จึงจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่ปราศจากความรุนแรงได้อย่างที่หลายประเทศในโลกทำได้

๓.๒ เกลีน ดี. เพจ¹¹ เสนอแนวคิด รัฐศาสตร์ไม่ฆ่า และพยายามเสนอแนวทางการศึกษาแนวนี้ให้แพร่หลายมากขึ้นเนื่องจากเป็นการมองว่า ว่าความรุนแรงและการฆ่าที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากปัจจัยที่สามารถจำกัดและแก้ไขได้ มีการเสนอว่า ถ้าเราเชื่อว่าความรุนแรงเป็นธรรมชาติ ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ แต่เหตุใดความรุนแรงในบางสังคมถึงกลายเป็นเรื่องธรรมดา การศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงเหตุที่มาของปัญหาคความรุนแรง ต้องศึกษาตั้งแต่ในระดับชีววิทยา จนถึงระดับโครงสร้างรัฐและสังคม

¹⁰Johan Galtung. *Violence, War, and Their Impact: On Visible and Invisible Effects of Violence* [Online]. 2004. Available from: <http://them.polylog.org/5/fgj-en.htm> [2018, March 13]

¹¹เกลีน ดี. เพจ, *รัฐศาสตร์ไม่ฆ่า*, แปลโดย ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๒).

๓.๓ คณะทำงานเครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน¹² ที่อธิบายเรื่องความหมายของความขัดแย้ง และความหมายของคำว่าสันติวิธี โดยลงลึกไปถึงในรายละเอียดของเหตุที่มาของความขัดแย้งประเภทต่าง ๆ บนฐานแนวคิดของนักคิดหลายท่าน เช่น ยีน ชาร์ป ที่จะทำให้เข้าใจถึงลักษณะของการต่อต้านอำนาจของรัฐโดยกลุ่มคนที่ไม่ใช่ความรุนแรง แต่ในมุมมองนี้อาจเป็นมุมมองจากบุคคลที่ไม่ใช่รัฐ เพราะฉะนั้นการแก้ไขปัญหาโดยภาครัฐจึงต้องมีความเข้าใจในลักษณะของการต่อต้านแบบไม่ใช่กำลังและวิธีการจัดการการต่อต้านนั้น นอกจากนี้ แนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีก็มีความสำคัญและแตกต่างออกไปตามบริบทของปัญหาในแต่ละขั้นตอนของความขัดแย้ง เมื่อเข้าใจถึงขั้นตอนของการเกิดความขัดแย้งแล้วการแก้ไขปัญหาในแต่ละขั้นตอนก็จะมีแนวทางการแก้ไขที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดในงานชิ้นนี้น่าจะเป็นเรื่องการเขียนเพื่อให้เข้าใจในความหมายของคำว่า สันติวิธี ที่แท้จริง

๓.๔ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคงว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงให้เกิดประสิทธิภาพ ต้องมีการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคงให้การทำงานสอดคล้องกับหน่วยงานทุกหน่วยงาน รวมไปถึงภาคประชาสังคม และต้องให้ความสำคัญกับทิศทางกระแสความมั่นคงของโลกประกอบด้วย เป็นการปฏิรูปทั้งภายในและภายนอก ดังเช่นในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคงเพื่อใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศที่มีความคล้ายคลึงกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในไทย ดังเช่น อินโดนีเซีย ที่มีการปฏิรูปให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพื่อให้ขบวนการอาละเหต์เสรียอมรับการเจรจามากขึ้น

¹² คณะทำงานเครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน, การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกสามัคคีในชาติ (กรุงเทพฯ: โครงการจัดตั้งสถาบันส่งเสริมการปฏิรูประบบยุติธรรม, 2546).

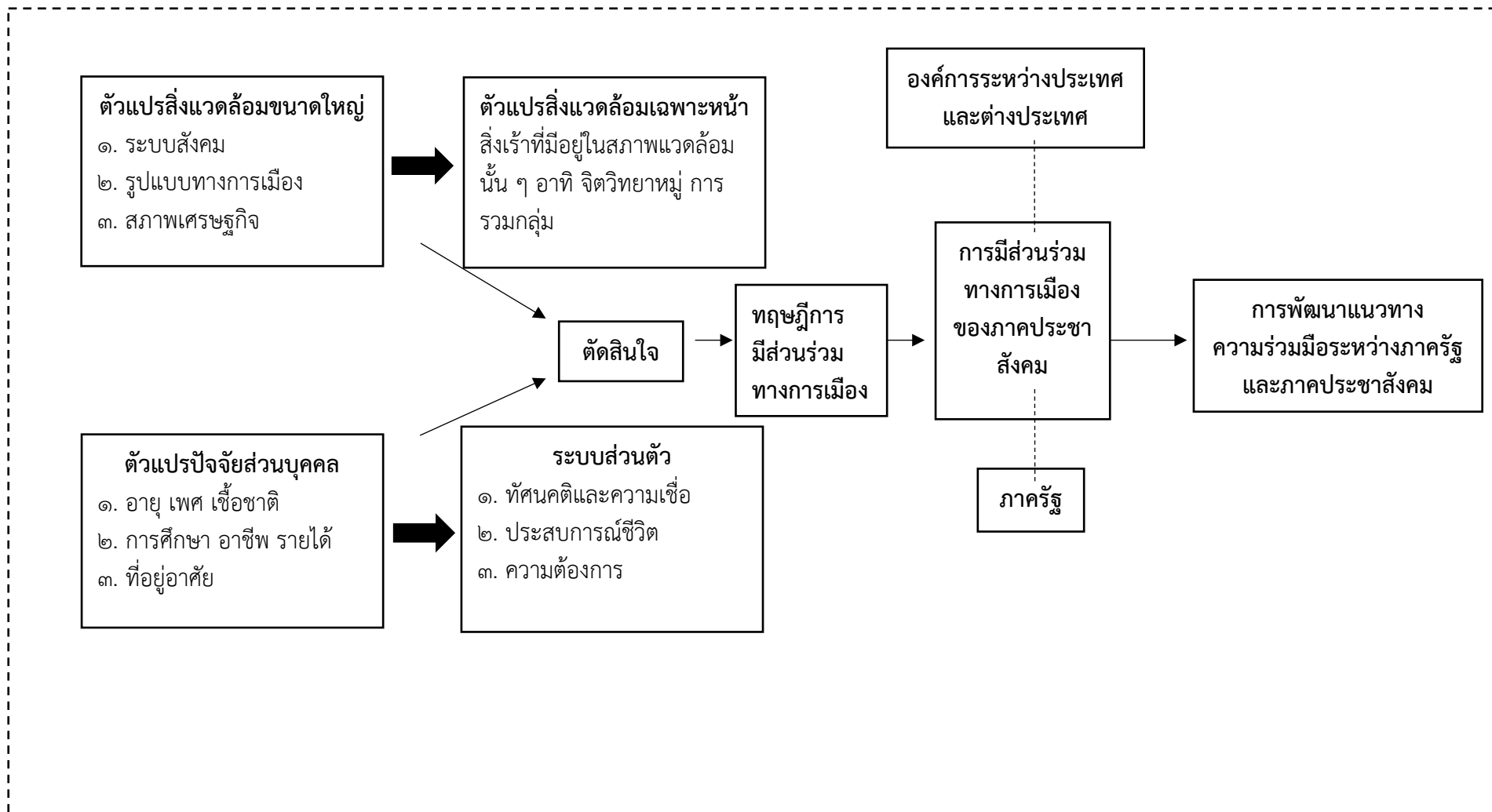
๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศึกษา/วิเคราะห์

ค้นคว้า

สร้างแนวทางใหม่

สันติวิธี

สรุป

จากแนวความคิด ทฤษฎี แนวทางการดำเนินงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่จะนำมาใช้ประกอบการศึกษาวิจัยและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมตามหลักการประชาธิปไตย

โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำคัญต่อประเด็นทางการเมืองหรือประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนในพื้นที่ ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ภาคประชาชนและภาคพลเมืองจะเข้าร่วมวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความเห็นเพื่อนำเสนอแนวนโยบายหรือแนวทางที่เหมาะสมกับตนเองหรือพื้นที่เพื่อผลักดันให้รัฐบาลนำไปใช้ต่อไป

๒. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองมีอิทธิพลต่อการพัฒนานโยบายและแนวทางของภาครัฐ

ประการแรกต้องให้ภาคพลเมืองมีกิจกรรมหรือดำเนินการได้เช่นการพบปะพูดคุยหรือติดต่อประสานงาน ประการที่สอง ต้องเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจ และประการที่สาม ต้องมีทางเลือกในการทำงานร่วมกันอย่างหลากหลาย

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง

ประกอบด้วย ๒ ส่วนหลัก คือ ส่วนแรก ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ทักษะ มุมมองทางการเมือง ความเชื่อ แรงขับ บุคลิกภาพและความต้องการ ส่วนที่สอง คือปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม อาทิ ลักษณะด้านสังคมในพื้นที่โดยเฉพาะการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมที่มีความแตกต่างทาง อายุ เพศอาชีพและรายได้ เป็นต้น

๔. แนวคิดสันติวิธีกับการมีส่วนร่วม

การรวมกลุ่มของภาคประชาชนที่แสดงเจตนารมณ์ในการขอมีส่วนร่วมหรือเสนอแนะความเห็นต่อภาครัฐเป็นเรื่องที่สะท้อนถึงการใช้นโยบายสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาทั้งนี้จากการตรวจสอบทฤษฎีแนวคิดสันติวิธี คือ การปฏิเสธอำนาจของฝ่ายที่กดขี่หรือใช้ความรุนแรงแต่จะเป็นการสร้างอำนาจของกลุ่มผ่านกระบวนการจัดการจัดกลุ่มองค์กรการทำทนายและนำเสนอทางเลือก นอกจากนี้ หลักการของสันติวิธียังให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่อิสระในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเพื่อเสนอแนวทางต่อภาครัฐและอาจนำมาสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ทั้งนี้สันติวิธียังเป็นเรื่องของการใช้ระบบเครือข่ายในการทำงานร่วมกันรวมถึงการค้นหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

๕. แนวนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและแนวทางสันติวิธี

ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาความร่วมมือกันโดยแนวทางสำคัญที่มีการขับเคลื่อนในห้วงที่

ผ่านมา อาทิ การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐกับผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและองค์กรภาคเอกชน การกำหนดให้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นวาระแห่งชาติโดยให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อที่จะทำให้การพูดคุยเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมถึงการสร้าง ความเชื่อมั่นและหลักประกันความต่อเนื่องของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเตรียมความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

อนึ่ง จากข้อสรุปข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยได้นำประเด็นดังกล่าวไปพัฒนาเป็นกรอบของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบด้านบวกและด้านลบในการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมนำไปสู่ การแสวงหาแนวทางการร่วมมือกับภาครัฐอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ ๓

สถานะและบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนใต้

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ ถือเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อยาวนานและแก้ไขได้ยากของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาดังกล่าวประกอบด้วย ความรุนแรง ความขัดแย้ง และความไม่เข้าใจกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังมีเงื่อนไขของความขัดแย้งที่หลากหลายเป็นองค์ประกอบ โดยแต่ละเงื่อนไขมีความละเอียดอ่อน มีมิติที่สลับซับซ้อน และมีความเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ที่สำคัญของประเทศ ๔ ด้าน อันประกอบด้วย ๑) ด้านการเมืองและความมั่นคง ยกตัวอย่างเช่น การแบ่งแยกดินแดนและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ๒) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ยกตัวอย่างเช่น ความยากจน รวมถึงยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล ๓) ด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ ยกตัวอย่างเช่น ทศนคติระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน และ ๔) ด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม จึงมีความสำคัญและควรถูกดำเนินงานด้วยความระมัดระวังรอบคอบ เพราะประสิทธิภาพที่เพิ่มมากขึ้นของกระบวนการดังกล่าวอาจนำมาซึ่งการแก้ไขหลายปัญหาสำคัญของประเทศอย่างถาวรภาคอนโคเน

อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่า การพัฒนาแนวทางดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพอาศัยการมีความรู้สมบูรณ์เรื่องภาคประชาสังคมซึ่งถือเป็นข้อต่อสำคัญระหว่างภาครัฐและประชาชนในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน ก่อนที่จะนำเสนอต่อภาครัฐในลำดับต่อไป จึงศึกษาสถานภาพและบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนใต้โดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

๑. พัฒนาการของการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในภาพรวมที่ผ่านมา
๒. การดำเนินงานของภาครัฐที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม
๓. การดำเนินงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ
๔. แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนใต้ในระดับภายในประเทศและต่างประเทศ

ทั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความรู้สมบูรณ์ในประเด็นดังกล่าวจะนำมาซึ่งการพัฒนาแนวทางการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังได้อย่างครบถ้วนทั้ง ๕ ประการ กล่าวคือ ๑) สามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ๒) สร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาในชุมชน ๓) เป็นกระบอกเสียงสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ต่อภาครัฐ ๔) ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดน

ภาคใต้ และ ๕) มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและ/หรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการของการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในภาพรวมที่ผ่านมา

จากการสืบค้นเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่า พัฒนาการของการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับภาครัฐ สามารถจำแนกได้เป็น ๖ ชั้นหลัก ดังนี้

๑. พัฒนาการขั้นแรก

เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๗ กล่าวคือ อาจารย์มหาวิทยาลัย ๑๔๔ ราย ร่วมกันส่งจดหมายปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เพื่อตอบโต้การขยายตัวของความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้

๒. พัฒนาการขั้นที่สอง

เป็นการตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทน ๕๐ รายจากภาคประชาสังคม ภาคการเมือง และภาคราชการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการขยายตัวของความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนที่สำคัญของคณะกรรมการดังกล่าวคือ การตีพิมพ์รายงาน เมื่อปีพ.ศ.๒๕๔๙ ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญ ๒ ส่วน กล่าวคือ ๑) การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่รัฐบาลในหัวเวานั้น มีต่อขบวนการฝ่ายต่อต้านและผู้ก่อความไม่สงบ โดยพยายามชี้ให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมถึงการขาดความเข้าใจในเหตุผลทางการเมืองและประวัติศาสตร์ของขบวนการฝ่ายต่อต้านและผู้ก่อความไม่สงบ และ ๒) การผลักดันข้อเสนอสำคัญ ๒ ประการ กล่าวคือ ๒.๑) การสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ ๒.๒) การใช้ภาษามลายูเพื่อทำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอทั้งสองประการได้รับการปฏิเสธ เพราะการสร้าง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของทาง กอส. ตั้งเป้าหมายคำว่า “ความสมานฉันท์” สูงเกินกว่าจะนำไปปฏิบัติได้จริง อีกทั้ง ยังขาดการวิเคราะห์รากเหง้าและมิติทางการเมืองของความขัดแย้ง ในขณะที่การใช้ภาษามลายู ถูกปฏิเสธจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมมากอิทธิพลที่อ้างถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ความเป็นไทย

๓. พัฒนาการขั้นที่สาม

เป็นขั้นของความถดถอย กล่าวคือ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ความพยายามในการสร้างสันติภาพแบบลับและไม่เป็นทางการของรัฐบาลไทยประสบความล้มเหลว จึงส่งผลให้รัฐบาลที่ปฏิบัติงานในขณะนั้นมีท่าทีเพิกเฉยต่อการแสวงหาทางออกทางการเมืองแก่ปัญหาชายแดนใต้ และส่งผลทำให้ภาคประชาสังคมได้รับโอกาสน้อยลงในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับภาครัฐ

๔. พัฒนาการขั้นที่สี่

เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ

๔.๑ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย โดยมีการนำเข้ามา (introduction) ของกล

ยุทธวิธีใหม่ ๒ กลยุทธ์ อันประกอบด้วย ๑) การทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ กลายเป็นประเด็นทางการเมือง เนื่องจากในห้วงเวลาดังกล่าว “การทำให้เป็นการเมือง (politicalisation)” เริ่มกลายเป็นกลยุทธ์การต่อสู้ทางการเมืองที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลมากในประเทศไทย จึงส่งผลทำให้ นักกิจกรรมภาคประชาสังคมในขณะนั้นพยายามผลักดันให้หลายประเด็นความขัดแย้งกลายเป็นประเด็นทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งส่งผลทำให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมกลายเป็นความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของประเทศไปโดยปริยาย ทั้งนี้ พวกเขาพยายามผลักดันการรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงรูปแบบการแบ่งปันอำนาจทางการเมืองที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงพยายามจัดทำโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดของการปกครองในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนต้นแบบ (model) ของการแบ่งปันอำนาจที่เป็นประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ และการกำหนดชะตากรรมของตนเอง และ ๒) การใช้เครื่องมือทางวิชาการเพื่อแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่จังหวัดชายแดนใต้กำลังประสบอยู่ในขณะนั้น โดยองค์กรภาคประชาสังคม ในขณะนั้นจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอบทวิเคราะห์ข้อบกพร่องในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ของภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมที่มีอยู่ก่อนหน้า ควบคู่กับการจัดทำงานศึกษาที่ถ่ายทอดความจำเป็น ความหวัง และความฝันของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

๔.๒ การเริ่มกระบวนการเจรจาอย่างเป็นทางการในแทรก ๑ เกิดขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยมีการผนวกภาคประชาสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีหลายประการ อาทิ การตระหนักถึงประเด็นสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกลับมองว่าการดำเนินงานของกระบวนการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเหตุผลสำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ ๑) ภาคประชาสังคมที่เพิ่งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองยังคงประสบปัญหาความขัดแย้งภายในที่แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย กล่าวคือ ๑.๑) ฝ่ายที่มีความใกล้ชิดกับรัฐบาลไทย และ ๑.๒) ฝ่ายที่ใกล้ชิดกับขบวนการปัตตานี-มลายู โดยความขัดแย้งดังกล่าวก่อให้เกิดองค์กรลึบปี และหน่วยงานที่เผยแพร่ความคิดใหม่ที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเจรจา ซึ่งส่งผลให้ภาคประชาสังคมกลายเป็นตัวแสดงที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าเดิม ๒) ภาครัฐขาดศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และ ๓) หลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาในระดับทางการเมือง อาทิ รัฐบาลไทย รัฐบาลมาเลเซีย ขบวนการบีอาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional – BRN) และกองทัพไทย ยังไม่สามารถจัดทำยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกันและเอื้อต่อการนำไปปฏิบัติอย่างลงตัว

๔.๓ การเกิดขึ้นขององค์กรภาคประชาสังคมใหม่ๆ ที่พยายามวางรากฐานความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ให้แก่ภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมที่มีอยู่ก่อนหน้า โดยความคิดส่วนใหญ่มีเป้าหมายเป็นการเอาชนะข้อจำกัดของขบวนการต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อจำกัดด้านศักยภาพในการมีส่วนร่วมกับวาทกรรมทางการเมืองของสาธารณะ

๕. พัฒนาการขั้นที่ห้า

เป็นขั้นของความถดถอย เกิดขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เนื่องจากเหตุการณ์รัฐประหารที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ส่งผลให้คู่เจรจาหลักทั้งสองฝ่ายมีความชอบธรรมทางการเมืองที่จำกัด นำมาซึ่งความเชื่องช้าและบอบบางของกระบวนการพูดคุยอย่างเป็นทางการ

๖. พัฒนาการขั้นที่หก

เป็นขั้นของความพยายามเอาชนะข้อจำกัดซึ่งเป็นผลพวงของเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เนื่องจากคู่เจรจาหลักทั้งสองฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของการได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อกับประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ ภาครัฐ อันประกอบด้วย รัฐบาลและหน่วยงานด้านความมั่นคง จึงให้ความสำคัญกับการมอบทุนสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพจำนวนหลายโครงการ และจัดทำโครงสร้างสนับสนุนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ภาครัฐสามารถร่วมมือกับภาคประชาสังคมได้อย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น

การดำเนินงานของภาครัฐที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำและประสานการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้เน้นย้ำถึงการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในมิติงานด้านความมั่นคงและการพัฒนา รวมถึง การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนดังที่ปรากฏในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ของนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ -๒๕๖๒ ได้กำหนดให้ทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระยะที่ผ่านมา พบว่า ถึงแม้สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จะมีสถิติเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงที่ลดน้อยลง และภาครัฐมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วปัญหาดังกล่าว ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยลำพัง ดังที่ประจักษ์แล้วว่าการดำเนินงานของภาครัฐมีข้อจำกัดในแง่ของการเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานของภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐที่ปัจจุบันมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่อย่างเห็นได้ชัด และมีจุดเด่นสำคัญที่สามารถเข้าถึงความต้องการของประชาชน และปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด บทบาทในลักษณะนี้ เป็นส่วนช่วยสนับสนุนการทำงานของภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านกฎระเบียบ และงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว ด้วยเหตุนี้ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ จึงเป็นแนว ทางหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานของทั้งสองฝ่ายสามารถแก้ อกูลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งกันและกัน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ตามเจตนารมณ์ของนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ จึงได้จัดตั้งกลไก คณะอนุกรรมการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อปส.ชต.) เป็นกลไกหลักในการประสานการปฏิบัติร่วมกันของภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ โดยในคราวประชุม อปส.ชต. ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๑ ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นทิศทางการทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกันให้เกิดผลเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นแกนกลาง โดยมีการกำหนดประเด็น/เป้าหมายที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องว่ามีความสำคัญและสามารถขับเคลื่อนงานร่วมกัน แนวทางและวิธีการดำเนินงานร่วมกัน รวมทั้ง มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ

นอกจากนี้ สมช. ยังได้จัดทำ (ร่าง) กรอบแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง สมช. และภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ภายใต้กลไก อปส.ชต. เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งมีการประชุมเพื่อหารืออย่างต่อเนื่อง ได้แก่

๑. การประชุม อปส.ชต. ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรมอิมพีเรียล นราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

๑.๑ บทบาทการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ปัจจุบันภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐที่ดำเนินงานในพื้นที่ จชต. ประกอบด้วย ๑๒ กลุ่ม อาทิ กลุ่มด้านการเยียวยา และกลุ่มด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีจุดเด่น คือ สามารถเชื่อมและเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ภาครัฐไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากประชาชนยังมีความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้ต้องแสวงหาแหล่งทุนจากองค์การระหว่างประเทศ (IGOs) และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) จากต่างประเทศซึ่งบางส่วนมีเป้าหมายซ่อนเร้นเชื่อมโยงกับการเมืองระหว่างประเทศ โดยการขึ้นนำของประเทศมหาอำนาจ ขณะเดียวกัน ภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐยังต้องรักษาระยะห่างระหว่างภาครัฐ และผู้เห็นต่างจากรัฐ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความอิสระ ความเป็นกลาง และไม่สนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ภายใต้สภาวะแวดล้อมความขัดแย้ง

๑.๒ การขับเคลื่อนงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ที่ผ่านมาภาครัฐได้ให้การสนับสนุนการอบรมสร้างความเข้าใจ พัฒนาอาชีพ และสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานของภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ โดยผ่าน ศอ.บต. ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา จชต. ตามนโยบายฯ แต่ประเด็นสำคัญที่ ศอ.บต. ใช้เป็นกรอบการขอรับจัดสรรงบประมาณสนับสนุนยังไม่สอดคล้องกับการทำงานของภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหา จชต. ได้รับความยอมรับทุกวันนี้ เพราะมีการรับฟังจากภาคประชาชนและภาคประชาสังคม จึงควรมีการจัดทำแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและพัฒนา จชต. ในระยะต่อไป โดยมีการกำหนดประเด็น/เป้าหมายที่ทั้งสอง

ฝ่ายเห็นพ้องว่ามีความสำคัญและสามารถขับเคลื่อนงานร่วมกัน และควรมีการประเมินผลการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ

๑.๓ ประเด็นปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนงานแก้ไข ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓.๑ กระบวนการยุติธรรมและการละเมิดสิทธิมนุษยชน แม้ว่าตามนโยบายการบริหารฯ จะเน้นย้ำเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน แต่ในทางปฏิบัติยังปรากฏความไม่เป็นธรรม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่อง อาทิ การไม่อนุญาตให้ประกันตัว การจับตัวผู้กระทำผิดซ้ำ

๑.๓.๒ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่
การดำเนินการของภาครัฐในปัจจุบันยังไม่สามารถเข้าถึงชุมชน จึงทำให้ชุมชนอ่อนแอ และขาดภูมิคุ้มกัน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Empowerment) เพื่อให้ประชาชนมี ความเข้าใจในเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้ง มีความตระหนักรู้และไม่เพิกเฉยต่อการทุจริตต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจพิจารณานำกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มาเป็นแนวพื้นฐานในการพัฒนา จชต.

๑.๓.๓ ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนา จชต. โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ จชต. ที่ควรเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยภาครัฐอาจพิจารณากระชับความร่วมมือภายใต้กรอบการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย - มาเลเซีย - ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle:IMT - GT) ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรศึกษาแนวคิดการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และนำมาปรับใช้ในพื้นที่

๑.๓.๔ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ปัจจุบันพบว่าหลายภาคส่วนมีความเข้าใจในเรื่องแนวคิดดังกล่าวไม่ตรงกัน กอปรกับยังขาดความเข้าใจในหลักการของศาสนาอื่น ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างต่างศาสนิกชน ภาครัฐจึงควรเร่งสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ ในเรื่องดังกล่าว

๑.๓.๕ ความซ้ำซ้อนในการขับเคลื่อนงานของภาครัฐ ปัจจุบันพบว่าหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานมีการใช้งบประมาณซ้ำซ้อนในพื้นที่เป้าหมายเดิม ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและผลลัพธ์เท่าที่ควร โดยเฉพาะกรณีของ ศอ.บต. ทั้งนี้ ควรให้ภาคีเครือข่ายนอก ภาครัฐสามารถติดตาม ตรวจสอบ หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้

๑.๓.๖ การส่งเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชน ที่ผ่านมาภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กกำพร้า ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ ขณะเดียวกัน สถานศึกษาในพื้นที่ที่มีคุณภาพต่ำ ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กกำพร้ามากขึ้น พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในพื้นที่

๑.๓.๗ แนวทางการพัฒนาพื้นที่ ควรเน้นการดึงศักยภาพของพื้นที่มาใช้ โดยอาศัยการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

๒. การประชุม อปส.ชต. ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑ ณ โรงแรมอิมพีเรียลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

๒.๑ ประเด็นกรณีการห้ามสวมใส่ฮิญาบในโรงเรียนอนุบาลปัตตานี
ปัจจุบันทุกฝ่ายยังไม่สามารถหาจุดยอมรับร่วมกันได้ ซึ่งอาจสร้างผลกระทบเป็นวงกว้างต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยพุทธและมุสลิมในพื้นที่ โดยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ จชต. ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการความขัดแย้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งที่มีความละเอียดอ่อน รวมทั้ง ไม่สามารถปรับใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหาควรมีการหารือกันระหว่างพุทธและมุสลิม เพื่อรับความคิดเห็นจากทั้งสองฝ่ายเพื่อหาทางออกที่ชัดเจน ซึ่งหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ อาจต้องนำสู่กระบวนการศาลปกครองเพื่อพิจารณาความสอดคล้องของระเบียบ ศธ. กับรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ทุกศาสนาสามารถปฏิบัติตนได้ตามแนวทางของแต่ละศาสนา

๒.๒ ประเด็นการปลุกปั่นให้เกิดความแตกแยกเพิ่มขึ้นในสังคม พบว่าปัจจุบันมีการใช้ข้อความในเชิงยุยงปลุกปั่นในสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมาก กอปรกับปัจจุบันสังคมไทยก็มีทัศนคติที่หวาดกลัวอิสลาม (Islamophobia) ซึ่งอาจขยายผลความขัดแย้งจนอาจเกิดการปะทะกันทางวัฒนธรรม (Clash of Civilisation) ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาดังกล่าว โดยอาจเริ่มจากการจัดทำคู่มือการทำงานในพื้นที่ จชต. สำหรับผู้ปฏิบัติงานในระยะเริ่มต้น เพื่อสามารถเข้าใจถึงบริบทของพื้นที่

๒.๓ ประเด็นข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ที่ผ่านมภาคเอกชนมีความพร้อมในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหา จชต. ของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงการค้าและการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ต้องการให้ภาครัฐช่วยสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ การทุจริตคอร์รัปชัน ความเชื่อมั่นของประชาชน และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

๓. การประชุม อปส.ชต. ครั้งที่ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ ในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมซี เอส ปัตตานี จังหวัดปัตตานี

๓.๑ กลไกคณะทำงานที่มีภาคประชาสังคมเป็นประธาน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เนื่องจากจะได้แนวคิดและวิธีการดำเนินการที่มาจากความคิดของภาคประชาสังคมอย่างเต็มที่ แต่ในอีกแง่หนึ่งภาคประชาสังคมอาจต้องพิจารณาว่ามีศักยภาพเพียงพอหรือไม่ ซึ่งหากภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ อาทิ กรณีปัญหายาเสพติดอาจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อเท็จจริงแก่คณะทำงานเพื่อที่จะนำไปใช้ประโยชน์ตามภารกิจหน้าที่ของคณะทำงานต่อไป

๓.๒ ประเด็นเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ เป็นประเด็นสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา จชต. และในระยะหลังพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้หยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมา จึงควรมีการพิจารณา

ศึกษาข้อเสนอรูปแบบการกระจายอำนาจที่เหมาะสมกับพื้นที่ จชต. พร้อมทั้ง ควรให้ความสำคัญกับการเตรียมการประชาชนในพื้นที่โดยการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๓.๓ กระบวนการรับฟังความเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ สมช. อาจพิจารณาปรับปรุงความเห็นกลุ่มสำคัญอื่น ๆ อาทิ สมาชิกสภาองค์กรชุมชน เครือข่ายชาวไทยพุทธ กลุ่มประชาชนนอกพื้นที่ จชต. กลุ่มชุมชนในพื้นที่สีแดง (Red Zone) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่เข้าเกณฑ์ได้รับการเยียวยาจากภาครัฐ กลุ่มแม่หม้ายที่สามีเสียชีวิตจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้ อนุกรรมการในส่วนภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐแต่ละท่านยินดีเป็นตัวกลางประสานในแต่ละกลุ่ม

๔. การประชุม อปส.ชต. ครั้งที่ ๒/๖๒ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

๔.๑ กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ ให้เน้นถึงเรื่องการพูดถึงกระบวนการพูดคุยฯ ซึ่งในสังคมไทยอาจจะไม่เห็นถึงบทบาทที่เด่นชัด แต่ในพื้นที่สามจังหวัดถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งในการพูดคุยไม่จำเป็นต้องทำเรื่องใหญ่เสมอ เสนอให้ทำเรื่องเล็กน้อยแต่เน้นให้เป็นเรื่องของชีวิตชาวบ้าน นอกจากนี้ ควรมีการกล่าวถึง “การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพ” โดยให้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ เนื่องจากเป็นวิถีที่สื่อถึงการดำเนินการที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการทำงานพูดคุยฯ

๔.๒ การจัดการความขัดแย้งเพื่อมุ่งสู่ความเข้มแข็ง แก้ไขปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือของ “ผู้นำทางศาสนา” เนื่องจากผู้นำความคิดเป็นผู้เชื่อมโยงสำคัญ ในวงประชุมผู้นำทางศาสนาจะได้รับความสำคัญ แต่ในข้อเท็จจริงด้านการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการทำงานมักจะหลงลืมผู้นำศาสนา และภาครัฐมักมองข้ามคำชี้แนะของผู้นำทางศาสนา และนักวิชาการศาสนา อีกทั้ง ผู้นำทางศาสนายังคงขาดการมีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นสำคัญ ๆ ต่อรัฐบาล แม้ว่ากระแสโลกจะมุ่งเน้นไปในทิศทางใด แต่ในพื้นที่สามจังหวัดกระแสของศาสนายังคงมีอิทธิพลมาก

๔.๓ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของชาวพุทธ มิใช่เป็นการย้ายถิ่นที่เกิดจากความไม่สงบ หากแต่เป็นการ “ย้ายถิ่นเพื่อเข้าหาความเจริญ” โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพเป็นปัจจัยหลักทั้งนี้ ภายในร่างนโยบายมีการสื่อความว่า “มีชาวพุทธย้ายออกจากพื้นที่มากยิ่งขึ้น” ซึ่งความหมายของประโยคดังกล่าวอาจถูกตีความจนนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งในพื้นที่เพิ่มขึ้นได้ ที่ประชุมจึงมีข้อเสนอว่าหากจะเขียนถึงสถานการณ์ในนโยบายต้องโยงเข้าสู่ “การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์แบบใหม่” นั่นคือ สภาวะที่คนมีความเป็นสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น และสภาวะของคนที่เชื่อมโยงกับโลกเสมือนมากขึ้นอีกด้วย

๕. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาปรับปรุง (ร่าง)กรอบแนวทางการทำงานระหว่าง สมช. กับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

๕.๑ การใช้ประโยชน์กลไก อปส.ชต. สนับสนุนการทบทวนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ควบคู่ไปพร้อมกับการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นำร่องในพื้นที่ โดยการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาต้องลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหาและพิจารณาถึงความสามารถของทั้งภาครัฐและภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการ

แก้ไขปัญหารวมทั้ง สร้างความพร้อมของแต่ละเครือข่าย เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ ประเด็นการปรับกระบวนการคิด(Mind set)พบว่าปัจจุบันมีการใช้ข้อความในเชิงยุยงปลุกปั่นจำนวนมาก กอปรกับปัจจุบันสังคมไทยก็มีทัศนคติในเชิงลบต่ออิสลาม ซึ่งสร้างความเข้าใจที่ผิดต่อภาครัฐและประชาชน และจะไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ ดังนั้น การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ จะต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายสามารถเรียนรู้ได้ และต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๕.๓ ประเด็นการสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safety zone) เห็นควรให้มีการพิจารณาเพื่อให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณสำหรับการสร้างพื้นที่ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการสร้างพื้นที่ปลอดภัยจะสามารถครอบคลุมในประเด็นอื่น ๆ ได้ เช่น การศึกษา ยาเสพติด เป็นต้น โดยกรอบแนวคิดการดำเนินงานอาจกำหนดพื้นที่ของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อทำงานเชิงบูรณาการ ปรับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคนในพื้นที่ใหม่ ซึ่งหากสามารถทำได้จะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.๔ ประเด็นการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สนับสนุนชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนา ทั้งตัวประชาชน การมีรายได้ และการมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยสร้างความเข้มแข็ง โดยที่แต่ละชุมชนต้องมีการวางแผนทั้งในระดับโครงสร้างของชุมชนและการดำเนินงาน ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยให้ความสำคัญในเรื่องการโครงสร้างแล้ว ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่ด้วย โดยต้องมีการปรับกระบวนการคิดที่สนับสนุนการพัฒนาในทุกมิติ

๕.๕ ประเด็นเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันภายในสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาและความคิดของประชาชนในพื้นที่ โดยการดำเนินการเพื่อสนับสนุนประเด็นด้านสังคมพหุวัฒนธรรมต้องมีการแบ่งเป็นระดับของการดำเนินการ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ จชต. ระดับจังหวัด ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน แต่ละขั้นตอนต้องมีกระบวนการและกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ การแก้ปัญหาดังกล่าวจะสอดคล้องกับนโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต.

๖. การแต่งตั้งคณะทำงานภายใต้กลไก อปส.ชต.

กลไก อปส.ชต. ยังได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะขึ้นอีก ๒ คณะทำงาน ซึ่งองค์ประกอบจะประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม โดยมีผู้แทนภาคประชาสังคมเป็นประธานแต่ละคณะทำงาน เพื่อนำการสร้างการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ได้แก่ ๑) คณะทำงานด้านการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และการแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้และ ๒) คณะทำงานด้านการปรับกระบวนการคิดของทุกภาคส่วน และการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนโดยการจัดการประชุมคณะทำงานภายใต้คณะอนุกรรมการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารและการพัฒนา

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี จังหวัดปัตตานี สรุปดังนี้

๖.๑ คณะทำงานสร้างชุมชนเข้มแข็ง แก้ไขปัญหายาเสพติด และส่งเสริมความปลอดภัย เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒

๖.๑.๑ ปัญหายาเสพติด ที่ผ่านมามีหน่วยงานภาครัฐได้มีการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปราบปรามผู้ค้า การป้องกัน และการบำบัดมิให้กลับไปติดย้ำ โดยค่ายพักพิงบำบัดยาเสพติด รวมทั้ง การส่งเสริมทักษะอาชีพ ขณะเดียวกัน ภาคประชาสังคมก็ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ที่ผ่านมายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในหลายพื้นที่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก บริบทและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในรูปแบบเดิม ผู้นำชุมชนบางส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมไปถึง สภาพแวดล้อมครอบครัวอ่อนแอและไม่มีเวลาให้กับเยาวชน จนทำให้เยาวชนขาดความอบอุ่นและเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

๖.๑.๒ ปัญหาชุมชนอ่อนแอ ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีการจัดตั้งกลไกสหภาคสันติสุขตำบล (กอ.รณน.ภาค ๔) และโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (ศอ.บต.) รวมทั้ง การส่งเสริมทักษะอาชีพ (พช.) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่ที่ผ่านมามีหลายชุมชนมีปัญหา โดยเฉพาะผู้นำชุมชนบางชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สามารถดูแลประชาชนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง เยาวชนในพื้นที่ขาดองค์ความรู้ทางด้านศาสนาและไม่เท่าทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันทำให้ตกเป็นเครื่องมือของผู้ไม่หวังดีง่าย รวมถึง ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ขณะที่ การอบรมศาสนาผ่านการธรรมเทศนา (คุตบะห์) ในวันศุกร์ของชุมชนบางพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพ

๖.๑.๓ ความเชื่อมโยงของผู้ก่อเหตุรุนแรง (ผกร.) กับขบวนการค้ายาเสพติด ที่ผ่านมามีความพยายามที่จะพิสูจน์ว่า ผกร. มีความเชื่อมโยงกับขบวนการค้ายาเสพติดหรือไม่ โดยมีเสียงสะท้อนจากประชาชนบางส่วนว่าหากชุมชนใดเป็นฐานที่มั่นสำคัญของ ผกร. จะไม่พบปัญหายาเสพติด โดยในการพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างสองกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐได้เคยนำฐานข้อมูลของผู้ที่ผ่านการบำบัดยาเสพติดในโครงการอาชญากรรมบำบัดมาตรวจสอบกับฐานข้อมูลผู้ต้องสงสัยคดีความมั่นคง พบว่ามีเพียงกลุ่มเป้าหมายที่เชื่อมโยงกันเพียงร้อยละ ๓ เท่านั้น

๖.๑.๔ การแก้ไขปัญหามุมชนโดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำศาสนา เนื่องจากผู้นำศาสนาเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมากในพื้นที่ จขต. โดยที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินการของภาครัฐในการนำผู้นำศาสนามาช่วยแก้ไขปัญหายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงมีความเห็นว่า คณะทำงานชุดนี้ควรที่จะพิจารณาหาแนวทางการทำงานและแสวงหาความร่วมมือกับผู้นำศาสนาในการแก้ไขปัญหาย จขต.

๖.๑.๕ ข้อจำกัดเรื่องการบูรณาการทำงานของภาครัฐ ที่ผ่านมามีความพยายามในการบูรณาการทำงานร่วมกัน และทุ่มสรรพกำลังและงบประมาณจำนวนมาก แต่กลับพบว่าปัญหาต่าง ๆ ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข เนื่องจาก การบูรณาการทำงานที่ผ่านมาเป็นไปในลักษณะการมองทางเดียว กล่าวคือ เป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐดำเนินการเองทั้งหมด โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่สอดคล้องตามความต้องการของตน นอกจากนี้ ความเป็นรัฐเมื่อลงไปดำเนินการในพื้นที่ ยังคงส่งผลทำให้เกิด

ความรู้สึกล้มสลายใจต่อประชาชน ดังนั้นจึงมีข้อเสนอว่าภาครัฐไม่ควรที่จะลงไปดำเนินการเองทั้งหมด และควรที่จะมีกระบวนการบางอย่างที่เกิดจากข้างล่าง (Bottom-up) โดยให้ประชาชนกำหนดความต้องการและจัดการปัญหาด้วยตนเอง ภายใต้การสนับสนุนและหนุนเสริมจากภาครัฐ

๖.๑.๖ ข้อจำกัดในการดำเนินงานของภาครัฐที่เกิดจากการกำหนดตัวชี้วัดที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ที่ผ่านมากการกำหนดค่าเป้าหมายตัวชี้วัดอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และทิศทางการแก้ไขปัญหา รวมถึง การที่หน่วยงานต่าง ๆ มีการกำหนดตัวชี้วัดที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่

๖.๒ คณะทำงานปรับกระบวนการคิดของทุกภาคส่วนและส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ สรุปลงสาระสำคัญ ดังนี้

๖.๒.๑ กระบวนการคิดที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ที่ผ่านมากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีบริบททางสังคมทางสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม คือ ความอดทนและความใจกว้าง รวมทั้ง การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในเชิงศาสนา ชาติพันธุ์ เพศ วัย และมุมมองทางการเมือง อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญ คือ ความเป็นชาตินิยมและจินตภาพความเป็นไทยที่มีการนิยามที่แตกต่างกัน รวมทั้ง การขาดความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของสังคม

๖.๒.๒ กระบวนการคิดของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มองว่าระบบราชการเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบัน แต่ว่าเยาวชนในพื้นที่ที่มีความนิยมและต้องการเป็นข้าราชการ เนื่องจากยังเชื่อว่าอาชีพข้าราชการเป็นอาชีพที่มั่นคงและมีเกียรติ

๖.๒.๓ กรอบการวิเคราะห์ขอบเขตและเป้าหมายในการทำงานปรับกระบวนการคิด มองว่า อาจพิจารณาโดยอาศัยกรอบแนวคิด “อภิคุณค่า” และ “คุณค่าศักดิ์สิทธิ์” ของ รศ.ดร.มารค ตามไท ซึ่งมองว่าการอยู่ร่วมกันของสังคมจำเป็นต้องมี “คุณค่า” บางประการที่ยึดเหนี่ยวสังคมไว้ ซึ่งเรียกว่า “อภิคุณค่า” ขณะเดียวกัน ในการที่ปรับ “คุณค่าศักดิ์สิทธิ์” ที่ชุมชนให้ความสำคัญเกินกว่าที่จะกำหนดราคาได้ เป็นคุณค่าที่ไม่อาจนำมาเปรียบหรือแลกเปลี่ยนกับคุณค่าทางโลกได้ ในการปรับ “คุณค่าศักดิ์สิทธิ์” ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการแลกเปลี่ยนโดย “คุณค่าศักดิ์สิทธิ์” ของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ อาจต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ว่า “คุณค่า” หรือ “กระบวนการคิด” ใดที่มีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของสังคม ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ และในการปรับดังกล่าวควรมีขอบเขตน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำมากำหนดว่าจะสามารถส่งเสริมให้เกิด “อภิคุณค่า” ที่พึงปรารถนาในสังคมอย่างไร ทั้งนี้ การทำงานร่วมกันของคนในสังคม ถือเป็นวิธีหนึ่งในการปรับ “กระบวนการคิด” ของคนได้

๖.๒.๔ การทำงานด้านการปรับกระบวนการคิด (Mind set) ของภาครัฐในปัจจุบัน การปรับกระบวนการคิดของภาครัฐมีความเปิดกว้างมากขึ้น และภาคประชาสังคมรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันภายใต้กรอบการทำงานต่าง ๆ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมภายใต้กระบวนการคิดที่ตรงกัน จะสามารถทำให้การแก้ไขปัญหา จชต. พัฒนาไปได้รวดเร็ว โดยควรมีเวทีรับฟังความเห็นในหลากหลายประเด็นจะช่วยให้ทราบแนวคิดและความต้องการของประชาชน เพื่อที่จะสามารถนำประเด็นต่าง ๆ มาเพื่อสร้างกิจกรรมหรือทำความเข้าใจจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทั้งนี้ บทบาทของภาครัฐ นอกจากการรับฟังแล้ว

จำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยให้ชัดเจน ว่าหน่วยงานใดรับผิดชอบอะไร ทำหน้าที่อะไร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

๖.๒.๕ ประเด็นอื่น ๆ

๖.๒.๕.๑ กลไกสภาที่ปรึกษาของ คอ.บต. ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญ เนื่องจากสภาที่ปรึกษาจะเป็นข้อต่อสำคัญที่เชื่อมโยงถึงประชาชนได้ โดยผ่านการสนับสนุนเงินทุนให้แก่องค์กรต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นการนำร่องให้ประชาชนเข้ามามีการบริหาร ทั้งนี้ ต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชนในการแก้ไขปัญหา ก่อน จึงจะสามารถใช้กลไกดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในส่วนของภาครัฐ คอ.บต. ยังสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ภายใต้ความเข้าใจในคำว่า สังคมพหุวัฒนธรรม และมีการปรับปรุงโครงสร้างการทำงานใหม่ ให้มีการเน้นเรื่องความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ต่อปัญหา จศต.

๖.๒.๕.๒ ปัจจุบันการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐและภาคประชาสังคม
ในประเด็นเรื่องเด็กและผู้หญิงมีความก้าวหน้ามากขึ้น เพราะมีกลไกคณะทำงานร่วมกัน นอกจากกลไกคณะอนุกรรมการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ ในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อปส.ชต.) ของ สมช. แล้วยังมีศูนย์ประสานงานด้านเด็กและสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศป.ดส.) ของ คอ.บต. โดยมีคณะกรรมการชุดหนึ่งที่มีกรรมการเป็นภาคประชาสังคม ทั้งนี้ คอ.บต. จะสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการ ศป.ดส. จะมีคณะทำงานย่อยในการดำเนินการหลากหลายประเด็น ทั้งการเข้าถึงภาครัฐ การทำงานร่วมกับภาครัฐ การทำงานภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women - CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) เป็นต้น

ในภาพรวมของการทำงานระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคม ในส่วนของ สมช. จะเป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ ผ่านประสบการณ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แล้วนำมาสู่การนำเสนอต่อภาครัฐ สิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับภาครัฐคือ นอกเหนือจากที่ภาครัฐจะสามารถได้รับทราบถึงความต้องการ ความรู้สึกของประชาชนต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของภาครัฐ ที่พยายามอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการสะท้อนช่องว่าง หรือจุดอ่อนในการดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อเสนอต่อภาครัฐให้ปรับปรุงแก้ไข หรือดำเนินการตามความเหมาะสม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ภาครัฐ อาจเข้าไม่ถึงได้ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่มักจะให้ข้อมูลและเปิดใจพูดอย่างตรงไปตรงมากับผู้ที่ประชาชนไว้ใจ ซึ่งก็คือภาคประชาสังคม โดยการรับทราบสภาพปัญหา ข้อเท็จจริงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะสามารถทำให้ภาครัฐนำข้อมูลดังกล่าวไปดำเนินการ รวมถึงกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบกับประเด็นที่ต้องการนำเข้าสู่กระบวนการเจรจา หรือ โต๊ะพูดคุย เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ ในการหารือกลุ่มกลุ่มขบวนการ

นอกเหนือจากกลไก อปส.ชต. ของ สมช. ที่มีผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ร่วมเป็นองค์ประกอบของอนุกรรมการ และคณะทำงาน และดำเนินการภายใต้เป้าประสงค์ของนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ แล้ว ในส่วนของการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีอีกหนึ่งกลไกที่จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ ได้มีการจัดตั้งคณะประสานงานระดับพื้นที่ (สล.๓) ขึ้น โดยองค์ประกอบคือ ผอ.รมน.ภาค ๔ เป็นหัวหน้าคณะประสานงานฯ รองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นผู้อาวุโสฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่อาวุโสฝ่ายตำรวจและทหาร อัยการ ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิ มีหน้าที่ติดตามและประเมินสถานการณ์ที่เป็นผลสะท้อนจากการพูดคุยฯ ซึ่งกลไกนี้เป็นกลไกที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างใกล้ชิด ผ่านระบบตัวแทนที่เป็นภาคประชาสังคมหรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินงานโดย สล.๓ อย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการสำรวจความต้องการของประชาชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ อัตลักษณ์กระบวนการยุติธรรม อาชีพ การศึกษา บทบาทเด็กและสตรีกลุ่มสื่อมวลชน เป็นต้น รวมทั้งเป็นการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานต่อรัฐบาล โดยคณะพูดคุยฯ สามารถนำประเด็นสำคัญดังกล่าว ไปพิจารณาสำหรับกำหนดหัวข้อการพูดคุยต่อไป ซึ่งกลไกนี้เป็นกลไกที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ เนื่องจากเป็นการรวมตัวของประชาชน นักวิชาการ รวมถึงผู้มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเพื่อร่วมกันถกแถลงและสังเคราะห์ความรู้เพื่อเสนอต่อรัฐบาล

ซึ่งที่ผ่านมา สล.๓ มีการจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงทัศนคติต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ของรัฐบาล โดยเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ สล.๓ ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "ทิศทางและการออกแบบการขับเคลื่อนงานหนุนเสริมการพูดคุยเพื่อสันติสุข จชต." ณ ห้องประชุมแพนดูล่า โรงแรมปาร์ควิว (ปาร์ควิว) ปัตตานี จ.ปัตตานี โดยได้แบ่งกลุ่มภาคประชาสังคมออกเป็น ๘ กลุ่มในการเสนอข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่องค์กรภาคประชาสังคมแต่ละด้านดำเนินการ สรุปดังนี้

๑. กลุ่มงานพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก

๑.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุข ฯ

๑.๑.๑ การสร้างศรัทธาในชุมชน

๑.๑.๒ เสริมสร้างพัฒนาอาชีพอย่างเร่งด่วน

๑.๑.๒.๑ การจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรมอาชีพ ๑ ชุมชน ๑ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรและชุมชนรากฐานโดยหยิบนโยบายด้านเศรษฐกิจ

๑.๑.๒.๒ สนับสนุนการสร้างอนุรักษ์ทรัพยากร (เขา,ป่า,นา)

๑.๑.๒.๓ จัดตั้งและสนับสนุนกองทุนชุมชน

๑.๑.๓ การสร้างความปลอดภัยในชุมชนจัด

๑.๑.๓.๑ จัดทำโมเดลพื้นที่ชุมชนปลอดภัยโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ออกแบบปฏิบัติ

๑.๑.๓.๒ ให้มีมาตรการลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรวมถึงเจ้าของบ้าน
ด้วยโดยกำหนดเป็นกฎกติกาชุมชนในสภาชุมชน

๑.๑.๔ พัฒนาศักยภาพด้านวุฒิภาวะการเมืองและสันติวิธี

๑.๑.๔.๑ จัดตั้งศูนย์วิชาการสันติวิธีชุมชนเพื่อลดอคติ เสริมสร้างทัศนคติที่ดี

๑.๑.๔.๒ มีงานรณรงค์สื่อสารสร้างจุดยืนต่อต้านและไม่นิยมความรุนแรง

๑.๑.๕ การปรับกระบวนการทัศน์ของผู้นำในชุมชนใหม่ อาทิ จัดตั้งจัดกระบวนการ
เรียนรู้ เช่น ฐาน,อบรม,เวทีเสวนา,แลกเปลี่ยนในและนอกพื้นที่ สร้างกิจกรรมเพื่อปฏิบัติและเรียนรู้

๑.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒.๑ ยึดผลประโยชน์ของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง

๑.๒.๒ ให้นำข้อตกลงบนโต๊ะสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๒.๓ เปิดวงพูดคุยกับภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนนำเสนอประเด็นและ
สาระสำคัญเพื่อสู่การพูดคุยบนโต๊ะเจรจา

๑.๒.๔ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพูดคุยลดเงื่อนไขที่ไม่ เอื้อ
ต่อการพูดคุย เช่น ลดการก่อเหตุที่มีผลต่อเป้าหมายอ่อนแอและพื้นที่สาธารณะ

๑.๒.๕ ทั้งสองฝ่ายยุติการทำสื่อ IO เพื่อลดเครดิตการและกัน ให้หันมาจัดทำสื่อ
ที่เอื้อต่อการสร้างพลังทางสังคมใหม่ เพื่อหนุนเสริมการพูดคุยและกระบวนการสันติภาพ

๑.๒.๖ ทบทวนนโยบายที่มีผลกระทบและไม่เอื้อต่อกระบวนการสันติภาพในพื้นที่

๑.๒.๗ ให้มีมาตรการควบคุมใช้กำลังทางอาวุธเพื่อลดการสร้างก่อเหตุและทำลาย
บรรยากาศการพูดคุย

๒. กลุ่มงานยุติธรรม

๒.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุย
สันติสุข ฯ

๒.๑.๑ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายพิเศษ โดยผ่านการจัดเวทีให้ จนท.
รัฐ,กลุ่มปัญญาชน/นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้รับรู้+แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๒.๑.๒ แนะนำช่องทางเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการขอความช่วยเหลือ

๒.๑.๓ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เพื่อลดเงื่อนไขความขัดแย้ง

๒.๑.๔ สานเสวนาที่ได้รับมาทั้งหมด

๒.๑.๕ ประเมิน/สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรม

๒.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๒.๑ สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของกลุ่มยุติธรรมให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๒.๒ ยกเลิกกฎหมายพิเศษทั้ง 3 ฉบับ หรือ ศึกษา ทบทวน ความจำเป็นการบังคับใช้

๒.๒.๓ กระจายอำนาจในการปกครอง

๒.๒.๔ มีคณะกรรมการอิสระ ตรวจสอบการใช้อำนาจในพื้นที่ รวมทั้งการใช้จ่าย
งบประมาณ

๓. กลุ่มงานเด็ก เยาวชน และสตรี

๓.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุข ฯ

๓.๑.๑ เปิดเวทีให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข /รับฟังความคิดเห็นของพี่น้องประชาชน และจะต้องมีการอัปเดตข้อมูลสถานการณ์ความคืบหน้าของกระบวนการพูดคุยฯ/จัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจ ทศนคต การขับเคลื่อนต่อ (ทีมวิชาการ)

๓.๑.๒ จัดทำข้อเสนอที่เป็นของเด็ก, เยาวชน, สตรี เสนอต่อ คณะพูดคุยฯ

๓.๑.๓ การรณรงค์/ผลักดันระดับนโยบายหรือข้อเสนอ เป็นเวทีเปิดต่อสาธารณะ/สื่อสารสาธารณะ

๓.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๒.๑ มีตัวแทนเยาวชน, สตรี ขึ้นโต๊ะเจรจาในฐานะ Party C / ฝ่ายที่ ๓

๓.๒.๒ ยุติความรุนแรง/ปฏิบัติการทางทหารต่อพลเรือน พื้นที่สาธารณะ /ให้เป็นวาระบนโต๊ะพูดคุยฯ

๓.๒.๓ ให้ Party A และ Party B ทำโรงเรียนเป็นพื้นที่สาธารณะ ปลอดภัยจากการปฏิบัติการทางทหาร /ความรุนแรงจากทุกฝ่าย /นำร่อง

๔. กลุ่มงานสื่อมวลชน การศึกษา และเทคโนโลยี

๔.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขฯ

๔.๑.๑ สื่อในพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะนำเสนอเกี่ยวกับสันติภาพ แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุย เพื่อสร้างการรับรู้ การตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วม ของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพ จึงจำเป็นต้องมีสื่อในพื้นที่อยู่ด้วย

๔.๑.๒ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ และประชาชนพื้นที่อื่นๆในประเทศไทยมีมุมมองเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกระบวนการสันติภาพที่แตกต่างกัน สื่อกระแสหลักมุ่งแต่รายงานสถานการณ์ด้านลบ ดังนั้นจึงต้องผลักดันให้เครือข่ายสื่อและเครือข่ายภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสร้างสื่อเชิงบวก มุมมองหลากหลาย และสื่อเพื่อสันติภาพ (Peace Journalist) ให้มากขึ้น

๔.๑.๓ ผลักดันให้กระบวนการสันติภาพ และการสื่อสารเพื่อสันติภาพให้เป็นวาระแห่งชาติ

๔.๑.๔ สร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อลดข้อมูลเท็จ (Fake News) และคำพูดแห่งความเกลียดชัง (Hate Speech)

๔.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๔.๒.๑ เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะคนในพื้นที่ มีการรับรู้ ตระหนักรู้ และมีส่วนร่วมต่อกระบวนการพูดคุย ให้มีตัวแทนสื่อในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีพูดคุยสันติสุข

๔.๒.๒ เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะคนในพื้นที่ และสังคมโดยรวมมีบรรยากาศเชิงบวกที่เอื้อหนุนให้เกิดสันติภาพ ขอให้มีการสร้างภูมิทัศน์สื่อเชิงบวกเพื่อเพิ่มพื้นที่กลางเพื่อการสื่อสารความจริงอย่างสร้างสรรค์และสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้คนในสังคม ผ่านการสนับสนุนให้เกิด (๑) การสื่อสารเพื่อสันติภาพ และ (๒) กิจกรรมด้านสื่อและกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อให้สันติภาพและผลักดันการสื่อสารเพื่อสันติภาพเป็นวาระแห่งชาติ

๔.๒.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือซึ่งกันและกัน ในภาคีเครือข่ายทั้งภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาควิชาการ สื่อท้องถิ่น และสถาบันศาสนา เพื่อสร้างความตื่นตัว สนใจในข้อมูลข่าวสารด้านกระบวนการสันติภาพ และที่เกี่ยวกับความขัดแย้งอันเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกันทำงานเพื่อรับมือ ติดตาม ตรวจสอบ รายงาน เผยแพร่ข้อเท็จจริงในด้านต่างๆ และรวมพลังต่อต้านข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News/Disinformation/Misinformation) และคำพูดแห่งความเกลียดชัง (Hate Speech) ในทุกระดับของสังคม

๕. กลุ่มงานปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่น

๕.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขฯ

เปิดเวทีชุมชนโดยชุมชน (เวทีพูดคุย/เสริมสร้างความเข้าใจ) โดยผ่านกลไกที่มีอยู่ เช่น สภาสันติสุข, สภาชูรอ ในแต่ละตำบล ฯลฯ เพื่อแก้ปัญหาต่างของชุมชน ได้แก่ ความปลอดภัย ยาเสพติด ด้านอาชีพ และความยุติธรรมในชุมชน

๕.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๕.๒.๑ การแสดงความรับผิดชอบต่อการก่อเหตุในแต่ละครั้ง/ใครเป็นคนทำ เช่น BRN, PULO, BERSATU หรือ จนท.รัฐ

๕.๒.๒ ทั้งสองฝ่ายต้องเล็งเห็นประโยชน์และความปลอดภัยของประชาชน

๕.๒.๓ อยากรให้ฝ่าย Party B มารับฟังเสียงของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ หากไม่สามารถมาได้ ให้ฝ่ายผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่นไปพบ Party B เพื่อสะท้อนเสียงของประชาชน โดยใช้พื้นที่สว่าง(ไม่ลับ) และมีความปลอดภัยทุกภาคส่วน

๕.๒.๔ ต้องการให้ประชาชนได้รับข่าวสารเรื่องการพูดคุยที่ทั่วถึงและถูกต้องไม่ผ่านการบิดเบือน เช่น ช่องทางที่น่าเชื่อถือได้ สำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ควรได้รับทราบข่าวสารผ่านทางกระทรวงศึกษา, วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

๕.๒.๕ สื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอข่าวที่เกินความเป็นจริง (ข่าวความรุนแรงและความขัดแย้งในท้องถิ่น)

๖. กลุ่มงานศาสนาและวัฒนธรรม

๖.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขฯ

๖.๑.๑ สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนทางศาสนา (พุทธ - มุสลิม) ขนาด เล็ก กลาง และใหญ่

๖.๑.๒ มีส่วนร่วมในเวทีสร้างสันติสุข "เน้นการพูดคุยสันติสุข"

๖.๑.๓ อัพเดทเรียนรู้การพูดคุยสันติสุข

๖.๑.๔ สร้างความเข้าใจระหว่างรัฐและประชาชน

๖.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๖.๒.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการทำงานติดตามประเมินผลการพูดคุยสันติสุข ให้ครอบคลุมทุกด้าน

๖.๒.๒ สร้างพื้นที่ปลอดภัย/ปลอดภัยทั้ง 3 จังหวัด 4 อำเภอ

๖.๒.๓ ให้ภาคประชาสังคมเป็นผู้สังเกตการณ์การพูดคุย

๗. กลุ่มงานความมั่นคงและองค์กรภาครัฐ

๗.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขฯ

๗.๑.๑ การสร้างพื้นที่ปลอดภัย

๗.๑.๒ กฎหมายที่เป็นธรรมของคนจังหวัดชายแดนภาคใต้

๗.๑.๓ สร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกัน ภายใต้อุดมการณ์เดียวกันบนความหลากหลายหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม

๗.๑.๔ ส่งเสริม/พัฒนาระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ให้ตรงตามความต้องการ/ผลักดันการตลาดเพื่อรองรับการผลิต

๗.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๗.๒.๑ รวบรวมข้อมูลต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนว่ามีความคิดเห็นหรือต้องการอย่างไร อาทิ ภาครัฐ ขบวนการ (BRN) ผู้อำนวยการความสะดวก (มาเลเซีย) รวมถึง ประชาชนในพื้นที่

๗.๒.๒ ทุกกระทรวงกำหนดกรอบนโยบายภายใต้ยุทธศาสตร์ เพื่อมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหา/การก่อความไม่สงบในพื้นที่

๘. กลุ่มงานการศึกษา

๘.๑ แนวทางการดำเนินงาน/กิจกรรม/รูปธรรม เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขฯ

๘.๑.๑ ให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสันติภาพกับบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ครูตาดิกา อูสตาสในโรงเรียนเอกชน และสถาบันปอเนาะ

๘.๑.๒ ให้ความรู้กับเด็กในรูปแบบกิจกรรม/หรือเครื่องมือเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการสันติภาพ

๘.๑.๓ ให้ความรู้ด้านสิทธิของพลเมืองในพื้นที่เพื่อเรียกร้อง ปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเองและผู้อื่นเพื่อความยุติธรรม

๘.๑.๔ ให้มีการเรียนด้านประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง เพื่อสร้างความเข้าใจเรียนรู้โดยไม่นำไปสู่การสร้าง ความเกลียดชัง และสร้างฐานการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในชาติอย่างสันติสุข

๘.๑.๕ ยกระดับทางกายภาพและศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา เช่น ตาดิกา และ สถาบันทางการศึกษาในพื้นที่

๘.๒ ข้อเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๘.๒.๑ ให้ฝ่ายรัฐ และขบวนการ BRN มีความจริงใจ ทั้งสองฝ่าย โดยการพิสูจน์ โดยการกระทำให้เห็นเป็นรูปธรรม

๘.๒.๒ เปิดพื้นที่รับฟังข้อเสนอจากโรงเรียนเอกชน, ตาดีกา และให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมในคณะกรรมการด้านต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ศอ.บต., กอ.รมน.ภาค ๔ สน. และ ศักยภาพการส่วนหน้า

๘.๒.๓ แจ้งข่าวสาร/ความคืบหน้าเกี่ยวกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขต่อสาธารณะให้ได้รับรู้/รับทราบ

การดำเนินงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ

นอกเหนือจากการมีกลไกการทำงานที่เน้นเสริมสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการทำงานร่วมกับภาครัฐแล้ว คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังได้ดำเนินการลงพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อพบปะหารือกับองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อนำประเด็นสำคัญที่เป็นความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาประมวลผลและวิเคราะห์เพื่อประกอบเป็นแนวทางสำหรับการพูดคุยในระยะต่อไป

โดยหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ (พล.อ. วัลลภ รักเสนาะ) และคณะ ได้ลงพื้นที่เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งแจ้งทิศทางการทำงานของคณะพูดคุยฯ และความคืบหน้าล่าสุดของกระบวนการพูดคุยฯ รวมทั้ง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ รายละเอียดดังนี้

๑. การหารือกับประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส รวมถึงผู้นำศาสนาในพื้นที่

๑.๑ ผู้นำศาสนานำพื้นที่ จขต. พร้อมสนับสนุนกระบวนการพูดคุยฯ โดยให้กำลังใจแก่คณะพูดคุยฯ และเจ้าหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน ทั้งนี้ ผู้นำศาสนา คาดหวังว่าการพูดคุยในครั้งนี้จะประสบผลสำเร็จและคืบหน้ากว่าที่ผ่านมา เนื่องจากได้คู่พูดคุยที่เป็นตัวจริง และถูกตัวแล้ว

๑.๒ ผู้นำศาสนา ให้ข้อเสนอแนะต่อการพูดคุยฯ ๓ ประเด็น คือ ๑) ภาครัฐ และขบวนการฯ (BRN) ต้องมีความจริงใจ โดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๒) ให้มีความสำคัญกับเรื่องการอำนวยความสะดวกและไม่เอาर्डเอาเปรียบ และ ๓) พุดคุยด้วยข้อมูลที่เป็นจริงและไม่ใช้วาทกรรมบิดเบือน โดยหัวหน้าคณะพูดคุยฯ ยืนยันต่อผู้นำศาสนาว่าคณะพูดคุยฯ จะยึดมั่นหลักการดังกล่าว และขอให้ผู้นำศาสนาได้สื่อสารความจริงใจของรัฐบาลในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยฯ ไปยังประชาชนในพื้นที่ด้วย

๑.๓ การลดความขัดแย้งของประชาชนต่างศาสนาในพื้นที่ เป็นเรื่องที่ภาครัฐต้องเอาใจใส่และตระหนักถึงความละเอียดอ่อน โดย หน.คพส. จะพยายามลดเงื่อนไขความขัดแย้งอื่นด้วยการเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทุกเชื้อชาติและศาสนา ทั้งประชาชน

ทั่วไป และกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่กำลังเริ่มสนใจกระบวนการพูดคุยฯ โดยต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและเกื้อหนุนกระบวนการพูดคุยฯ

๒. การหารือกับคณะประสานงานระดับพื้นที่ (สล.๓)

คณะประสานงานระดับพื้นที่ หรือ สล. ๓ เป็นกลไกตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๒๖ พ.ย. ๕๗ เรื่อง การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยฯ เพื่อให้รองรับการทำงานของคณะพูดคุยฯ ทั้งนี้ สล. ๓ ประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยนำเสนอผลการระดมสมองเกี่ยวกับประเด็นสำคัญในการพูดคุยเพื่อสันติสุข ดังนี้

๒.๑ ข้อเสนอประเด็นสาระสำคัญที่ประชาชนต้องการ ๓ อันดับแรก ได้แก่

๑) การยุติการใช้ความรุนแรงต่อพลเรือนและเป้าหมายอ่อนแอ รวมถึงการสร้างพื้นที่ปลอดภัย ๒) การให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยฯ ในรูปแบบต่างๆ และรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และ ๓) ยุติการปฏิบัติการข่าวสาร (IO) จากทุกฝ่าย

๒.๒ ภาคประชาสังคมยังได้ขอให้มีการสื่อสารความคืบหน้าของกระบวนการพูดคุยฯ ต่อสาธารณะเป็นระยะ และมีพื้นที่กลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ รวมถึงภาครัฐต้องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความคืบหน้าของกระบวนการพูดคุยฯ

๓. การหารือกับผู้บริหารและนักวิชาการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ได้เสนอผลการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสันติภาพ จชต. ครั้งที่ ๕ สรุปผลการศึกษา ดังนี้

๓.๑ ประชาชนทั่วไปมีความรู้สึกไม่เชื่อมั่นต่อการแก้ไขปัญหของภาครัฐ แม้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญเชิงประจักษ์ แต่ประชาชนยังคงรู้สึกว่าการก่อเหตุยังคงเกิดขึ้นเท่าเดิม โดยประชาชนมองว่าสาเหตุหลักของความรุนแรง คือ ยาเสพติด และทหารพราน ส่วนสถานการณ์ที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนคือ การถูกขังซ้อมทรมานและการควบคุมตัว

๓.๒ ประชาชนโดยทั่วไปสนับสนุนให้มีกระบวนการพูดคุยฯ แต่ประชาชนยังไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในกระบวนการพูดคุยฯ ที่ดำเนินการในปัจจุบัน และมองว่ากระบวนการพูดคุยฯ ในห้วงที่ผ่านมายังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

๓.๓ ข้อห่วงกังวลต่อกระบวนการพูดคุยฯ ได้แก่ ๑) กระบวนการพูดคุยฯ ไม่สามารถยุติความรุนแรงได้ ๒) สถานการณ์ยังคงมีความรุนแรงเท่าเดิม และ ๓) กังวลว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง โดยประชาชนมองว่าประเด็นสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาคือ เรื่องของความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน และปัญหา ยาเสพติด

๔. การหารือกับเครือข่ายประชาสังคมเพื่อสันติภาพ (คปส.)

๔.๑ กระบวนการพูดคุยฯ ต้องพยายามสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ BRN CSO และ NGOs ต้องมีการสร้างหลักประกันความปลอดภัยให้ BRN ที่เข้าร่วมกระบวนการพูดคุยฯ เพื่อให้ BRN ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายการทหารเชื่อมั่นในการพูดคุยมากขึ้น แต่ในปัจจุบันมีผู้ปลุกปั่น (spoiler) พยายามทำให้เกิดความแตกแยก จึงต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ทุกกลุ่ม

๔.๒ การใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ทำให้การจัดเวที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นไปได้ยากลำบาก จึงขอให้คณะพูดคุยฯ และกองทัพช่วยผ่อนคลายเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีและสามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนเข้าสู่โต๊ะเจรจาได้อย่างแท้จริง

๔.๓ ข้อเสนอของ คปส. ต่อกระบวนการพูดคุยฯ ได้แก่ ๑) ยังกังวลบทบาทของมาเลเซียที่ไม่เป็นกลางและไม่มีอาชีพเพียงพอ ๒) ขอให้ฝ่ายรัฐบาลไทยยึดกรอบการพูดคุย Roadmap/framework ที่ได้เห็นชอบร่วมกับ BRN และเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ๓) คู่พูดคุยและประชาชนในพื้นที่ต้องช่วยกันโอบอุ้มกระบวนการพูดคุยฯ ให้คงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง ๔) การสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการพูดคุยฯ ต่อประชาชนในพื้นที่และลดช่องว่างในการเข้าร่วมกระบวนการพูดคุยฯ และ ๕) การทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาคเอกชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ

แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระดับภายในประเทศและต่างประเทศ

จากการสืบค้นเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในระดับภายในประเทศและต่างประเทศสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทหลัก กล่าวคือ ๑) เครือข่ายที่ดำเนินงานเพื่อสวัสดิภาพของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้โดยภาพรวม และ ๒) เครือข่ายที่ดำเนินงานเพื่อสวัสดิภาพของกลุ่มเฉพาะโดยผู้ศึกษาจะชี้แจงรายละเอียดของเครือข่ายในแต่ละประเภทอย่างเป็นลำดับขั้น ดังนี้

๑. เครือข่ายที่ดำเนินงานเพื่อสวัสดิภาพของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้โดยภาพรวม

มีเครือข่ายที่โดดเด่นและดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง-ต่อเนื่อง ดังนี้

๑.๑ เครือข่าย Peace Survey เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยเครือข่ายสถาบันวิชาการจากทุกมหาวิทยาลัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้และสถาบันวิชาการนอกพื้นที่ รวม ๒๐ องค์กร โดยแนวทางการมีส่วนร่วมของทางเครือข่ายจะเป็นการสำรวจและรวบรวมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับชายแดนภาคใต้ที่ประชาชนใน ๔ พื้นที่สำคัญมีต่อพรรคการเมือง อันประกอบด้วย ๑) จังหวัดปัตตานี ๒) จังหวัดยะลา ๓) จังหวัดนราธิวาส และ ๔) ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลา อันประกอบด้วย จะนะ เทพานาหวี และสะบ้าย้อย ทั้งนี้ ผลการสำรวจเบื้องต้นสะท้อนว่านโยบายในห้วงเวลาที่ผ่านมายังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในพื้นที่ดังกล่าวให้ดีขึ้นได้เท่าที่ควร โดยประชาชนร้อยละ

๔๒.๖ รู้สึกว่าสถานการณ์ยังแย่เหมือนเดิม ในขณะที่อีกร้อยละ ๒๑.๗ รู้สึกว่าสถานการณ์แย่งกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม มีเพียงร้อยละ ๒๕.๖ เท่านั้นที่รู้สึกว่าสถานการณ์ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรปรับเปลี่ยนนโยบายให้ตอบสนองต่อโจทย์การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน โดยพิจารณาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของทางเครือข่าย จำนวน ๗ ประการ ได้แก่

๑.๑.๑ ข้อเสนอเรื่อง การยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง กล่าวคือ ประชาชนต่างเพศ ศาสนาและทัศนคติทางการเมือง จำนวนร้อยละ ๖๕.๔ ของการสำรวจและรวบรวมข้อมูล ล้วนเห็นพ้องว่าจะสนับสนุนการพูดคุย โดยรัฐบาลจำเป็นต้องกระทำการสำคัญ ๒ ประการเพื่อนำมาซึ่งการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ๑) รัฐบาลต้องให้ข้อมูลเรื่อง การยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น เพราะการรับรู้ของประชาชนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางการเมืองและสังคม อีกทั้งยังผลักดันให้พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้รับข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากประชาชนมากยิ่งขึ้น และ ๒) รัฐบาลต้องเปิดโอกาสให้ ๔ กลุ่มคนที่ประชาชนให้ความสำคัญ เข้ามามีบทบาทในกระบวนการสันติภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๒.๑) กลุ่มผู้นำศาสนา ๒.๒) กลุ่มสถาบันการศึกษา ๒.๓) กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นและ ๒.๔) กลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

๑.๑.๒ ข้อเสนอเรื่อง การเร่งปกป้องพลเรือนจากความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ โดยจากผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพบว่า การกระทำที่เข้าข่ายละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุด ๓ อันดับแรกคือ ๑) การซ้อมทรมานและถ่ายรูปข่มขู่โดยไม่แจ้งเหตุผล ๒) การซ้อมทรมานชาวบ้านระหว่างที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมตัว และ ๓) การปิดล้อมตรวจค้นหมู่บ้านโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ประชาชนเสนอว่า มาตรการที่พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ๔ อันดับแรกคือ ๑) การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในชุมชน ๒) การหลีกเลี่ยงการก่อเหตุรุนแรงกับเป้าหมายอ่อน ๓) การป้องกันไม่ให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และ ๔) การตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความรุนแรง

๑.๑.๓ ข้อเสนอเรื่อง การทบทวนประสิทธิผลของการแก้ไขปัญหาเสพติดและเร่งตั้งกลไกพิสูจน์ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความรุนแรง กล่าวคือ ประชาชนต่างเพศ ศาสนาและทัศนคติทางการเมือง จำนวนร้อยละ ๗๐.๙ ของการสำรวจและรวบรวมข้อมูล ล้วนเห็นพ้องว่า ปัญหาเสพติดเป็นประเด็นสำคัญที่สุดอันดับแรกที่พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องจัดการ นอกจากนี้ประชาชนมากกว่าร้อยละ ๖๐ ยังมองว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสลับซับซ้อนและเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ อาทิ การเคลื่อนไหวของกลุ่มอิทธิพลที่ค้ายาเสพติดและ/หรือของเถื่อน การเลี้ยงชีพปัญหาของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นโยบายของภาครัฐที่สร้างและ/หรือผลิตซ้ำการเลือกปฏิบัติและการบิดเบือนประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ที่สยามยึดครองปัตตานีเป็นอาณานิคม

๑.๑.๔ ข้อเสนอเรื่อง การตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งบประมาณรัฐในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ประชาชนต่างเพศ ศาสนาและ

ทัศนคติทางการเมือง จำนวนร้อยละ ๖๘.๕ ของการสำรวจและรวบรวมข้อมูล ล้วนเห็นพ้องว่า พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากประชาชนร้อยละ ๗๔.๘ มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน โดยข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งคือประชาชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวนร้อยละ ๓๓.๙ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ในขณะที่ประชาชนอีกร้อยละ ๗.๕ ไม่มีรายได้เลย

๑.๑.๕ ข้อเสนอเรื่อง การออกแบบระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และสะท้อนวิถีอัตลักษณ์วัฒนธรรม กล่าวคือ ประชาชนต่างเพศ ศาสนาและทัศนคติทางการเมือง จำนวนร้อยละ ๔๐.๖ ของการสำรวจและรวบรวมข้อมูล ล้วนเห็นพ้องว่า พรรคการเมืองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมการปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวกำลังประสบปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาไม่ได้เรียนด้วยภาษามาลายูที่ถูกใช้ภายในครัวเรือน นอกจากนี้คุณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ยังถูกจัดอยู่ในกลุ่มต่ำสุดของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในจังหวัดนราธิวาสซึ่งมีคุณภาพอยู่ในลำดับสุดท้ายของประเทศ (๗๗) ในขณะที่คุณภาพการศึกษาของจังหวัดปัตตานีและยะลาอยู่ในลำดับที่ ๗๖ และ ๗๐ ของประเทศตามลำดับ

๑.๑.๖ ข้อเสนอเรื่อง การเพิ่มการกระจายอำนาจแก่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านโครงสร้างการเมืองการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีหลักเล็งและล่งเลที่จะตอบคำถามในประเด็นนี้ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวสูง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ของประชาชนต่างเพศ ศาสนาและทัศนคติทางการเมือง ที่เลือกตอบประเด็นนี้ ล้วนเห็นพ้องว่าพรรคการเมือง และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้มีการกระจายอำนาจมาสู่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยใช้โครงสร้างการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป็นกลไกสำคัญ

๑.๑.๗ ข้อเสนอเรื่อง การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีโอกาสถกเถียงประเด็นอ่อนไหวทางการเมือง โดยไม่ถูกคุกคามจากทุกฝ่าย ทั้งนี้ จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพบว่า ประชาชนบางส่วนรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อต้องแสดงความคิดเห็นต่อ ๓ ประเด็น อันได้แก่ ๑) ด้วรัฐบาลและขบวนการ ๒) สาเหตุของความรุนแรงที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ความขัดแย้งระหว่างสยามกับปัตตานี และ ๓) เป้าหมายทางการเมืองของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุดยืนเกี่ยวกับการได้มาซึ่งเอกราชและโครงสร้างการปกครอง

๑.๒ สถาปนาประชาสังคมชายแดนใต้ เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องมีสาระสำคัญโดยสรุป ๘ ประเด็น อันประกอบด้วย

๑.๒.๑ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข กล่าวคือภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยยุทธศาสตร์ทางการเมืองมากกว่ายุทธศาสตร์ทางการเมือง โดยใช้กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข การมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนห้องเรียนสันติภาพจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน เป็นกลไกสำคัญ

๑.๒.๒ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะ รวมถึงส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กซึ่งเป็นอนาคตของประเทศชาติ

๑.๒.๓ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ปราศจากการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๑.๒.๔ ข้อเสนอเรื่อง การบริหารและการปกครอง กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาการบริหารและการปกครอง โดยจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ จัดตั้งสภาประชาชนจังหวัดชายแดนใต้ และทยอยทดลองปรับโครงสร้างอำนาจของหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานเพื่อนำร่องไปสู่การพัฒนาด้านการกระจายอำนาจของประเทศ

๑.๒.๕ ข้อเสนอเรื่อง การอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสนับสนุนทุกวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมระหว่างวัฒนธรรม

๑.๒.๖ ข้อเสนอเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยจัดรูปแบบและบริหารสถานศึกษาให้มีความกะทัดรัดและมีประสิทธิภาพ รวมถึงปรับการบริการด้านสาธารณสุขให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

๑.๒.๗ ข้อเสนอเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรปกป้องอธิปไตยทางอาหารของประชาชน ตลอดจนดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน โดยส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์จากเกษตรชีวเคมี รวมถึงเฝ้าระวังและบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับกรณีการใช้ผลิตภัณฑ์เคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน สัตว์ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

๑.๒.๘ ข้อเสนอเรื่อง การสื่อสารกับสังคม กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรยกระดับการสื่อสารกับสังคม โดยพัฒนาคุณภาพและบทบาทสื่อในพื้นที่ให้สามารถกำกับดูแลและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระและมีประสิทธิผล

๑.๓ กลุ่มถักทอสันติภาพ (กทส.) เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อพรรคการเมืองและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔ ประการอันประกอบด้วย

๑.๓.๑ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข กล่าวคือ รัฐบาล ฝ่ายค้าน และภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรถือกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขเป็น

วาระแห่งชาติ อีกทั้งยังควรให้ความสำคัญกับผู้เห็นต่างมากยิ่งขึ้น โดยเน้นพูดคุยเรื่องการรักษาความปลอดภัย การส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาการศึกษาให้มีความเท่าเทียมและทั่วถึง

๑.๓.๒ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ รัฐบาล ฝ่ายค้าน และภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันการจัดทำนโยบายเร่งด่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังควรสื่อสารกับผู้เห็นต่าง โดยเน้นการพูดคุยในประเด็นการหยุดฆ่า การทำร้ายชาวพุทธ การไม่ขับไล่ชาวพุทธออกจากพื้นที่ และการใช้ประเด็นทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกแยก

๑.๓.๓ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ รัฐบาล ฝ่ายค้าน และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันการจัดทำนโยบายที่มุ่งปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมและสามารถติดตามผู้กระทำความผิดมารับการลงโทษผ่านกระบวนการยุติธรรมได้อย่างจริงจัง

๑.๓.๔ ข้อเสนอเรื่อง การบริหารและการปกครอง กล่าวคือ รัฐบาล ฝ่ายค้าน และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันการคงไว้ซึ่งรูปแบบการบริหารและการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน หรือ การปฏิรูปทั้งระบบอย่างเสมอภาคเท่าเทียม โดยทาง กทส. แฉลงว่าหากประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ตลอดจนรัฐบาล ฝ่ายค้านและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษซึ่งเหมาะสมกับจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะทาง กทส. จะขอสงวนความคิดเห็นของทางกลุ่มเอาไว้จนกว่าจะได้ศึกษาประเด็นดังกล่าวโดยละเอียด และจะขอให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลักดันนโยบายนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการมอบหลักประกันแก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้ได้รับความยุติธรรมอีกต่อไป โดยเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารและการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

๑.๔ โครงการสานเสวนานักการเมืองจังหวัดชายแดนใต้ เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔ ประการ อันประกอบด้วย

๑.๔.๑ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข กล่าวคือภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาและติดตามพัฒนาการของกระบวนการพูดคุย เพื่อคำชูกระบวนการพูดคุยให้มีความต่อเนื่อง โดยพยายามยกระดับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขให้เข้าสู่การเจรจาสันติภาพและผลักดันให้บรรลุข้อตกลงร่วมกันได้ ทั้งนี้ ภาคส่วนดังกล่าวเลือกใช้กระบวนการทางการเมืองมากกว่าการทหารและส่งเสริมแนวทางสันติวิธี

๑.๔.๒ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการวางแผนรักษาความปลอดภัยในชุมชนซึ่งมีตำรวจและทหารเป็นกองหนุนเสริม

๑.๔.๓ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีกลไกการตรวจสอบพฤติกรรมละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลและองค์กร ทั้งในระดับภาครัฐและนอกภาครัฐ มีมาตรการถ่วงกำลังทหารและผ่อนถ่ายงานด้านความมั่นคงไปสู่ ตำรวจและฝ่ายพลเรือน มีการพิจารณาปล่อยนักโทษคดีความมั่นคง ในกรณีที่น่าคิดว่าจะช่วย เสริมสร้างบรรยากาศในการพูดคุย อีกทั้งยังควรมีการพิจารณายกเลิกพระราชกำหนดฉุกเฉิน (พรก.ฉุกเฉิน) ในระดับรายอำเภอ

๑.๔.๔ ข้อเสนอเรื่อง การบริหารและการปกครอง กล่าวคือ ภาครัฐ และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรปฏิรูปการปกครองในระดับท้องถิ่น โดยผลักดันให้มีการศึกษารูปแบบการบริหารและการปกครองที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

๒. เครือข่ายที่ดำเนินงานเพื่อสวัสดิภาพของกลุ่มเฉพาะ

สามารถจำแนกประเภทตามกลุ่มผลประโยชน์ได้เป็น ๔ กลุ่มหลัก ดังนี้

๒.๑ กลุ่มเด็ก มีเครือข่ายที่โดดเด่นและดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง-ต่อเนื่อง จำนวน ๓ เครือข่าย ดังนี้

๒.๑.๑ กลุ่มด้วยใจ เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมใน กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการดำเนินงานเพื่อสิทธิและสวัสดิภาพของ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ร่วมกับองค์กรเครือข่ายภาครัฐและเอกชน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จนถึงปัจจุบัน โดยการดำเนินงานของกลุ่มดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน หลัก กล่าวคือ ๑) การจัดทำรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เด็กได้รับจากปัญหาดังกล่าว โดยการ จัดทำรายงานดังกล่าวจะอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณจากการเป็นวิจัยเกี่ยวกับเด็กของหน่วยงาน ต่างๆ และอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์สิทธิ เด็ก รายงานคดี การสังเกตการณ์คดีในชั้นศาล รวมถึงข่าวสารจากสื่อ ทั้งที่เป็นกระแสหลักและ กระแสรอง และ ๒) การแสวงหาแนวทางการดูแลและเยียวยาเด็กที่ได้รับผลกระทบ ควบคู่กับ แนวทางการป้องกันและคุ้มครองเด็กที่อาจได้รับผลกระทบ โดยแนวทางทั้งสองประเภทจะตั้งอยู่บน ฐานของหลักสิทธิมนุษยชนสากลและหลักมนุษยธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่อง การไม่ละเมิดต่อ เด็กในฝ่ายคู่ขัดแย้ง ในกรณีที่ตนเป็นฝ่ายมีอาวุธ อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ผู้ศึกษาพบว่าทางกลุ่มกำลังให้ความสำคัญกับการรายงานอิทธิพลที่ปัญหาในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้มีต่อสิทธิด้านการเมืองของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยพบว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายความมั่นคงและกองกำลังติดอาวุธจากขบวนการ ปลดปล่อยปัตตานีได้กระทำการละเมิดเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้อย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลทำให้มี เด็กเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เป็นจำนวนรวม ๒๓๘ คนบาดเจ็บจำนวน ๑,๑๕๑ บาท พิการ จำนวน ๓๖ คน และกลายเป็นเด็กกำพร้าจำนวน ๖,๙๙๘ คน อย่างไรก็ตามการบาดเจ็บและ/หรือ ความพิการส่งผลให้เด็กต้องหยุดเรียนเพื่อรักษาตัว จึงได้รับการศึกษาอย่างไม่สม่ำเสมอและมี พัฒนาการที่เชื่องช้า ยิ่งไปกว่านั้น เด็กที่พิการหรือต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าอาจได้รับผลกระทบทาง จิตใจในระยะยาว เพราะต้องปรับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับร่างกายที่เปลี่ยนแปลง

ไป บางรายอาจมีความขาดความเชื่อมั่นในตัวเองและ/หรือมีภาวะซึมเศร้า เพราะถูกล้อเลียนและถูกควบคุมการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ทางกลุ่มมีข้อเสนอแนะเรื่องการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็ก ๕ ประเด็น อันประกอบด้วย

๑. รัฐบาลควรดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยได้ลงนามโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่เด็กตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือพยานในที่เกิดเหตุ
๒. รัฐบาลควรปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ปี พ.ศ.๒๕๕๓
๓. รัฐบาลควรดำเนินการเพื่อยุติการตรวจเก็บ DNA อย่างไม่มีข้อยกเว้น
๔. รัฐบาลควรพิจารณากรณีการทำกิจกรรมของทหารพร้อมอาวุธโรงเรียนตติยศึกษา
๕. รัฐบาลควรดำเนินคดีตามมติ UN ๑๓๒๕ เพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องคุ้มครองเด็กในพื้นที่ขัดแย้งและเร่งหาดำเนินการสันติภาพ

๒.๑.๒ เครือข่ายปกป้องสิทธิเด็กจังหวัดชายแดนใต้ (Child Protection Network-CPN) เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓ ประการ อันประกอบด้วย

๒.๑.๒.๑ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้เด็ก รวมถึงนักกิจกรรมเพื่อเด็กและสังคมอยู่รอดปลอดภัยท่ามกลางความขัดแย้ง อีกทั้งยังผลักดันให้เด็กอยู่รอดปลอดภัยจากการคุกคามทางเพศ

๒.๑.๒.๒ ข้อเสนอเรื่อง การอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้เด็กทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๑.๒.๓ ข้อเสนอเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ อีกทั้งยังควรผลักดันให้เด็กมีเกราะป้องกันจากภัยยาเสพติด

๒.๑.๓ โครงการสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการสันติวิธีในจังหวัดชายแดนใต้ (Local Engagement to Advocate for Peace-LEAP) เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓ ประการ อันประกอบด้วย

๒.๑.๓.๑ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะ รวมถึงส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กซึ่งเป็นอนาคตของประเทศชาติ

๒.๑.๓.๒ ข้อเสนอเรื่อง การบริหารและการปกครอง กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้มีการเพิ่มอำนาจทางกฎหมายแก่เด็กในการทำหนังสือราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กกำพร้าที่ไม่สามารถทำหนังสือเดินทางได้ อีกทั้งยังควรเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีอายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

๒.๑.๓.๓ ข้อเสนอเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาสันติศึกษา และเพศศึกษา อีกทั้งยังควรขยายขอบเขตการเรียนรู้ในสาขาดังกล่าวสู่ชุมชน

๒.๒ กลุ่มผู้หญิง แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้หญิงในกระบวนการพูดคุยโดยภาพรวมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีสาระสำคัญโดยสรุป ๕ ประเด็น กล่าวคือ

๒.๒.๑ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและทุกมิติของกระบวนการตัดสินใจ ในประเด็นสาธารณะ รวมถึงกลไกอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการตัดสินใจและกลไกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งถือเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมาเป็นเวลากว่าสิบปี โดยหนึ่งในกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่สำคัญคือ กลุ่มผู้หญิง ซึ่งต้องกลายเป็นผู้แบกรับภาระผลกระทบของปัญหาทั้งในทางตรงและทางอ้อม แต่กลับมีโอกาสน้อยมากในการได้รับรู้ ได้ให้ความคิดเห็น และได้ร่วมให้ตัดสินใจต่อกระบวนการสร้างสันติภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาที่พวกตนได้รับผลกระทบอย่างหนักหน่วงมาเป็นระยะเวลานาน ทั้งนี้ กลุ่มผู้หญิงเสนอว่าการเปิดโอกาสดังกล่าวจะต้องถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้หญิงทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ หลักการของการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนฐานการคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสัดส่วนผู้มีส่วนร่วมเพศชายและเพศหญิง อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ระหว่างเพศทั้งสอง

๒.๒.๒ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องจะต้องผลักดันให้ผู้หญิงเด็ก และประชาชนทั่วไป มีพื้นที่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยพยายามยุติความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในบริเวณตลาด โรงเรียน ปอเนาะ โรงพยาบาล สวนยาง ไร่ นา วัด มัสยิด และโบสถ์

๒.๒.๓ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องจะต้องผลักดันให้ผู้หญิงที่มีศักยภาพในการเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ มีศักยภาพในการฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและ/หรือความรุนแรงมีศักยภาพในการเป็นคนกลางของการสานเสวนาระหว่างผู้เห็นต่างในชุมชน ตลอดจนมีศักยภาพในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ทำงานด้านสันติวิธี และการสื่อสารสันติภาพอื่นๆ ได้มีโอกาสใช้ศักยภาพของตนในการร่วมแก้ปัญหา

๒.๒.๔ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องจะต้องผลักดันให้สื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงและบรรดาเสียงเงียบ (voiceless) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ สื่อยังจะต้องเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน อธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ประชาชนในประเทศทราบถึงสาเหตุที่มาและความสลับซับซ้อนที่แทรกซึมอยู่ โดยไม่ขยายความขัดแย้งและมีความ

เคารพต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชาว ยกตัวอย่างเช่น ไม่นำเสนอรูปศัพท์ที่ถูกฆาตกรรมอย่างโหดร้ายทารุณจากเหตุการณ์ความขัดแย้งและ/หรือความรุนแรง ไม่นำเสนอข่าวในลักษณะด่วนตัดสินว่าใครเป็นผู้ก่อเหตุ เป็นต้น

๒.๒.๕ ทางกลุ่มจะร่วมสนับสนุนการแก้ไขปัญหายั่งยืน
ภาคใต้โดยใช้สันติวิธี ของภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสานเสวนาสันติภาพ (peace dialogue) ระหว่างคู่ขัดแย้ง ซึ่งทางกลุ่มมองว่าเป็นการแก้ไขปัญหที่ดีและควรค่าแก่การสานต่อ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทางกลุ่มเล็งเห็นว่าการสานเสวนาสันติภาพในระดับอื่นๆ มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหามากกว่าระดับระหว่างคู่ขัดแย้ง จึงผลักดันการสานเสวนาในหลายระดับ อันได้แก่ การสานเสวนาระหว่างคนต่างวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นชายแดนใต้และในระดับชุมชน เพื่อลดข้อขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ปรองดอง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุย ได้แก่ คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (Peace Agenda of Women-PAOW) เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ ประการ อันประกอบด้วย

๑. ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการสันติภาพ แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมีช่องทางให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้สื่อสารความต้องการของตนเอง มีการกำหนดพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้อย่างปลอดภัย มีการสนับสนุนบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ และมีความพยายามแสวงหาทางออกของความขัดแย้งด้วยกระบวนการทางการเมือง

๒. ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยุติการก่อเหตุการฆาตกรรมความรุนแรงและปฏิบัติการทางการทหารในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงพยายามขจัดความรุนแรงซึ่งมีฐานมาจากเพศสภาพและผลักดันการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนามาตรการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่สาธารณะ

๓. ข้อเสนอเรื่อง การบริหารและการปกครอง กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายทุกระดับ ตั้งแต่ ๕๐% ขึ้นไป

๔. ข้อเสนอเรื่อง การอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ควบคู่กับส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความตระหนักรู้และความเข้าใจในความเป็นพลเมืองของตนเอง

๕. ข้อเสนอเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมรัฐสวัสดิการและการป้องกัน-ปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่เพื่อปกป้องและส่งเสริมเศรษฐกิจและอาชีพ

๒.๓ กลุ่มชาวพุทธ แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาวพุทธในกระบวนการพูดคุยโดยภาพรวมเป็นการยื่นข้อเรียกร้องต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีสาระสำคัญโดยสรุป ๔ ประเด็น อันประกอบด้วย

๑. รัฐบาลจะต้องดำเนินกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขอย่างชัดเจน
๒. รัฐบาลและผู้มีความเห็นต่างจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ได้เข้าร่วมโต๊ะพูดคุยและ/หรือเป็นผู้สังเกตการณ์ของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข
๓. รัฐบาลและผู้มีความเห็นต่างจะต้องเปิดพื้นที่ปลอดภัยในการพูดคุยให้กับประชาชน
๔. ผู้มีความเห็นต่างจะต้องยุติการทำร้ายเป้าหมายที่อ่อนแอเพื่อเสริมบรรยากาศของการพูดคุย

อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาวพุทธ ที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุย ได้แก่ เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ (BUDDHISTS NETWORK FOR PEACE-B4P) เป็นภาคประชาสังคมที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๖ ประการ อันประกอบด้วย

๑. ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนภาคประชาสังคมในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการสันติภาพแก่ประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังควรรับฟังปัญหาและเสียงของชาวพุทธ รวมถึงเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างชาวพุทธกับฝ่ายตน
๒. ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการที่ส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศ ทุกศาสนาและทุกทัศนคติทางการเมือง ทั้งที่อาศัยอยู่ในและนอกพื้นที่ สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของพื้นที่ได้อย่างปลอดภัย
๓. ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาให้กระบวนการพิจารณาคดีของประเทศไทย มีการดำเนินงานที่รวดเร็ว เปิดเผย โปร่งใส และมอบความเป็นธรรมแก่ทุกภาคส่วนในสังคม
๔. ข้อเสนอเรื่อง การอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการสร้างและผลิตซ้ำวัฒนธรรมการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาทิ การไม่เลือกปฏิบัติ การส่งเสริมให้เกิดนโยบายและแนวทางปฏิบัติต่อทุกชุมชนศาสนาอย่างเท่าเทียม
๕. ข้อเสนอเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรปกป้องและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างอาชีพสร้างรายได้ รวมถึงควรจัดรัฐสวัสดิการ ปราบปรามยาเสพติดและคอร์รัปชัน ตลอดจนบูรณาการเรียนศาสนาอิสลาม และครูพุทธในโรงเรียนสามัญ
๖. ข้อเสนอเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้ประชาชนทุกกลุ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึง

ทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังควรดำเนินงานเพื่อรักษา ปกป้อง และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้อย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

๒.๔ กลุ่มชาวมุสลิม

โครงการรวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้นำศาสนาอิสลาม เป็นภาคประชาสังคม ที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมเป็นการยื่นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒ ประการ อันประกอบด้วย

๒.๔.๑ ข้อเสนอเรื่อง กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ-สันติสุข

กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการสันติภาพ แก่ผู้นำศาสนา โดยพยายามสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการดังกล่าวให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ภาคส่วนในข้างต้นยังควรผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรศึกษาความต้องการของประชาชน แล้วนำความรู้ที่สังเคราะห์ได้มาเป็นฐานในการจัดตั้งกระทำงานสันติภาพระดับชุมชน

๒.๔.๒ ข้อเสนอเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กล่าวคือ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรปกป้องดูแลเด็กและเยาวชนในพื้นที่

บทวิเคราะห์

สืบเนื่องจากการตรวจสอบ ประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพัฒนาการของการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการร่วมขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึง นโยบายและการดำเนินการของภาครัฐในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ตลอดจนผลการมีส่วนร่วมภายใต้สถานการณ์ต่างๆโดยมีข้อพิจารณาสำคัญที่จะใช้ประกอบการพัฒนาประเด็นที่หนุนเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้

๑. พัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมสู่จุดที่เป็นประเด็นทางการเมืองและทุกฝ่ายในสังคมตระหนักถึงเรื่องการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาคประชาสังคมได้ผลักดันให้ประเด็นความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประเด็นทางการเมืองส่งผลให้ภาครัฐให้ความสำคัญโดยเฉพาะความเห็นจากภาคประชาชนในเรื่องการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งนี้การหนุนเสริมที่สำคัญคือการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมภายใต้แนวทางสันติวิธีนอกจากนี้ภาคประชาสังคมยังได้มีการรณรงค์ให้สังคมตระหนักจนนำมาสู่การรับรู้ของภาคส่วนต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศนำมาซึ่งการหนุนเสริมในด้านบวกในประเด็นภาพลักษณ์ของรัฐที่ใช้แนวทางสันติวิธีในขณะเดียวกันก็อาจเป็นปัญหาอุปสรรคอันเนื่องมาจากภาคประชาสังคมมีแนวความคิด และเป้าหมายที่หลากหลายแตกต่างกันในการเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. ภาคประชาสังคมพยายามผลักดันแนวความคิดใหม่ๆและเป็นช่องทางให้กลุ่มที่มีความคิดเห็นต่างจากภาครัฐ สามารถขับเคลื่อนประเด็นการเมืองในสาธารณะได้

ทั้งนี้ การดำเนินการก่อให้เกิดการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ที่ไม่เห็นต่างจากรัฐลดหรือยุติการใช้ความรุนแรงและหันมาใช้แนวคิดทางด้านการเมืองโดยมีภาคประชาสังคมเป็นโซ่ข้อกลางในการเชื่อมโยงส่งผลให้การขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยมีความก้าวหน้ามากขึ้นอย่างไรก็ตามก็มีอุปสรรคที่สำคัญ อาทิ การเปิดพื้นที่สาธารณะให้มีการนำเสนอประเด็นการพูดคุยบางเรื่องทีละเอียดอ่อนและอ่อนไหว อาทิ การพูดถึงระบอบการปกครองส่งผลให้การขับเคลื่อนภายใต้แนวทางที่ดำเนินการได้มีเงื่อนไขที่จำกัด

๓. นโยบายและแนวทางการดำเนินการของภาครัฐให้ความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้เป็นระบบมากขึ้น

สมช. ได้ผลักดันให้มีกลไกขับเคลื่อนคือคณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อปส.ชต.) ภายใต้คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.) โดยภาครัฐและภาคประชาสังคมจะกำหนดเป้าหมายและประเมินผลการทำงานร่วมกัน มีการสนับสนุนงบประมาณให้แก่ภาคประชาสังคมโดย คอ.บต. และการมีกลไกการพูดคุยในรูปแบบของคณะทำงานประสานงานระดับพื้นที่ (สล.๓) ภายใต้ความรับผิดชอบของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.) เพื่อเป็นช่องทางในการรับฟังข้อเสนอแนะจากภาคประชาสังคมและร่วมขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งกลไกที่เป็นระบบชัดเจนดังกล่าวจะเป็นปัจจัยหนุนเสริมที่สำคัญที่จะช่วยให้การร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่ามีอุปสรรคสำคัญเนื่องจากกลไกดังกล่าวประกอบด้วยภาคประชาสังคมที่มีมุมมองแตกต่างหลากหลายส่งผลให้การขับเคลื่อนและการผลักดันเป้าหมายให้ความร่วมมือกับภาครัฐยังดำเนินการได้ค่อนข้างจำกัด อาทิ การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นการพูดคุย อาทิ ด้านเศรษฐกิจสังคม ด้านศาสนา การเมืองและความมั่นคง ซึ่งภาคประชาสังคมแต่ละส่วนมักมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน

๔. เครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความโดดเด่นและเข้มแข็งมีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันและสร้างความตระหนักให้สังคมเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

Peace Survey ประกอบด้วยเครือข่ายสถาบันวิชาการจากทุกมหาวิทยาลัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งนี้ผลผลิตของเครือข่ายในลักษณะนี้ได้รับความเชื่อถือจากผู้ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ ซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายมีส่วนสำคัญในการสะท้อนสถานการณ์ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งที่ผ่านมาได้มีข้อเสนอให้ยกระดับการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การเน้นการปกป้องการละเมิดสิทธิมนุษยชน ข้อเสนอเรื่องการกระจายอำนาจในพื้นที่หรือให้ประชาชนมีโอกาสถกเถียงในประเด็นที่อ่อนไหวทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีอีกหลายเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่น อาทิ สภาประชาสังคมชายแดนใต้ กลุ่มถักทอสันติภาพ เป็นต้น ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะจาก

องค์กรเหล่านี้มีส่วนมีน้ำหนักในการสร้างความตระหนักและความสนใจของภาคส่วนต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยที่เครือข่ายเหล่านี้สนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้เกิดแรงหนุนเสริมในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุย ทั้งนี้ การที่ภาครัฐให้ความสำคัญและประสานความร่วมมือกับเครือข่ายเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม โดยที่เครือข่ายเหล่านี้มักมีข้อเสนอหรือข้อมูลในประเด็นที่ละเอียดอ่อน อาทิ การเมืองการปกครองส่งผลให้บางสถานการณ์อาจจะเกิดข้อจำกัดกับภาครัฐที่ไม่สามารถตอบสนองได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาข้อเสนอเหล่านั้นอย่างรอบคอบและรัดกุม

๕. คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวทางการดำเนินงานที่เปิดกว้างพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายส่งผลให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์

ดังเห็นได้จากการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากทุกกลุ่มทุกฝ่ายในพื้นที่อย่างกว้างขวางทั้งนี้องค์กรพัฒนาเอกชนนักวิชาการผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี กลุ่มเด็กและเยาวชนการดำเนินการในลักษณะนี้จะเป็นการหนุนเสริมการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้มีเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการร่วมมือดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางกรณี โดยเฉพาะการพิจารณาข้อเสนอของภาคสังคมในประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนหรือข้อเสนอที่มีแนวคิดแตกต่างหลากหลายของภาคประชาสังคม ทั้งนี้คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้และภาครัฐจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสนองความต้องการของภาคประชาสังคมที่จำเป็นต้องเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อย่างเหมาะสมและสมดุล

๖. กรณีที่ภาครัฐจะกำหนดให้มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อบริหารจัดการความร่วมมือและกำกับดูแลการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบอาจส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมในระยะต่อไป

เนื่องจาก หากกฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้จะส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมทุกรูปแบบต้องจดทะเบียนและขออนุญาตการดำเนินกิจกรรม ก่อให้เกิด ๑) ผลด้านบวกที่สำคัญขององค์กรภาคประชาสังคมจะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากภาครัฐ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพการปฏิบัติขององค์กรภาคประชาสังคม นำมาสู่การประสานความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหรือช่วยเหลือประชาชนในทิศทางที่สอดคล้องกัน ประชาชนจะได้รับประโยชน์อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น ๒) ผลด้านลบที่สำคัญคือ กฎหมายดังกล่าวอาจลดความเป็นอิสระขององค์กรภาคประชาสังคม เนื่องจากจะต้องรายงานการดำเนินการที่เกี่ยวข้องให้ภาครัฐทราบอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเกิดเงื่อนไขที่ไม่เอื้อต่อการเป็นโซ่ข้อกลางในการเชื่อมโยงกับผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความหวาดระแวงภาครัฐซึ่งอาจไม่เชื่อมั่นหรือยอมรับองค์กรภาคประชาสังคมดังกล่าว

สรุป

ในห้วงที่ผ่านมาองค์กรภาคประชาสังคมได้มีการปรับแนวทางและพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างต่อเนื่องจนมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะหรือเสนอแนะแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมให้ความสำคัญและรับมาพิจารณาดำเนินการ ทั้งนี้ องค์กรภาคประชาสังคมได้มีการปรับกลยุทธ์เพื่อเสริมบทบาทที่สำคัญคือ หนีภัยกระเด็นปัญหาในพื้นที่ให้เป็นประเด็นทางการเมืองขับเคลื่อนการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานของภาครัฐอย่างใกล้ชิดพร้อมกับมีเวทีแนวทางอื่นๆนำไปสู่การถกแถลงและสร้างความตระหนักในสังคม รวมทั้ง ผลักดันแนวคิดใหม่ๆต่อสังคมส่งผลให้บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมมีความโดดเด่น ซึ่งทั้งภาครัฐองค์การระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างใช้และเชื่อมโยงกับองค์กรภาคประชาสังคมเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่

สำหรับในส่วนของการร่วมมือกับภาครัฐภาครัฐได้กำหนดใช้ในนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนซึ่งหมายรวมถึงองค์กรภาคประชาสังคมด้วย ทั้งนี้รูปแบบและแนวทางการดำเนินการของภาครัฐดำเนินการในลักษณะการมีกลไกรูปแบบคณะกรรมการร่วมหรือจัดเวทีถกแถลงรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรภาคประชาสังคมนวมถึงมีโครงการดำเนินการร่วมกันสำหรับกลไกร่วมมือที่สำคัญ อาทิ คณะอนุกรรมการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคีเครือข่ายนอกภาครัฐ (อปส.ชต.) ภายใต้คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะทำงานประสานงานระดับพื้นที่ภายใต้กลไกการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมได้ตอบสนองและร่วมมือกับภาครัฐอย่างใกล้ชิดในส่วนของภาครัฐพิจารณาเห็นว่าองค์กรภาคประชาสังคมจะเป็นโซ่ข้อกลางในการเชื่อมโยงหรือสะท้อนความต้องการของประชาชนและผู้เห็นต่างจากรัฐได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่ง สมช. และ คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญกับการรับฟังข้อเสนอแนะและความเห็นจากองค์กรภาคประชาสังคมโดยเปิดเวทีสัมมนารับข้อเสนอจากกลุ่มต่างๆในพื้นที่ ทั้งนี้ ข้อมูลความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆดังกล่าวถือเป็นข้อพิจารณาสำคัญที่ต้องนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามโดยที่องค์กรภาคประชาสังคมมีรูปแบบการจัดตั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการประกอบกับการมีเป้าหมายและแนวความคิดที่หลากหลายโดยองค์กรที่มีความโดดเด่นหรือมีบทบาทน่าจะมีส่วนสำคัญในการตรวจสอบหรือการร่วมมือกับภาครัฐในขณะที่ยังมีองค์กรขนาดเล็กค่อยๆมีพัฒนาการ การร่วมมือกับภาครัฐมากขึ้นโดยยึดโยงกับองค์กรภาคประชาสังคมที่มีขนาดใหญ่สำหรับอุปสรรคสำคัญในการร่วมมือกับภาครัฐคือองค์กรภาคประชาสังคมมีแนวคิดและเป้าหมายที่หลากหลายการรวมตัวกันในรูปแบบเครือข่ายเพื่อร่วมมือกับภาครัฐยังขาดเอกภาพส่งผลให้บางกรณีการขับเคลื่อนต่างๆยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การถกแถลงประเด็นละเอียดอ่อน ในพื้นที่สาธารณะซึ่งองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วน ก็ได้ดำเนินการแต่ภาครัฐยังมีความเห็นที่ไม่สอดคล้องโดยเห็นควรดำเนินการในเวทีปิดเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้มีแนวทางบางส่วนที่ไม่ตรงกัน ภาครัฐก็ควรให้การสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมซึ่งหมายรวมถึงการสนับสนุนงบประมาณและองค์กรภาคประชาสังคมภายใต้การตรวจสอบของ คอ.บต.

ในขั้นนี้สามารถกล่าวได้ว่าองค์กรภาคประชาสังคมถือเป็นภาคส่วนสำคัญและจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานของภาครัฐในการตรวจสอบกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยเหตุผลสำคัญคือเป็นองค์กรที่สะท้อนความต้องการและข้อมูลจากประชาชนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้เห็นต่างจากรัฐสำหรับปัญหาข้อจำกัดต่างๆเป็นเรื่องของการบริหารจัดการที่ทางภาครัฐและภาคประชาสังคมจะต้องร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวต่อไป

อนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันมีองค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินการในประเทศไทยจำนวนมากประกอบด้วยทั้งในส่วนที่จดทะเบียนได้รับการอนุญาตจากรัฐ และกลุ่มที่จัดตั้งในลักษณะกลุ่มบุคคลหรือเครือข่ายซึ่งไม่ได้จดทะเบียนกับภาครัฐ ทั้งนี้สำหรับองค์กรภาคประชาสังคมที่จดทะเบียนกับภาครัฐ ประกอบด้วย ๒ ส่วนหลัก ๑) ส่วนแรกคือ องค์กร มูลนิธิ ที่จดทะเบียนกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ภายใต้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเข้ามาดำเนินงานขององค์กรเอกชนต่างประเทศในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยผู้ยื่นจดทะเบียนเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนของไทย ๒) ส่วนที่สองคือ องค์กรพัฒนาเอกชนจากต่างประเทศ ซึ่งยื่นขอจดทะเบียนกับกระทรวงแรงงานเพื่อเข้ามาดำเนินกิจกรรมในประเทศไทย ภายใต้ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าด้วยเรื่องเข้ามาดำเนินงานขององค์กรเอกชนต่างประเทศในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๑ สำหรับองค์กรภาคประชาสังคมที่ไม่ได้จดทะเบียนจะจัดตั้งกันเองในลักษณะของกลุ่ม หรือเครือข่าย หรือเรียกตัวเองว่าองค์กร โดยส่วนหนึ่งมีการรับเงินสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชนของไทย และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศ ทั้งนี้ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีองค์กรทั้ง ๒ ลักษณะ ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จำนวนมาก โดยภาครัฐได้พยายามจัดระบบดูแลการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างเหมาะสมหรือเป็นไปตามแผนที่ได้ยื่นเสนอไว้ที่ผ่านมาภาครัฐมีปัญหาข้อจำกัด ที่ไม่สามารถเข้าไปกำกับดูแล การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่ได้จดทะเบียนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมาย โดยส่วนใหญ่ภาครัฐจะใช้วิธีการขอประสานภารกิจและความร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันซึ่งในบางกรณีอาจมีแนวทางที่ไม่สอดคล้องกับภาครัฐหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายใน ในขณะที่องค์กรภาคประชาสังคม อีกส่วนมีบทบาทสำคัญร่วมกับภาครัฐ ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนโดยตรง ทั้งนี้ ถ้าภาครัฐบาลอยู่ระหว่างการเสนอกฎหมาย เพื่อปรับระบบการสนับสนุนและประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงการบริหารจัดการการกำกับดูแลการปฏิบัติขององค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัด ในประเด็นต่าง ๆ ที่ผ่านมา รวมถึง เพื่อเป็นการเสริมให้องค์กรภาคประชาสังคมสามารถร่วมมือกับภาครัฐได้อย่างเต็มศักยภาพและดำเนินได้อย่างเหมาะสม นำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติโดยรวมต่อไป

บทที่ ๔

การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาในหัวข้อนี้ เป็นการศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวร่วมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรง ประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้คำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

๑. การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง กับการขับเคลื่อนงานพูดคุยหรือไม่อย่างไร

๒. การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานพูดคุยฯ

การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการขับเคลื่อนงานพูดคุยฯ

๑. คำถามการสัมภาษณ์ “การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันส่งผลให้เกิดการหนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยหรือไม่อย่างไร”

๑.๑ นายฉัตรพงศ์ ฉัตราคม ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล/อดีตผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ให้ความเห็นว่า การดำเนินการของภาคประชาสังคมในปัจจุบันแม้โดยเจตนาที่องค์กรภาคประชาสังคมแสดงออกแล้วแต่ยังไม่เห็นถึงความพยายามที่จะหนุนเสริมให้การพูดคุยสันติสุขประสบความสำเร็จแต่โดยที่ในปัจจุบันภาคประชาสังคมที่จัดตั้งขึ้นมีหลากหลายองค์กรแต่ละองค์กรต่างมีเป้าประสงค์การทำงานและแนวทางการทำงานที่แตกต่างกันทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเจตนาที่แท้จริงของบางองค์กรที่อาจมีวัตถุประสงค์แอบแฝง ยกตัวอย่างเช่น บางองค์กรมีข้อสงสัยว่าอาจถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อหนุนเสริมความต้องการของกลุ่มเห็นต่างบางองค์กรจัดตั้งขึ้นทั้งที่ยังไม่มีองค์ความรู้เพียงพอในด้านขับเคลื่อนงานตามความรับผิดชอบ บางองค์กรจัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนขององค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งมักกำหนดแนวทางให้องค์กรภาคประชาสังคมที่ตนสนับสนุนได้แสดงบทบาทเข้าร่วมเป็น

ส่วนหนึ่งของการพูดคุยหรือเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง หรือเป็นผู้ให้คำแนะนำทั้งทางเปิดเผย และในทางลับแก่คณะพูดคุยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพเดิม (status quo) ของกระบวนการพูดคุย

๑.๒ นางสาวอาจารย์ศรีรัตนบัลล์ อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก

กระทรวงการต่างประเทศ ให้ความเห็นว่าการดำเนินการของภาคประชาสังคมจะมีผลในทางเสริม หรือขัดต่อกระบวนการพูดคุยฯ ส่วนหนึ่งจะขึ้นกับวาระและเป้าประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยแต่ใน ภาพรวมและในหลักการแล้วภาคประชาสังคมสามารถมีบทบาทที่จะช่วยสนับสนุนกระบวนการพูดคุย สันติสุขฯ ได้โดยเฉพาะในการให้ความเห็นและข้อเสนอที่จะนำไปประกอบการวางนโยบายหรือกำหนด แนวทางการพูดคุยฯ รวมถึงเป็นช่องทางในการสื่อสารให้กับภาครัฐได้แต่รัฐหรือคณะพูดคุยฯ จะได้ ประโยชน์จากการดำเนินการของภาคประชาสังคมเพียงใดปัจจัยสำคัญคือการวางยุทธศาสตร์ของ ภาครัฐในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเหล่านี้ซึ่งรวมถึงการตั้งโจทย์ที่ต้องการคำตอบและข้อความที่ต้องการ สื่อสาร (messages) ที่ต้องสอดคล้องไปกับวาระของกลุ่มนั้นๆ ด้วย

ในช่วงที่ผ่านมารัฐได้ปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาสังคมหลายกลุ่มเพื่อรับฟัง ความเห็นและข้อเสนอเพื่อนำมาประกอบกับกระบวนการพูดคุยซึ่งหลายกลุ่มให้ข้อเสนอที่สำคัญและ น่าสนใจแต่ในบางครั้งก็อาจจะไม่ตอบโจทย์ที่จะนำไปใช้สำหรับการพูดคุยฯ เนื่องจากนำเสนอ ประเด็นที่ไม่ตรงกับหัวข้อสาระที่อยู่นโตะและเน้นประเด็นปัญหาที่ประสบในพื้นที่มากกว่าเสนอ ประเด็นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในภาพรวมขณะที่บางกลุ่มที่มีผลประโยชน์เฉพาะก็มุ่งที่จะ นำเสนอประเด็นที่เชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของตนเป็นหลักซึ่งทำให้รัฐไม่สามารถจัดการหรือแจกแจง ประเด็นได้ชัดเจนว่าข้อเสนอต่างๆ เหล่านี้จะช่วยเสริมการวางแนวทางหรือนโยบายการพูดคุยฯ ต่อไป อย่างไร ซึ่งก็ทำให้จำเป็นที่รัฐจะต้องนำประเด็นต่างๆ ที่เสนอมามากมายมาเป็นเรื่องที่สอดคล้อง หรือเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาในภาพรวมซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการพูดคุยฯ หรือเป็น เรื่องตามภารกิจ จชต. ที่รัฐดำเนินการอยู่แล้วขณะเดียวกันก็ต้องรักษาสมดุลของการรับฟังข้อเสนอ ของกลุ่มต่างๆ เพื่อมิให้เป็นการให้น้ำหนักกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะซึ่งอาจกลายเป็นการสร้าง ความขัดแย้งในพื้นที่จากการถูกมองว่ารัฐสนับสนุนหรือโน้มเอียงต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป

๑.๓ พลเอก อุดมชัย ธรรมสารโรธซ์ อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อ

สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเห็นว่าการหนุนเสริมการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดน ภาคใต้มีเป้าหมาย (ENDs) ชัดเจนคือการยุติการก่อเหตุความรุนแรงโดยใช้แนวทาง (WAYS) เรื่องการ สร้างความเข้าใจและโน้มน้าวให้ทุกฝ่ายใช้แนวทางสันติวิธีและยอมรับในกระบวนการพูดคุยฯ รวมถึง เห็นความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความหวังในการใช้ชีวิตอย่างปกติสุข และการใช้ เครื่องมือ (MEANS) ให้บรรลุเป้าหมายจึงจำเป็นต้องใช้หลายรูปแบบตามห้วงเวลาสภาพแวดล้อมและ สถานการณ์ขณะนั้นอย่างเหมาะสม

ภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยฯ จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะหนุนเสริม ให้บรรลุเป้าหมาย อย่างน้อยก็สร้างความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ในระดับหนึ่งการร่วมมือ จากทุกภาคส่วนจึงจำเป็นต้องทำเพราะต้องทำให้ประชาชนทั้งในพื้นที่และระดับชาติสนับสนุนรวมทั้ง ระหว่างประเทศให้เกื้อกูลต่อกระบวนการพูดคุย และการดำเนินการของภาคประชาสังคมใน กระบวนการพูดคุยฯ น่าจะเกิดจากการผลักดันและส่งเสริมจากภาครัฐหรือรับทุนจากองค์กรภายนอก

มากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมด้วยศักยภาพของตนเองเนื่องจากภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้พัฒนามาตามธรรมชาติของภาคประชาสังคมทั่วไปทำให้การเชื่อมโยงกับประชาชนมีน้อยหรือแทบจะไม่มีมวลชนทางอุดมการณ์ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น การหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ น่าจะไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้น ภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงหนุนเสริมในกระบวนการพูดคุยสันติสุขได้เฉพาะในด้านการสร้างภาพลักษณ์ว่าให้ประชาชนมีส่วนร่วมกระบวนการพูดคุยครบทุกภาคส่วนแต่ไม่น่าจะคาดหวังให้เป็นแกนกลางในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หากกล่าวถึงอุปสรรคนั้น การจะเป็นอุปสรรคหรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางบทบาทของภาคประชาสังคมว่าเกินไปจากสถานะและศักยภาพหรือไม่เพราะหากวางบทบาทผิดพลาดอาจจะกลายเป็นอุปสรรคได้ ดังนั้น วิธีการดำเนินงานจึงควรวางแผนให้ประสานสอดคล้องทั้งแบบปิดลับในกลุ่มเป้าหมายที่คัดแยกแล้วกับแบบเปิดต่อกลุ่มเป้าหมายทั่วไปสิ่งสำคัญคือต้องไม่สร้างความหวาดระแวงและต้องควบคุมการนำเสนอข่าวสารต่อสาธารณะเพื่อมิให้เกิดความสับสนและเกิดเงื่อนไขใหม่ ที่จะเป็นอุปสรรคต่อการการพูดคุยได้

๑.๔ นายธนากร บัณฑิตย์ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ให้ความเห็นว่า การพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันตินับตั้งแต่เกิดความรุนแรงระลอกใหม่ในปี ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบันรัฐบาลออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ ถือว่าเป็นคำสั่งสำคัญในการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่ผลักดันการพูดคุยกับผู้เห็นต่างจากรัฐตามเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีผ่านการพูดคุยระหว่างฝ่ายรัฐและขบวนการ (ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมความรุนแรงในพื้นที่) โดยในคำสั่งได้กำหนดกลไกในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ๓ ระดับ คือ ๑) คณะกรรมการอำนวยการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและกรรมการอีก ๗ คน ๒) คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คพส.) มีผู้แทนนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นหัวหน้าและกรรมการอีก ๖ คน และ ๓) คณะประสานงานระดับพื้นที่มี ผอ.รมน.ภาค ๔ เป็นหัวหน้าคณะ ทั้งนี้ หากพิจารณาอำนาจหน้าที่ทั้ง ๓ กลไก จะเห็นได้ว่าในกลไกแรกเป็นการทำงานของฝ่ายรัฐเท่านั้น กลไกที่ ๒ คือ คพส. มีการกำหนดอำนาจหน้าที่บางประเด็นที่อาจให้ภาคประชาสังคมเข้ามาสนับสนุนในฐานะที่ปรึกษาหรือเป็นคณะทำงานสนับสนุนการพูดคุยส่วนกลไกที่ ๓ คือ คณะประสานงานระดับพื้นที่ต้องทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมต่างๆในพื้นที่อย่างชัดเจนเพราะเป็นกลไกสนับสนุนการสร้างบรรยากาศการพูดคุยในพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

สำหรับการเกี่ยวพันขององค์กรภาคประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อหนุนการพูดคุยตามหลักการแล้วคณะประสานงานระดับพื้นที่จะเป็นตัวเชื่อมต่อกับภาคประชาสังคมทำงานร่วมกันสร้างสภาวะแวดล้อมในพื้นที่ให้เกื้อหนุนต่อการพูดคุยประสานงานภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ติดตามวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์เพื่อสนับสนุนการพูดคุยและสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างความไว้วางใจกับผู้เห็นต่างในพื้นที่จากภารกิจข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาสนับสนุนการทำงานของคณะ

ประสานงานระดับพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการพูดคุยสันติสุขให้มีความคืบหน้าโดยคณะประสานงานระดับพื้นที่ จึงมีภารกิจที่หลากหลายที่จะหนุนเสริมการพูดคุยผ่านการร่วมงานกับภาคประชาสังคม ซึ่งคณะประสานงานระดับพื้นที่ได้ออกแบบ (Design) การทำงานร่วมในการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจข้างต้น ซึ่งมีหลักการความร่วมมือว่าเป็นองค์การภาคประชาสังคมที่ต้องสนับสนุนฝ่ายรัฐแต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของภาคประชาสังคมทั้งหมดในพื้นที่และอาจจะไม่ครอบคลุมภาคประชาสังคมทั้งหมด ทั้งนี้ หากขยายการทำงานกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความคิดเห็นคล้ายกันคือการหาทางออกจากความขัดแย้งผ่านการพูดคุยก็สามารถตั้งมาร่วมงานแม้ว่าภูมิหลังอาจเป็นภาคประชาสังคมผู้เห็นต่างก็สามารถร่วมมือกันได้

การทำงานของคณะประสานงานระดับพื้นที่ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อทำงานร่วมกับผู้แทนเครือข่ายภาคประชาสังคมโดยจะแต่งตั้งผู้แทนของภาคประชาสังคมและผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคณะประสานงานระดับพื้นที่แบ่งเป็น ๘ กลุ่ม โดยมีส่วนสำคัญในการเป็นโซ่ข้อกลางหรือตัวกลาง(proxy) ในการเชื่อมต่อระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ (Civic Engagement) ในการผลักดันภารกิจของคณะประสานงานระดับพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องสร้างสภาวะแวดล้อมในพื้นที่ให้เกื้อหนุนต่อการพูดคุยสันติสุขประสานงานภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ ติดตามวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์เพื่อสนับสนุนการพูดคุยและสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างความไว้วางใจกับผู้เห็นต่างในพื้นที่รวมทั้งหาทางออกจากความขัดแย้งที่ผ่านมาการทำหน้าที่ของผู้แทนจากภาคประชาสังคม ๘ กลุ่มมีความคืบหน้าและมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความตระหนักรู้เรื่องการพูดคุยสันติสุขในพื้นที่และรับฟังความคิดเห็นของคนในพื้นที่ แต่ขอบเขตอาจยังไม่กว้างพอและต้องต่อเนื่องแต่อาจขาดการรับรู้จากภายนอกแต่บทบาทจะทวีความสำคัญเมื่อมาถึงจุดที่สองฝ่ายหารือหรือพูดคุยเชิงเนื้อหาในระยะต่อไป

อย่างไรก็ตามหากภาคประชาสังคมที่ทำงานกับฝ่ายรัฐสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่โดยอยู่ในขอบเขตภารกิจที่มีการวางแผนและเป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐกับมวลชน (Civic Engagement) นำแนวทางที่ฝ่ายรัฐวางไว้ต่อการพูดคุยสันติสุขไปยังพื้นที่ที่จะมีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนการพูดคุยสันติสุขในหลายมิติเนื่องจากภารกิจของภาคประชาสังคมมีความหลากหลายดังนี้

๑. การขัดเกลาทงสังคม (Socialization) คือภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึงประชาชนและสามารถสร้างความรับรู้ในเรื่องการให้คุณค่ากับสันติภาพความเป็นประชาธิปไตย การแก้ไขปัญหาด้วยการพูดคุยไม่ใช่ความรุนแรงและสร้างแนวทางปรับเปลี่ยนความคิดโดยลดแนวคิดหัวรุนแรงสุดโต่ง (Countering Violent Extremism: CVE) ซึ่งหากมีการดำเนินการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องจะสร้างจุดเปลี่ยนขึ้นมาได้

๒. การสร้างความเชื่อมโยงกัน (Social cohesion) คือการพยายามสร้างช่องทางความเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการเปิดพื้นที่ในการพูดคุยหรือการสานเสวนาระหว่างกันระหว่างกลุ่มต่างๆที่ขัดแย้งกันเพื่อสร้างบรรยากาศการหาทางออกของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยสันติวิธี

๓. การอำนวยความสะดวก (Facilitation) ในระดับพื้นที่ถือว่าเป็นภารกิจสำคัญในการสนับสนุนพูดคุยในระดับต่างๆและในกระบวนการพูดคุยสันติสุขโดยการอำนวยความสะดวกจะช่วยให้ภาคส่วนต่างๆเข้าถึงข้อตกลงได้โดยการสร้างความไว้วางใจหรือเป็นการพัฒนาข้อเสนอหรือการมีแนวคิดในการแก้ปัญหาที่ประนีประนอมให้เกิดผลสำเร็จ

๔. การเป็นผู้สังเกตการณ์หรือพยาน (Observers or witnesses) แม้ประชาสังคมไม่ได้เป็นคู่เจรจาหรือคู่ขัดแย้งโดยตรง แต่การเป็นผู้สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการพูดคุยจะช่วยให้การประชุมดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถนำข้อมูลที่เก็บได้ต่าง ๆ นำไปปรับปรุงกระบวนการในการพูดคุยหรือทำให้เนื้อหาในการพูดคุยครอบคลุมถึงผลประโยชน์ของประชาชนให้มากขึ้น

๕. การเป็นที่ปรึกษา (Consultative persons) ในการให้ข้อมูลคำปรึกษาทางออกที่เกี่ยวข้องกับวาระต่างๆในกระบวนการพูดคุยหรือเป็นคนกลางหรือตัวเชื่อมต่อ (intermediaries) ให้กับภาคส่วนต่างๆให้เข้ามาร่วมเมื่อมีการพูดคุยหรือมีการเจรจา

๖. การสร้างเครือข่าย (Networking) สนับสนุนการพูดคุยในเชิงพื้นที่ (Area) ให้ครอบคลุมรองรับการผลักดันข้อเสนอต่างๆหรือทางด้านสันติสุขในหลายช่องทางเพื่อสร้างฝ่ายที่สามซึ่งเป็นพลเมืองที่ต้องการสันติ รวมทั้ง อาจตรวจวัดอุณหภูมิในพื้นที่ว่ามวลชนมีความต้องการในเรื่องใดและอยู่กับฝ่ายรัฐและขบวนการมากเท่าใดในจำนวนประชากรทั้งหมด

จากบทบาทข้างต้นถือว่าภาคประชาสังคมเป็นกลไกสำคัญที่จะทำหน้าที่แทนภาครัฐในการเข้าถึง (Assess) พื้นที่ (Area) และมวลชน (People) เพื่อส่งต่อแนวความคิดหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยของฝ่ายรัฐหรือแนวทางที่รัฐอยากให้เป็น อาทิ การสร้างความยอมรับที่มีต่อการพูดคุยสันติสุขการสร้างมวลชนต่อต้านการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบการเรียกร้องให้ขบวนการยุติการใช้ความรุนแรงต่อ soft target หรือร่วมกันหาทางออกจากความขัดแย้งเป็นต้นทั้งนี้ภารกิจของภาคประชาสังคมที่หนุนเสริมการพูดคุยมีหลายประเภทและเป็นเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อพูดคุยโดยรวมหากมีนโยบายที่ฝ่ายรัฐสามารถเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมทำงานด้านนี้ตามทิศทางที่ฝ่ายรัฐต้องการทิศทางได้ก็จะทำให้ฝ่ายรัฐสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุนการพูดคุยในแนวทางที่เหมาะสมอาจเป็นจุดเปลี่ยนที่มีผลต่อขบวนการจากการที่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่เอาและปฏิเสธการใช้ความรุนแรงและมองว่าอุดมการณ์ของขบวนการไม่สอดคล้องกับปัจจุบันหรือทำให้คนรุ่นใหม่หันมาต่อสู่ทางการเมืองปัจจัยที่กล่าวมาอาจทำให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงโดดเดี่ยวไม่เป็นที่ยอมรับซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวคิด (fixed mindset) ของผู้ก่อเหตุรุนแรง ให้มาต่อสู่ทางการเมืองมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่การพูดคุยสันติสุขครั้งใหม่เกิดขึ้นได้เป็นปัจจัยหลัก (Main Factors) ที่กระตุ้นให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตื่นตัวมากกว่าในพื้นที่ส่วนต่างๆของประเทศ โดยมีการพัฒนาตนเองสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพสนับสนุนการทำงานในแต่ละองค์กรและภาคประชาสังคมเหล่านี้มีภารกิจในการให้ความรู้ (empower) กับคนในพื้นที่ตามความชำนาญของแต่ละองค์กรและบางส่วนเป็นผู้เห็นต่างจากรัฐสนับสนุนขบวนการและมีการเคลื่อนไหวตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐโดยเฉพาะกับฝ่ายความมั่นคง ดังนั้น หากฝ่ายรัฐแบ่งเป้าหมายที่เป็นภาคประชาสังคมให้ชัดเจนเพื่อการเกี่ยวพันในแต่ละเป้าหมายในวิธีการที่แตกต่างกันจะเป็นผลดีต่อแนวทางการแก้ไขในพื้นที่โดยรวม

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมเป็นเรื่องของความไม่ไว้วางใจของฝ่ายรัฐที่มีต่อภาคประชาสังคม เนื่องจากภาคประชาสังคมมักมีเป้าหมายทางการเมืองตามเป้าหมายของประเทศที่เป็นแหล่งเงินทุนที่ให้การสนับสนุนภาคประชาสังคมเหล่านี้ในความเป็นจริงแล้วเป็นเรื่องปกติซึ่งฝ่ายรัฐสามารถเรียนรู้อย่างเปิดใจกว้างและบริหารจัดการได้

เพราะมีผู้รักษากฎระเบียบและสามารถกำหนดแนวทางการร่วมมือในเชิงสร้างสรรค์(constructive) ในเรื่องการพูดคุยสันติสุขก็เช่นกัน อุปสรรคที่เกิดขึ้นคือมาจากการเกิดขึ้นของภาคประชาสังคมในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมีความเป็นมาที่แตกต่างกัน หากฝ่ายรัฐแบ่งเป้าหมายภาคประชาสังคมและกำหนดมาตรการต่างๆเพื่อเกี่ยวพันเชิงสร้างสรรค์ให้ชัดเจนโดยมองถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ถือการไม่มีความรุนแรงที่ถาวรแล้วก็จะเกิดความร่วมมือระหว่างกันขึ้นได้แม้ว่าจะเป็นฝ่ายที่เห็นต่างก็ตาม

๑.๕ พลตรี ธีรา แดหวา รองแม่ทัพภาคที่ ๔ ให้ความเห็นว่า การดำเนินการภาคประชาสังคมในปัจจุบันหน่วยงานรัฐถือว่าภาคประชาสังคมเป็นโซ่ข้อกลางที่กระหว่างรัฐและประชาชนซึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการสร้างประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงในพื้นที่ซึ่งภาคประชาสังคมแต่ละกลุ่มเมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันก็จะมีวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งแนวทางของหน่วยงานรัฐเป็นแค่ส่วนช่วยในการขับเคลื่อนและสนับสนุนในการดำเนินการในด้านต่างๆเพื่อดึงเอาความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ออกมาเพื่อให้รัฐได้ดำเนินการรับใช้ประชาชนได้ตรงความต้องการมากยิ่งขึ้นลดกระแสการบิดเบือนสิ่งต่างๆที่สร้างความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ส่งผลต่อการหนุนเสริมของกระบวนการพูดคุยสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดี กระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เราเน้นการดำเนินการที่คุยกับคนทุกกลุ่มไม่ว่าคนกลุ่มนั้นจะอยู่ที่ไหน มีทั้งการคุยแบบเห็นหน้าพบปะตามที่ต่างๆทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ รวมถึงตามในSocial Media ซึ่งเสียงของคนจำนวนมากคือประชาชนในพื้นที่นั่นคือสิ่งที่คณะพูดคุยสันติสุขนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งแนวทางการดำเนินงานนี้ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยเป็นอย่างดีทำให้เห็นได้ว่าทุกเสียงของเขามีความสำคัญทำให้ประชาชนในพื้นที่อยากออกมามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆเพิ่มมากยิ่งขึ้นตอบต่อตัวชี้วัดต่างๆที่รัฐได้ตั้งไว้ในแต่ละกิจกรรมและการดำเนินการต่างๆนั้นต้องเน้นการประสานสอดคล้องกันซึ่งในปัจจุบันหากประเมินทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพซึ่งได้มีการดำเนินการอยู่ก็จะเห็นได้ว่าแนวทางที่ดำเนินการนั้นได้บ่งชี้ถึงความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งจากการที่ได้กล่าวในขั้นต้นทำให้เห็นได้ว่าการดำเนินการภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นส่งผลให้เกิดการหนุนเสริมต่อความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยเป็นอย่างดีซึ่งความสำเร็จนั้นทำให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อความเป็นอยู่และความสุขของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี

๑.๖ พลเอก อักษรา เกิดผล อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเห็นว่า การที่ภาคประชาสังคมจะเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขนั้นขึ้นอยู่กับแนวความคิดในการพูดคุยเพื่อสันติสุขเป็นสำคัญเนื่องจากคณะพูดคุยฯเป็นแนวทางสันติวิธีจึงได้มีการกำหนดแนวทางการพูดคุยกับขบวนการผู้เห็นต่างทุกกลุ่มโดยพยายามไม่สร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มที่ยังใช้ความรุนแรงและยึดถือแนวทางสันติวิธีที่โลกสากลให้การยอมรับเพื่อตัดการแทรกแซงจากต่างประเทศและกำหนดเป้าหมายที่จะสร้างพื้นที่ปลอดภัยขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเชื่อว่า“พื้นที่ปลอดภัย”เท่านั้นที่ประชาชนจะได้ประโยชน์โดยตรงจากการพูดคุยฯและจะเป็นจุดเริ่มต้นให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการหนุนเสริมรัฐบาลและกอดัคินกลุ่มผู้เห็นต่างให้ต้องยุติใช้ความรุนแรงในพื้นที่เพราะถูกกดดันจากประชาชนและประชาชนนั่นเองจะเป็นคำตอบสุดท้ายว่าจะเลือกฝ่ายใดระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายผู้เห็นต่างนั่นคือการสะท้อน

ภาพงานด้านมวลชนของ ศอ.บต. และกอ.รมน. ภาค๔ สน.ว่า ได้ผลหรือล้มเหลว ดังนั้น ภาคประชาสังคมจะมีบทบาทสำคัญต่อการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยอย่างแน่นอนเพราะในมุมมองของฝ่ายรัฐบาลคือขบวนการผู้เห็นต่างฯเป็นฝ่ายใช้ความรุนแรงต่อประชาชนแต่ในมุมมองของกระบวนการผู้เห็นต่างฯคือฝ่ายรัฐบาลใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรมทำให้พวกเขาจำเป็นต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ทำให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่ทั้งนี้หากเราสามารถสร้างพื้นที่ปลอดภัยซึ่งเป็นเสมือนเวทีสาธารณะให้ทุกฝ่าย ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและปลอดภัยแล้วย่อมจะเกิดผลดีต่อการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาลอย่างแน่นอนและภาคประชาสังคมทั้ง ๕๒๑ เครือข่ายนั้นเองจะมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามหากแนวความคิดการพูดคุยฯในปัจจุบันหันมามุ่งเน้นการพูดคุยทางลับกับผู้เห็นต่างฯเพียงกลุ่มเดียวเพราะเชื่อว่าเป็นตัวจริงนั้นเหมือนที่เคยทำกันมาในอดีตที่ผ่านมา ก็ไม่ใช่เรื่องใหม่และย่อมทำให้ภาคประชาสังคมไม่มีโอกาสได้เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยแต่ในทางตรงกันข้ามอาจเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยฯเพราะจะมี NGOs และสื่อมวลชนรวมทั้งนักวิชาการผู้รู้ทั้งหลายที่มีอยู่มากมายในพื้นที่รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านที่มีอำนาจความสะดวกเข้ามาชี้้นำให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่เห็นต่างฯไปจากนโยบายของรัฐบาล สรุปคือภาคประชาสังคมจะหนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคย่อมขึ้นอยู่กับแนวความคิดในการดำเนินการพูดคุยเพื่อสันติสุขของรัฐบาลนั่นเอง

๑.๗ นายวัลลภ นาคบัว รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ให้ความเห็นว่าการหนุนเสริมของภาคประชาสังคมต่อการพูดคุยอยู่ในระดับที่เป็นการสร้างกระแสให้คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับรู้ว่ามีกระบวนการพูดคุยและชี้ให้เห็นว่าเป็นแนวทางสันติวิธีในการแก้ปัญหาแต่ถึงอย่างไรยังคงมีผู้รับรู้เป็นส่วนน้อยซึ่งคงจะต้องให้มีการขยายให้มากขึ้นในส่วนของอุปสรรคต่อกระบวนการพูดคุยนั้นเห็นว่าประชาสังคมบางส่วนต้องการที่จะเข้ามามีบทบาทโดยตรงในกระบวนการพูดคุยซึ่งกระบวนการพูดคุยเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีชั้นความลับดังนั้นจึงอาจทำให้ประชาสังคมบางกลุ่มบางคนแสดงทัศนคติว่ากระบวนการพูดคุยไม่เปิดและกลุ่มผู้เห็นต่างฯที่ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการพูดคุยก็อาจจะใช้ข้อคิดเห็นนี้เป็นประเด็นในการลดทอนความน่าเชื่อถือของกระบวนการพูดคุยได้

๑.๘ นายสมเกียรติ บุญชู อธิการเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะหากมีความเข้าใจในบทบาทและกำหนดบทบาทอย่างเหมาะสมทั้งนี้ภาคประชาสังคมจะเป็นส่วนที่ช่วยสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯสำหรับอุปสรรคในขั้นนี้ยังไม่ปรากฏชัดเจน

๑.๙ พลโท สวัสดิ์ ชนะจิตราสกุล ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคงกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ผอ.สนย. กอ.รมน.) ได้ให้ความเห็นว่า ยังไม่อาจจะระบุได้อย่างชัดเจนว่าการร่วมมือจะส่งผลให้เกิดการหนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของการพูดคุยฯ ทั้งนี้ เนื่องจากการพูดคุยครั้งนี้ต้องพบอุปสรรคสำคัญจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้ความต่อเนื่องของการพูดคุยแบบพบกันโดยตรงไม่สามารถทำ

ได้ทำให้ความคืบหน้าของสารัตถะหรือข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมยังไม่ได้รับการเสนอหรือตอบสนองซึ่งอาจเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับของแต่ละฝ่ายและนำไปสู่ความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคได้ อย่างไรก็ตามภาคประชาสังคมได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยครั้งนี้มากกว่าที่ผ่านมาซึ่งนับเป็นนิมิตรหมายที่ดี

๒. คำถามการสัมภาษณ์“การร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่หากไม่เหมาะสมควรปรับหรือเพิ่มเติมแนวทางอย่างไรที่จะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๑ นายฉัตรพงศ์ ฉัตราคม ผู้แทนพิเศษของรัฐบาล/อดีตผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ให้ความเห็นว่า การปฏิบัติภารกิจขององค์กรภาคประชาสังคมในระยะที่ผ่านมายังเป็นเพียงการทำงานในระยะเริ่มต้นของกระบวนการพูดคุยสันติสุข จึงยังไม่อาจสรุปได้ว่าความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมหรือไม่อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาตามที่ได้ชี้แจงคำถามในข้อแรกอาจกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อกระบวนการพูดคุยจึงขอเสนอแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุงการดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นดังนี้

๑. องค์กรภาคประชาสังคมควรมีความโปร่งใสตรวจสอบได้โดยเฉพาะแหล่งที่มาของเงินทุนและผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

๒. แต่ละองค์กรควรมีการกำหนดขอบเขตภารกิจที่ชัดเจน

๓. ต้องเป็นองค์กรที่ปราศจากการขึ้นนำหรือการแทรกแซงจากองค์กรต่างชาติ

๔. ในกรณีที่มีองค์กรหลายองค์กรที่มีภารกิจคล้ายคลึงกันควรมีการปรับรวมองค์กรให้เหลือเพียงองค์กรเดียว

๕. ควรมีกฎหมายรองรับการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมที่สอดคล้องตามหลักกฎหมายสากล รวมทั้ง จัดตั้งกลไกกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์กรภาคประชาสังคม

๖. ควรเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนโดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในฐานะเป็นองค์กรภาคประชาสังคมด้วยเพราะองค์กรธุรกิจเหล่านี้มีความผูกพันกับประชาชนทั้งในฐานะช่วยสร้างรายได้สร้างงานสร้างอาชีพ โดยเฉพาะ SMEs ส่วนใหญ่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากความสำเร็จหรือล้มเหลวของกระบวนการพูดคุยสันติสุข

๒.๒ นางสาวอาจารย์ ศิริรัตน์บัลล์ อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ ให้ความเห็นว่าปัจจุบันภาครัฐได้ออกแบบกลไกสล.๓ เพื่อให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมให้เห็นและข้อเสนอสำหรับการวางนโยบายหรือแนวทางสำหรับการพูดคุยฯแต่ที่ผ่านมา สล.๓ ค่อนข้างจะถูกจำกัดด้วยกรอบคิดของรัฐในการนำเสนอประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน เช่น เรื่องการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือแม้กระทั่งประเด็นภาษาหรืออัตลักษณ์ซึ่งส่งผลให้ข้อเสนอจาก สล.๓ มักไม่แตกต่างจากแนวนโยบายที่รัฐมีอยู่แล้วและทำให้ สล.๓ มักถูกวิจารณ์ว่าเป็นเครื่องมือสนับสนุนแนวทางการแก้ไข

ปัญหาของรัฐในรูปแบบเดิมๆมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่จะให้ข้อเสนอใหม่ๆหรือมีน้ำหนักเพียงพอต่อการกำหนดนโยบายอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางที่อาจจะปรับปรุงกลไกดังกล่าวอาจรวมถึงการออกแบบกระบวนการทำงานให้แตกต่างจากเดิม และเปิดกว้างมากกว่าการดำเนินการกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามปกติเพื่อให้ได้ข้อเสนอต่างๆที่ตรงไปตรงมาและลงลึกมากขึ้นและทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามาสามารถสนับสนุนการพูดคุยฯได้อย่างเต็มที่มากขึ้น

นอกจากนี้ภาครัฐควรต้องมีกรอบนโยบายและกรอบคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการพูดคุยฯและต่อประเด็นสารัตถะต่างๆในการพูดคุยรวมถึงความชัดเจนเกี่ยวกับความพร้อมที่จะรับฟังข้อเสนอจากภาคประชาสังคมว่าสามารถเปิดกว้างได้มากน้อยเพียงใดโดยเฉพาะในประเด็นที่อาจมีความละเอียดอ่อนเช่นการกำหนดอนาคตของพื้นที่ซึ่งความชัดเจนดังกล่าวน่าจะทำให้สามารถนำข้อเสนอที่มีความเป็นรูปธรรมของบางกลุ่มมาพิจารณาและใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในการวางท่าทีแนวทางและหรือข้อเสนอของคณะพูดคุยฯที่จะใช้ในการพูดคุยฯในภาพรวมต่อไปได้และจะทำให้การรับฟังความเห็นและข้อเสนอจากภาคประชาสังคมของคณะพูดคุยฯก้าวไปอีกระดับจากการเป็นเพียงการรับฟังและอาจตอบสนองประเด็นของแต่ละกลุ่มเป็นครั้งๆในปัจจุบัน

๒.๓ พลเอก อุดมชัย ธรรมสารโรธซ์ อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อ

สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมยังไม่เหมาะสมเพราะภาคประชาสังคมที่อยู่ในกระบวนการพูดคุยส่วนใหญ่จะถูกรัฐหรือองค์กรทุนจากภายนอกจังหวัดชายแดนภาคใต้จัดตั้งขึ้นจึงมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการกิจของผู้จัดตั้งมากกว่าที่จะร่วมมือด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยรัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยร่วมกับภาคประชาสังคมมากกว่าการสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมขับเคลื่อนไปตามนโยบายหรือยุทธศาสตร์ของภาครัฐหรือองค์กรทุนจากภายนอกจังหวัดชายแดนภาคใต้กำหนด รวมถึงการกำหนดแนวทางร่วมกันไม่ควรเป็นแนวเดียวกับแผนงานประจำปีของหน่วยในพื้นที่ที่ปฏิบัติอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาหรือการขับเคลื่อนสังคมรัฐไม่ควรสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคมโดยผ่านกลไกที่รัฐจัดตั้งขึ้นเพราะธรรมชาติของภาคประชาสังคมนั้นไม่ศรัทธาในกลไกของรัฐและพยายามหลีกเลี่ยงการใช้กลไกของรัฐในการจัดการปัญหาภาครัฐจึงควรส่งเสริมให้จัดตั้งกลไกร่วมเพื่อหนุนเสริมกับกลไกของรัฐแบบคู่ขนาน

การสนับสนุนงบประมาณรัฐควรจัดจากวงเงินนอกงบประมาณเป็นแหล่งเงินทุนเช่นเงินสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ฯลฯ ซึ่งจะมีลักษณะการใช้ที่ไม่อยู่ในกรอบการปฏิบัติของทางราชการ ทั้งนี้ ให้อ้างอิงบนแนวทาง “ความร่วมมือเป็นแนวร่วมหรือเป็นพันธมิตรกัน” จึงจะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๔ นายธนากร บัวรัษฎ์ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ

ให้ความเห็นว่า ความร่วมมือของฝ่ายรัฐกับภาคประชาสังคมในการสนับสนุนการพูดคุยสันติสุขที่เป็นทางการได้ดำเนินการผ่านมา คณะประสานงานระดับพื้นที่ที่เป็นไปตามอำนาจหน้าที่กรอบและขั้นตอนที่เหมาะสมตามห้วงเวลาแต่เนื่องจากสภาพแวดล้อม (Operational Environment) ที่ผลต่อการพูดคุยสันติสุขได้เปลี่ยนไปผู้ก่อเหตุรุนแรงเริ่มเปิดเผยตัวตนสร้างการยอมรับจากต่างประเทศและเครือข่ายภาคประชาสังคมผู้เห็นได้ปรับแนวทางการต่อสู้มาใช้การเมืองเพื่อสนับสนุนการพูดคุยสันติ

สุขในฝั่งของผู้ก่อเหตุรุนแรง ดังนั้น พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะกลายเป็นพื้นที่แย่งชิงมวลชน สร้างความชอบธรรมเพื่อสนับสนุนข้อเรียกร้องหรือความต้องการผ่านไปยังการพูดคุยสันติสุข หากการพูดคุยมาสู่จุดของการหารือในเรื่องสารัตถะขณะที่ภาคประชาสังคมผู้เห็นต่างจากรัฐมีบทบาทต่อการหนุนเสริม BRN ในการพูดคุยสันติสุขที่เปิดเผยตามลำดับและยังมีการปรับโครงสร้างและแนวทางการทำงานเน้นการสื่อสารสร้างมวลชนและการลงพื้นที่เพื่อชี้แจงไม่แตกต่างจากการทำงานของคณะประสานงานระดับพื้นที่ ดังนั้น ฝ่ายรัฐต้องปรับการทำงานกับภาคประชาสังคมเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวดังนี้

๑. ฝ่ายรัฐ (คณะประสานงานระดับพื้นที่) ต้องขยายการทำงานกับภาคประชาสังคมในขอบเขตที่กว้างขึ้น โดยกำหนดทิศทางประเด็นการทำงานร่วมกันและกำกับการให้ทุนเพิ่มขึ้นโดยแบ่งเป้าหมายที่เป็นภาคประชาสังคมให้ชัดเจนคือกลุ่มภาคประชาสังคมที่อยู่กับรัฐ กลุ่มภาคประชาสังคมที่เป็นกลางมีความเป็นมืออาชีพและกลุ่มภาคประชาสังคมผู้เห็นต่างโดยกำหนดมาตรการเกี่ยวพันในแต่ละเป้าหมายอย่างเหมาะสมเพื่อดึงมาช่วยทำงานซึ่งจะเป็นผลดีต่อแนวทางการแก้ไขในพื้นที่โดยรวม

๒. การเพิ่มกลไกการบูรณาการการทำงานระหว่าง คพส. และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จชต. นอกเหนือจากหน่วยงานความมั่นคงหลักโดยอาจจัดตั้งเป็นคณะทำงานในประเด็นเชิงลึกหรือวงประชุมพิเศษร่วมกันเพื่อให้ช่วยเป็นกลไกหนุนเสริมการพูดคุยและขับเคลื่อนงานการเมืองในมิติอื่นๆ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ ซึ่งล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานความมั่นคงที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหา จชต. และการพูดคุยรวมถึงรองรับการปรับยุทธศาสตร์ของ BRN ที่มุ่งเน้นงานด้านการเมืองและมวลชนมากขึ้น

๓. ฝ่ายรัฐต้องปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของภาคประชาสังคมจากต่างประเทศให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบความเชื่อมโยงกับประเทศที่เป็นแหล่งเงินทุนหรือการกำหนดข้อตกลงที่จะให้ฝ่ายรัฐเข้าไปร่วมกิจกรรมร่วมกันกับภาคประชาสังคมอย่างสร้างสรรค์

๔. ฝ่ายรัฐต้องให้ภาคประชาสังคม (นอกเหนือภาคประชาสังคมที่ทำงานกับฝ่ายรัฐ) ช่วยสนับสนุนการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ (Strategic Communication) ต่อสาธารณชนและโลกภายนอกเพื่อสร้างการรับรู้การยอมรับซึ่งเป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อพูดคุยเนื่องจากกลุ่มนี้มีช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงเป้าหมายที่หลากหลายและมีผู้ติดตามที่ผ่านมา คพส. ดำเนินการบ้างแล้วคือการจัดเสวนาที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยสันติสุขถือว่าเป็นเครื่องมือที่ได้ประโยชน์หลายอย่างคือการชี้แจงความคืบหน้าการสร้างความรู้การมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคมและรับฟังปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเป็นประโยชน์ต่อการทำงานการพูดคุยดังนั้นควรจะต้องจัด platform นี้บ่อยครั้งขึ้น

๕. ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลุ่มต่างๆใช้โลกออนไลน์ในการเคลื่อนไหวในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชายแดนภาคใต้ควรมีการเฝ้าระวังบทสนทนาที่ไม่สร้างสรรค์สร้างความบาดหมาง ความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชนระหว่างประชาชนและประชาชน เช่น งดการใช้ปฏิบัติการทางการข่าวเพื่อล่าแม่มดหรือปลุกเร้าเรื่องชาตินิยมและความเกลียดชังระหว่างกัน โดยหัน

มาสื่อสารสร้างความเชื่อมั่นทำการสำรวจความคิดเห็นเป็นระยะและการเสริมสร้างองค์ความรู้เรื่องการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ

๖. การแบ่งเป็นฝักฝ่ายความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่างๆในภาคประชาสังคมในเชิงอัตลักษณ์เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพูดคุย เนื่องจากจะทำให้กลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือเห็นต่างจากประชาสังคมที่สนับสนุนกระบวนการกลายเป็น spoilers หรือผู้ที่มาขัดขวางความสำเร็จของกระบวนการพูดคุย (spoilers ยังรวมถึงขบวนการที่ไม่ได้เข้าร่วมการพูดคุยอีกด้วย) ดังนั้นฝ่ายรัฐต้องเปิดใจกว้างและเปิดรับ (inclusive) และมีกระบวนการมีส่วนร่วมหรือรับฟังนอกเหนือ อาทิ การเปิดโอกาสให้เข้าพบกับ คพส. เป็นต้น

๒.๕ พลตรี ธีรา แดหวา รองแม่ทัพภาคที่ ๔ ให้ความเห็นว่า การดำเนินงานของรัฐเองนั้นมีมุมมองต่อภาคประชาสังคมว่าภาคประชาสังคมนั้นเป็นโซ่ข้อกลางที่ติดระหว่างรัฐกับประชาชนซึ่งหน่วยงานรัฐได้มีความพยายามในการพัฒนาความร่วมมือในมิติต่างๆกับองค์กรภาคประชาสังคมทั้งในและต่างประเทศซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้กระทั่งในแผนงานบูรณาการในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นแผนงานทางยุทธศาสตร์หลักที่ใช้ในการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังมีแผนงานหลัก ๑ แผนงานจาก ๑๓ แผนงานที่มีแนวทางที่ชัดเจนถึงเรื่องการพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆซึ่งทำให้เห็นได้ว่ารัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้ง การดำเนินงานในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆทำให้เกิดการร่วมมือกันหลาย ๆ กิจกรรมทำให้เห็นถึงการพัฒนาความร่วมมือที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้นแสดงให้เห็นถึงความจริงใจที่รักมีต่อประชาชนทำให้องค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆแม้จะเคยเห็นต่างนั้นได้เห็นถึงข้อดีของการร่วมมือกับหน่วยงานรัฐซึ่งผลประโยชน์นั้นก็เกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริงทำให้เกิดความพยายามของหลายส่วนงานในการขยายความร่วมมือกันในทุกๆมิติ

จึงสรุปได้ว่าความร่วมมือในปัจจุบันมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้รัฐเองก็ได้มีความพยายามในการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมที่มีแนวคิดที่เห็นต่างไม่เอาร่วมมือกับหน่วยงานรัฐทั้งด้วยผลประโยชน์ของตัวบุคคล องค์กร หรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ที่องค์กรนั้น ๆ มีให้มา มีแนวคิดร่วมมือกับรัฐในที่สุดด้วยความจริงใจจากที่รัฐมีให้อย่างบริสุทธิ์ใจและจากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของงานเหล่านี้ ปัจจัยของความสำเร็จอยู่ที่ความต่อเนื่องของการดำเนินการ อาทิ การเชื่อมความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมทั้งในแง่ของบุคคลองค์กรและปัจจัยต่างๆที่มีส่วนในการใช้เชื่อมต่อกับองค์กรต่างๆเพื่อที่จะสร้างความมั่นใจที่มีต่อกันให้เกิดขึ้นในระยะยาวซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการแก้ไขปัญหาให้กับพื้นที่และส่งผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

๒.๖ พลเอก อักษรา เกิดผล อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเห็นว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในปัจจุบันยังไม่มีพลังพอที่จะไปยุติความรุนแรงในพื้นที่แต่ถ้าหากภาครัฐสามารถสร้างพื้นที่ปลอดภัยระดับอำเภอและให้ภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยขับเคลื่อนโดยปฏิเสธความรุนแรงทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐหรือฝ่ายผู้เห็นต่างฯปฏิเสธการก่อการร้ายทุกระบวนกรและปฏิเสธการกระทำความผิด

กฎหมายแล้วจึงถือว่าเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการยุติความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปได้ก็คือกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ นั้นจำเป็นต้องมีเป้าหมายชัดเจนคือความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ใช่คุยกับใครก็ได้ที่อ้างว่าเป็นตัวจริง แต่ไม่ส่งผลใด ๆ ไปสู่ความสงบในพื้นที่ ดังนั้น จึงไม่ควรไปสนใจว่าจะคุยกับใครที่ไหน เวลาใด แต่การพูดคุยจะต้องส่งผลให้เกิดความปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อตอบตัวชี้วัดในเรื่องสถิติความรุนแรงและการสูญเสียที่ลดลง ทั้งนี้ ต้องยึดหลักว่ากระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขนั้นมีกลไกทำงานร่วมกันอยู่ ๓ วง (Track) ดังนี้ วงแรก คือคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขเป็นวงเล็กที่สุด วงที่สอง คือภาคราชการและภาววิชาการ และวงที่สาม คือ ภาคประชาสังคมซึ่งเป็นวงที่ใหญ่ที่สุด ทั้งสามวง (Track) จะซ้อนทับเพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่ปลอดภัยเพราะคำตอบสุดท้ายของการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นจะอยู่ที่ภาคประชาสังคมนั่นเอง

๒.๗ นายวัลลภ นาคบัว รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันความร่วมมือระหว่างรัฐกับภาคประชาสังคมมีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดแต่เป็นในลักษณะเชิงปัจเจกหรือระหว่างกลุ่มกับหน่วยงานแต่ยังไม่ยึดโยงในลักษณะของภาคประชาสังคมกับรัฐ ทั้งนี้ อาจด้วยเหตุผลของทั้ง ๒ ฝ่ายคือภาคประชาสังคมมีลักษณะเป็นองค์กรหรือกลุ่มปัจเจกแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์หรือกลุ่มเป้าหมายเดียวกันแต่ยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ สำหรับในส่วนของรัฐ แต่ละหน่วยต่างทำตามกรอบภารกิจหน้าที่โดยที่ยังไม่สามารถบูรณาการเนื้อหาที่มีความทับซ้อนกันดังนั้นจึงเสนอแนวทาง ดังนี้ ๑) ในแผนบูรณาการอาจจะกำหนดให้เป็นกลยุทธ์สำคัญที่รัฐจะดำเนินการร่วมกันกับภาคประชาสังคมให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางและบูรณาการให้กับหน่วยงานรัฐในการทำงานกับภาคประชาสังคมและภาคประชาสังคมจะได้เห็นว่ารัฐมีระบบการทำงานที่ต้องถูกกำหนดไว้ในแผนซึ่งจะต้องมีการคิดอย่างเป็นระบบล่วงหน้าและมีตัวชี้วัดและ ๒) มีกลไกคณะบุคคลที่มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนและติดตามประเมินการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม

๒.๘ นายสมเกียรติ บุญชู อธิบดีรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นว่า การนำบทบาทภาคประชาสังคมมาสนับสนุนกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นที่ภาครัฐทั้งระดับนโยบายและระดับภูมิภาคต้องมีความเข้าใจต่อสถานะและบทบาทของภาคประชาสังคมอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ที่ผ่านมามองเห็นว่าหน่วยงานระดับภูมิภาคในพื้นที่ยังมีความกังวลและไม่ไว้วางใจภาคประชาสังคม ดังนั้น ควรปรับแนวทางการร่วมมือโดยกำหนดภารกิจให้ภาคประชาสังคมและภาครัฐในระดับพื้นที่ทำงานร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกันให้มากขึ้น รวมถึงควรใช้ประโยชน์จากกลไกคณะทำงานประสานงานระดับพื้นที่เพื่อเชื่อมการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้มีความใกล้ชิดยิ่งขึ้นโดยมีกระบวนการทำงานที่โปร่งใส ทั้งนี้ ภาครัฐต้องไม่ใช่วิธีที่บั่นทอนความไว้วางใจ เช่น การเฝ้าติดตามบุคคล เป็นต้น

๒.๙ พลโท สวัสดิ์ ชนะจิตราสกุล ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคงกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ผอ.สนย. กอ.รมน.) ได้ให้ความเห็นว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดโดยหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการยังเป็นหน่วยงานด้านความมั่นคงหรือหน่วยพัฒนาเพื่อความมั่นคงใน

พื้นที่ จชต.เป็นหลักหากได้ส่งเสริมให้หน่วยงานด้านสังคมจิตวิทยาที่อาจได้รับความไว้วางใจได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้ง ให้มีการขยายการสร้างการรับรู้หรือการมีส่วนร่วมภายนอกพื้นที่ จชต. ด้วยก็อาจช่วยสร้างกระแสการยอมรับและช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้

การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานพูดคุยฯ

๑. คำถามการสัมภาษณ์ “การดำเนินการของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันส่งผลให้เกิดการหนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยหรือไม่อย่างไร”

๑.๑ นายอิสกันดาร์ อารังทรัพย์ ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิ

ลาลอะห์มัร ให้ความเห็นว่า การเข้ามาเกี่ยวข้องของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยนั้นจะเป็นการหนุนเสริมหรืออุปสรรคขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งหรือรุนแรงนั้นเป็นตัวบ่งชี้ในบางพื้นที่ภาคประชาสังคมอาจช่วยหนุนเสริมแต่บางแห่งก็เป็นอุปสรรคซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการหนุนเสริมหรืออุปสรรคคือปฏิสัมพันธ์ของภาคประชาสังคมต่อที่มีต่อ ๑) คู่ขัดแย้ง ๒) ประชาชนในสังคมแต่หากกล่าวถึงพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้งสอง แต่ก็มีปฏิสัมพันธ์ข้อใดข้อหนึ่งเช่น (๑) หากมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ขัดแย้งก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเช่นถ้าดีกับฝ่ายรัฐหรือฝ่ายต่อต้านก็จะเป็นปรีกษีโดยปริยายต่ออีกฝ่าย และ (๒) ภาคประชาสังคมในพื้นที่ไม่มีแนวร่วมที่เป็นมวลชนของตนเอง หมายถึงมวลชนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรตนเองจึงไม่มีประชาชนเป็นฐานมวลชนสนับสนุนส่งผลให้ไม่มีอิทธิพลต่อสังคมโดยตรงมีเพียงปฏิกิริยา “ตามวาระ” เท่านั้น เช่น องค์กรขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรขับเคลื่อนประเด็นความยุติธรรมทางกฎหมายหรือการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันเสมอภาคกัน

กล่าวโดยสรุปคือกลุ่มองค์กรที่ขับเคลื่อนสังคมในประเด็นที่ถูกกระทำจากรัฐซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้แนวโน้มมีทัศนคติที่เป็นลบต่อรัฐซึ่งในสังคมที่เกิดความขัดแย้งและเกิดความรุนแรงทำให้องค์กรภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็นตามแนวทางนี้ถูกมองเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐโดยปริยายจากการที่มีทัศนคติเชิงลบต่อรัฐเป็นทุนเดิมการจะขับเคลื่อนหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยจึงเป็นเรื่องยากอีกทั้งยังอาจถูกมองว่าเป็นปีกการเมืองหรือเป็นแนวร่วมของขบวนการฯหรือฝ่ายต่อต้านรัฐอีกด้วย ส่วนกรณีของภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนในประเด็นอื่นไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมสงเคราะห์ด้านให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ หรือประเด็นวัฒนธรรมในมิติต่างๆองค์กรเหล่านี้ขับเคลื่อนตามโจทย์ของแหล่งเงินทุน มุ่งเน้นวิธีดำเนินการตามแนวทางของทุนสนับสนุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นทุนจากต่างประเทศที่มุ่งเน้นกิจกรรมปรับทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน และการจัดทำข้อมูลการข่าวหรืองานวิจัยมากกว่าที่มีวิธีดำเนินการที่จะส่งผลต่อสังคมตามประเด็นที่น่าเสนอหรือขับเคลื่อน ดังนั้นสำหรับภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยากที่จะดำรงสถานะในฐานะองค์กรหนุนเสริม

กระบวนการพูดคุยที่แท้จริงได้แต่สามารถถูกบทบาทได้ในฐานะเครื่องมือช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองของคู่ขัดแย้งเท่านั้นในส่วนประเด็นการเป็นอุปสรรคในปัจจุบันยังไม่เห็นเป็นอุปสรรคชัดเจน เพราะศักยภาพที่ยังไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อสังคมพื้นฐาน แม้จะมีผลกระทบบ้างในทางสื่อ แต่สำหรับกระบวนการพูดคุยภาคประชาสังคมยังเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการโฆษณาชวนเชื่อของทั้งสองฝ่าย

๑.๒ นายมุฮัมมัด อายุบปาทาน อดีตประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมสามารถเป็นตัวเชื่อมในการรับฟังข้อเสนอจากพื้นที่ เพราะบทบาทของภาคประชาสังคมคือการทำงานเป็นข้อต่อเชื่อมกับชาวบ้านที่ไม่กล้าพูดกับรัฐที่ผ่านมาในกระบวนการพูดคุยภาคประชาสังคมสามารถนำเสนอสิ่งที่รับฟังจากประชาชนทำให้เห็นความต้องการของประชาชนเพื่อให้ภาครัฐนำไปสังเคราะห์เพื่อนำไปคุยบนโต๊ะการพูดคุยเช่นความปลอดภัย เรื่องการศึกษา การพัฒนาความยุติธรรม รูปแบบปกครองพิเศษ

๑.๓ นายมันโซฮาลและ รองประธานมูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามและพัฒนา ให้ความเห็นว่า การดำเนินกิจกรรมของประชาคมนั้นโดยหลักการย่อมส่งผลบวกต่อการหนุนเสริมการพูดคุยเพื่อสันติภาพอยู่แล้วแต่ผลลัพธ์เชิงบวกที่เป็นรูปธรรมอาจมองไม่เห็นภาพชัดเจนนักเพราะมันขึ้นอยู่กับกลไกหลักที่ทำหน้าที่พูดคุยสันติภาพปัจจัยเพราะภาคประชาสังคมบางองค์มิได้ให้ความสำคัญและความสนใจเป็นพิเศษเว้นแต่ภาคประชาสังคมบางองค์กรเท่านั้นที่ใส่ใจและพยายามที่จะมีบทบาทสำคัญกับกระบวนการพูดคุยจากปรากฏการณ์ข้างต้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง (ฝ่ายรัฐ/ฝ่ายคู่เจรจา) ควรจัดพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างใกล้ชิดกับประชาสังคมส่วนนั้น ส่วนอุปสรรคยังไม่เห็นชัดเจน แต่อาจมีบางกลุ่มที่พยายามตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนคิดอีกมุมหนึ่งที่อาจมีความต่างกับกับกลไกการพูดคุยโดยตรง

๑.๔ นายฆอซาลี อาแว รองประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า การดำเนินการของภาคประชาสังคมเป็นการสนับสนุนและหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบทางตรง เช่น การให้ความรู้การสร้างความเข้าใจ และการรับฟังความเห็นของพี่น้องประชาชนอาจจะเป็นรูปแบบการจัดเวทีการพบปะแลกเปลี่ยนการสานเสวนาการศึกษาวิจัยและกระบวนการอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการสร้างบรรยากาศแล้วยังเป็นการแทรกองค์ความรู้และเครื่องการจัดการความขัดแย้งหรือกระบวนการสันติวิธีทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชนทั้งนี้ภาคประชาชนทำงานในฐานะเป็นตัวเชื่อมซึ่งสามารถที่จะเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆทำให้เกิดความไว้วางใจเมื่อกระบวนการสันติภาพแผ่วหรือไม่ค่อยเดินหน้าหรืออาจจะล้มภาคประชาสังคมในฐานะตัวเชื่อมจะสามารถสร้างตาข่าย (safety Net) เพื่อให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าต่อไปได้เพราะเราเชื่อว่าแนวทางการพูดคุยนั้นเป็นแนวทางสันติวิธีที่จะสร้างสันติภาพได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

๑.๕ นายรักชาติ สุวรรณ ประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้/ประธานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมเปรียบได้กับโซ่ข้อกลางที่นำปัญหาข้อคิดเห็นความต้องการของพื้นที่นำขึ้นสู่ระดับผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ทำงานเพื่อหนุนเสริมการพูดคุยอยู่แล้วแต่อาจจะต่าง

ประเด็นต่างมุมมองกัน แต่ก็หนุนเสริมร่วมใหญ่คือกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ลักษณะการทำงานอาจจะไม่ต่อเนื่องมากนักอาจจะเนื่องจากเป้าหมายของแหล่งทุนเปลี่ยนวัตถุประสงค์ออกไปทำให้งานที่วางไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องในส่วนของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ซึ่งมีองค์กรสมาชิก ๓๒ องค์กรก็พยายามรวบรวมข้อเสนอแนะของแต่ละองค์กรนำเสนอต่อคณะพูดคุยสันติสุขฯ ด้วยเช่นกัน

๑.๖ นางสาวอัญญา ทิมมิหะนะ ประธานกลุ่มด้วยใจ ให้ความเห็นว่าการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายการทำงานของ NGO ทำให้การเข้าถึงประชาชนหลากหลายกลุ่มและในวงกว้างโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและที่รัฐเข้าไม่ถึง เช่น กลุ่มที่ปฏิเสธรัฐและอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความหลากหลายในการทำงานของ NGO และการพัฒนาประชาชน เนื่องจากการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศและความรู้ที่หลากหลายทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนาประชาชนทำให้ประชาชนมีองค์ความรู้เท่าทันสถานการณ์ความขัดแย้ง ในขณะเดียวกันอุปสรรค คือความหลากหลายของ NGO เนื่องจาก NGO มีความหลากหลายกลุ่มและความคิดเห็นมีความเห็นนอกเหนือจากกลุ่มคนเห็นต่างรัฐที่แตกต่างกันทำให้ไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวในการผลักดันกระบวนการสันติภาพให้ไปในทิศทางเดียวกันนอกจากนี้ยังขาดจุดร่วมในการทำงาน เช่น ขาดจุดร่วมเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเห็นอกเห็นใจ และเป้าหมายทางการเมืององค์ความรู้ในการทำงานของ NGO การเกิดขึ้นของ NGO แต่ละกลุ่มมีที่มาต่างกันและมีพื้นฐานที่ต่างกันการทำงาน จึงมีช่องว่างของความรู้และการประสานงานข้ามกลุ่ม

๑.๗ นายมะยู เจ๊ะนะ รองประธานมูลนิธิศูนย์ซันตาราเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา ให้ความเห็นว่า บทบาทองค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรที่เชื่อมต่อระหว่างประชาชนในพื้นที่กับภาครัฐในการสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการพูดคุยให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เพราะประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพเพื่อจะเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตามความต้องการเจตนารมณ์ของตนเองได้ในอนาคตกระบวนการสันติภาพจะต้องได้รับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากประชาชนเป็นหลักดังนั้นบทบาทองค์กรภาคประชาสังคมควรจะทำร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะนำเสนอข้อคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาที่สำคัญกระบวนการพูดคุยสันติภาพไม่ควรที่จะถูกกำหนดในรูปแบบเป็นแบบที่รัฐต้องการเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการหนุนเสริมขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยสันติภาพนั้นมีความสำคัญอย่างมากเพราะเป็นองค์กรที่สามารถเข้าถึงคนในพื้นที่ได้ง่ายรวมทั้งเป็นการสื่อสารในภาษาที่เข้าใจง่ายทำให้ประชาชนสามารถรับข้อมูลหรือเกิดการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการขับเคลื่อนได้กระบวนการพูดคุยสันติภาพจะต้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ให้ได้ ไม่เช่นนั้นก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องไกลตัวเป็นเรื่องของคู่ขัดแย้งหลักดังนั้นการสร้างควมเข้าใจว่ากระบวนการพูดคุยสันติภาพประชาชนอยู่ตรงไหนของกลไกนี้และประชาชนต้องผลักดันอย่างไรเพื่อให้การพูดคุยเดินหน้าต่อไปได้ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไรและจะต้องให้ความเชื่อมั่นว่ากระบวนการพูดคุยสันติภาพจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติและถูกต้อง

๑.๘ นายอาเต็ฟ โชะโก ประธานกลุ่ม The Patani ให้ความเห็นว่าเป็นการริเริ่มที่ดีที่มีการดึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้ร่วมผลักดันกระบวนการสันติภาพ

ส่วนเรื่องประสิทธิภาพนั้น คงต้องประเมินอีกสักระยะ และมองว่าการร่วมมือกัน สุดท้ายก็จะไม่กลายเป็นอุปสรรคต่อการหนุนเสริมกระบวนการฯ

๑.๙ นายอับดุลการีม อัสมะแอ อุปนายกสมาคมประชาสังคมนราธิวาส/เลขาธิการสภาประชาสังคมนายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมโดยพื้นฐานแล้ว มีฐานของประชาชนในพื้นที่ที่เชื่อมโยงได้จริง และการทำงานในเชิงระบบของภาคประชาชน มีความน่าเชื่อถือระหว่างกันมาก โดยเฉพาะภาคศาสนา ที่มีฐานความเชื่อความศรัทธาที่สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่านภาคประชาสังคมไปยังประชาชนที่ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะข้อมูลดังกล่าวจะมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และภาคประชาสังคมด้านอื่น ๆ ที่กระจายไปตามประเด็นของแต่ละภาคประชาสังคมนั้นได้ขับเคลื่อนก็ยังคงมีความน่าเชื่อถือในกลุ่มเช่นกัน ดังนั้น การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานด้านกระบวนการสันติภาพ ย่อมแสดงถึงโอกาสที่จะเร่งให้การทำงานหรือการเชื่อมโยงกับประชาชนได้มากขึ้น และจะมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และส่งผลให้เกิดการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพได้อย่างมั่นคง รวมทั้งการหนุนเสริมความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยได้

๑.๑๐ รองศาสตราจารย์ดร. มารคตามไท อาจารย์สาขาการสร้างสรรค์ (หลักสูตรนานาชาติระดับปริญญาเอก) มหาวิทยาลัยพายัพ ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมที่ดำเนินการพิจารณาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในส่วนของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ค่อนข้างมีแนวความคิดหลากหลายและไม่เป็นเอกภาพ กล่าวคือ ขาดความเห็นร่วมที่สอดคล้องกัน ดังนั้น ไม่ได้มีส่วนหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยมากนัก อย่างไรก็ตาม การให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากจะมีส่วนสะท้อนมุมมองที่หลากหลาย ทั้งนี้ การดึงภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมต้องกำหนดบทบาทอยู่ในจุดที่เหมาะสม

๒. คำถามการสัมภาษณ์ “การร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่ หากไม่เหมาะสมควรปรับหรือเพิ่มเติมแนวทางอย่างไรที่จะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

๒.๑ นายอิสกันดาร์ อังรังทรัพย์ ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิอิลาลอะห์มัร ให้ความเห็นว่า เป็นการยากที่จะแสวงหาความเหมาะสมในการร่วมมือกันระหว่างรัฐและภาคประชาสังคม เพราะด้วยข้อจำกัดและจุดแข็งที่ทั้งสองฝ่ายมีทำให้การสร้างความร่วมมือกันยังจำกัดและมีลักษณะของการตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันมากกว่าการสร้างความร่วมมือเพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน ในการดำเนินงานร่วมกันที่ผ่านมาจึงอยู่ในกรอบ “กิจกรรมร่วม” มากกว่าที่จะเป็น “เจตนารมณ์ร่วม” ซึ่งสมควรจะมีการปรับแนวทางในการดำเนินงานจากเดิมที่แสวงหาความร่วมมือในรูปแบบกิจกรรมเป็นการแสวงหาความร่วมมือในเชิงทัศนคติหรือสร้างอุดมการณ์ร่วมด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมในการสร้าง “สังคมอุดมคติ” ซึ่งพิจารณาจากรากเหง้าของความขัดแย้งไม่ใช่การขับเคลื่อนตามประเด็นที่ได้รับทุนสนับสนุน ภาคประชาสังคมมีศักยภาพที่จะสื่อสารอุดมคติใหม่ๆ ต่อสังคมได้หากมีการวางกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของภาคประชาสังคมที่มีลักษณะเฉพาะคือเป็นมุสลิมที่ลึกๆแล้วมีความขัดแย้งกับอุดมการณ์ของภาคประชาสังคมสากล ทำให้

การเติบโตของอุตสาหกรรมประชาสังคมสากลไม่เติบโตเท่าที่ควรในพื้นที่ เช่น กรณีประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิในเพศสภาพ เป็นต้น

๒.๒ นายมุฮัมมัด อายุบปาทาน อดีตประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า ภาครัฐเคยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม แต่ยังคงขาดความต่อเนื่อง ในขณะที่ภาคประชาสังคมอยากเห็นการทำงานร่วมกันที่เป็นรูปธรรม เพราะจะได้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนปัญหา เพื่อให้ภาครัฐแก้ไขจากระดับพื้นที่ปฏิบัติการไปสู่ระดับนโยบาย ควรมีพื้นที่หรือเวทีสำหรับให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมกันหารือและแก้ไขปัญหา รวมถึงการประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด แต่กลับกลายเป็นว่าทำให้ภาคประชาสังคมต้องการไปร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนมากกว่า ทั้งที่ในความเป็นจริงทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันทำให้เกิดผลโดยเร็ว อาจดำเนินการโดยการตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อช่วยรับข้อมูลสำหรับการสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ และต้องมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน หรือแผนงานร่วมกัน ด้วยความไว้วางใจและเชื่อใจ

๒.๓ นายมันโซ สาและ รองประธานมูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามและพัฒนา ให้ความเห็นว่า ความร่วมมือที่เกิดขึ้นในบางกลุ่มในบางระดับมีความเหมาะสมในมิติที่ต่างกัน เช่น ด้านพูดคุย อาจแตกต่างกันกับความร่วมมือที่เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในภาคต่าง ๆ โดยมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐในตอนนี้ อยู่ในสถานะที่มีความเกรงใจกัน บางองค์กรได้ร่วมมือกันในด้านการพัฒนาและได้รับงบประมาณ ก็จะเกิดความเกรงใจที่จะแลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาต่อประชาชนอย่างตรงไปตรงมา คือ การเปิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุมมอง แนวทางและผลลัพธ์ที่ทำงานกับประชาชน รวมถึง การพัฒนาในการปรับชุดความคิดของทั้งสองฝ่ายในการทำงานร่วมตั้งโจทย์หรือโปรแกรมการทำงานร่วมกันบางโปรแกรมเพื่อการค้นหาผลลัพธ์ อุปสรรค การทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

๒.๔ นายฆอซาลี อาแว รองประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่าในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม มีการเชื่อมประสานกันมากขึ้นผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศอ.บต. กอ.รมน. ส.ส. นักการเมือง และหน่วยอื่น ๆ หากถามว่าความเหมาะสมนั้น จะต้องดูเป็นรายกรณี เนื่องจาก บางครั้งภาคประชาสังคมสามารถดำเนินการได้เอง หรือเพียงแค่แจ้งให้ทราบ หรือขอความร่วมมือในบางเรื่อง ซึ่งจะต้องสร้างสมดุลจึงจะมีความเหมาะสม แนวทางสำหรับทั้งสองฝ่ายทั้งภาครัฐและประชาสังคมนั้น ภาครัฐไม่ว่าจะเป็น ศอ.บต. กอ.รมน. และหน่วยงานอื่น ๆ ควรมีบทบาทในการหนุนเสริมกิจกรรมของภาคประชาสังคม หากภาคประชาสังคมต้องการความร่วมมือ เช่น สนับสนุนเพิ่มศักยภาพด้านองค์ความรู้ ทักษะ สนับสนุนทรัพยากรบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ หรืออาจตั้งงบประมาณเป็นกองทุนภาคประชาสังคม ซึ่งที่ผ่านมาภาคประชาสังคมถือได้ว่าเป็นกลไกแนวหน้าในการทำงาน ใกล้ชิดพี่น้องประชาชนและเป็นการทำงานช่วยเหลือภาครัฐไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

๒.๕ นายรักชาติ สุวรรณ ประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้/ประธานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า สำหรับการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมถือว่าดีขึ้นตามลำดับ แต่ยังคงพบว่าภาครัฐอีกหลายหน่วยงานที่

ยังไม่เข้าใจการทำงานของภาคประชาสังคมในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ และยังไม่ให้ความสำคัญมากนัก และยังไม่ได้เรียนรู้กระบวนการพูดคุยเท่าที่ควรทำให้ภาครัฐเองขาดการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพด้วยเช่นกัน ขาดการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม แม้แต่หน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ที่ทำงานระดับพื้นที่จริง ๆ ก็ไม่ให้ความสำคัญต่อบทบาทการทำงานของภาคประชาสังคม อีกส่วนหนึ่งคือหน่วยงานที่อยู่ภายใต้กรมการปกครองและตำรวจ ยังไม่มีโอกาสได้เรียนรู้และยังไม่ให้ความสนใจกระบวนการพูดคุยมากนักทำให้การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพการทำงานเพื่อหนุนเสริมและลดการสร้างเงื่อนไขภายในพื้นที่ค่อนข้างจะยากหากจะมีการปรับหรือเพิ่มเติมแนวทางการทำงานเพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นภาครัฐเองควรจะเปิดโอกาสหรือจัดตั้งคณะทำงานในพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้คนมากนักเพื่อเคลื่อนขบวนระดับพื้นที่คอยตรวจสอบและแก้ไขปัญหา หรือหากเป็นไปได้อาจจะหมายรวมถึงสามารถพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้เห็นต่างในระดับพื้นที่ได้ด้วยอาจจะสามารถลดความสูญเสียพลเรือนในพื้นที่ และจะเป็นทีมที่หาข้อเสนอนะเชิงพื้นที่ในทุกมิติอาจจะมีพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในการทำข้อเสนอเฉพาะพื้นที่นั้นและมองว่าคณะประสานงานระดับพื้นที่หรือ สล.3 เป็นคณะที่ใหญ่เกินไปไม่เหมาะต่อการดำเนินงานในเชิงลึก ทั้งนี้ ปัญหาอีกข้อหนึ่งคือขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของกระบวนการพูดคุยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนในพื้นที่ต้องรู้ถึงความเคลื่อนไหวของกระบวนการพูดคุยด้วยเช่นกัน

๒.๖ นางสาวอัญญา ทิมมิหะ ประธานกลุ่มด้วยใจ ให้ความเห็นว่าการทำงานร่วมกันของ NGO และภาครัฐเป็นการทำงานแบบนายสั่งลูกน้องและเป็นการสั่งการแบบบนลงล่างทำให้ NGO ที่ทำงานร่วมกับภาครัฐถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของรัฐมากกว่าที่จะเป็นการทำงานแบบประสานงานและให้เกียรติกันและกันควรมีการออกแบบแนวทางในการทำงานร่วมกันทำให้ NGO เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาที่มีบทบาทเท่าเทียมและควรแยกการทำงานระหว่าง NGO กับหน่วยงานภาครัฐแต่ให้มีเป้าหมายเดียวกันผ่านการสานเสวนาและไม่ควรใช้กลไกแบบข้าราชการมาใช้ในการทำงานร่วมจากประสบการณ์การประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐคือรัฐมาฟังจดบันทึกและนำข้อมูลไปออกแบบอีกครั้ง ในขณะที่ NGO ต้องการเห็นการออกแบบร่วมและการมีส่วนร่วมของแต่ละหน่วยงาน

๒.๗ นายมะยู เจ๊ะนะ รองประธานมูลนิธิศูนย์ซันตาราเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา ให้ความเห็นว่าการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมในปัจจุบันถือว่ายังน้อยกว่าเรื่องกระบวนการพูดคุยสันติภาพในมิติการกำหนดรูปแบบร่วมกันหรือความเหมาะสมกับพื้นที่การแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างขององค์กรภาคประชาสังคมถือว่าสำคัญอย่างมากที่คู่ขัดแย้งหรือภาครัฐที่จะต้องรับฟังและถกเถียงกันอย่างจริงจัง ถึงแนวทางความเป็นไปได้จริงเพราะเป็นการสะท้อนสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่จริงพื้นที่การแลกเปลี่ยนลักษณะดังกล่าวนี้จะต้องมีความต่อเนื่องแม้ว่ากระบวนการพูดคุยบนโต๊ะเจรจาไม่สามารถดำเนินการต่อได้ในช่วงขณะหนึ่งก็ตามเพราะการสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่จำเป็นที่จะรับรู้ถึงสภาพการเคลื่อนไหวหรือความคืบหน้าของโต๊ะเจรจาเพราะจะต้องถูกสื่อสารอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจถึงเจตนารมณ์

๒.๘ นายอาเต็ฟ โชะโก ประธานกลุ่ม The Patani ให้ความเห็นว่าการหลังจากที่ภาครัฐได้พบปะกับกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ มาพอสมควรแล้วสิ่งที่ควรทำถัดไปคือการ

วิเคราะห์สถานะต่างๆของกลุ่มเหล่านั้นเพื่อที่จะต่อยอดการพูดเชิงลึกอย่างต่อเนื่อง โดยลำดับความสำคัญตามอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ต่อการบรรลุข้อตกลงสันติภาพ

๒.๙ นายอับดุลกาเร็ม อัสมะแอ อุปนายกสมาคมประชาชาติแห่งรัฐอิสลาม/เลขาธิการสภาประชาชาติมุสลิมชายแดนใต้ ให้ความเห็นว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมมีความจำเป็น แต่อยู่ในระดับการเชื่อมข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูล การเสวนาประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ภาคประชาสังคมลดทอดความน่าเชื่อถือจากประชาชน คือ การถูกสร้างให้เป็นประชาสังคมภาครัฐ ดังนั้น สิ่งที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงคือการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคม

๒.๑๐ รองศาสตราจารย์ดร. มารคตามไทอาจารย์สาขาการสร้างสันติ (หลักสูตรนานาชาติระดับปริญญาเอก) มหาวิทยาลัยพายัพ ให้ความเห็นว่า ภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติระหว่างภาคประชาสังคมด้วยกันเอง โดยแบ่งภาคประชาสังคมเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ภาคประชาสังคมที่เป็นพวกเดียวกับรัฐ และ ๒) กลุ่มอิสระหรือกลุ่มที่ภาครัฐไม่ได้ให้การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคประชาสังคมจึงจำเป็นต้องเปิดการรับฟังและสร้างความร่วมมือกับทุกกลุ่ม

สรุป

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์และอดีตผู้บริหารจากหน่วยงานของภาครัฐทั้งจากหน่วยงานด้านความมั่นคงและหน่วยงานด้านการข่าว อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ผู้บริหารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันนักวิชาการ ผู้บริหาร หรือผู้นำขององค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ พบว่าทุกฝ่ายมีความเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกันในเรื่องของบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมต่างสะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคต่างๆพร้อมกับข้อเสนอแนะการดำเนินการแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือที่เหมาะสม สรุปประเด็นสำคัญซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้อง ดังนี้

๑. การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่หนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขที่สำคัญ

๑.๑ องค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกสำคัญ ในการเชื่อมโยงหรือเป็นโซ่เชื่อมกลางระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน รวมถึง ผู้เห็นต่างจากรัฐโดยเฉพาะการสะท้อนความต้องการของประชาชน ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ จากฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในส่วนของผู้เห็นต่างจากรัฐซึ่งมีความไว้วางใจองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วน

๑.๒ การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งมีกรอบการทำงานในเชิงสันติวิธี มีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศและสภาวะแวดล้อมสันติสุข และการมีส่วนร่วมนำมาซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีโดยเฉพาะเป็นการสะท้อนชัดเจนว่าภาครัฐใช้แนวทางสันติวิธี

๑.๓ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ของสังคม

ต่อความสำคัญของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งภาครัฐกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ

อย่างไรก็ตามมีบางท่านเห็นว่ายังมีความไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะสรุปว่าเป็นการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขหรือไม่เนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมายภารกิจและแนวคิดขององค์กรภาคประชาสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะความเป็นอิสระโดยไม่ได้ถูกชี้นำตามแนวทางขององค์กรที่สนับสนุนงบประมาณหรืออุดมการณ์อื่น ๆ รวมถึงลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ขัดแย้งทั้งด้านบวกและด้านลบ

๒. การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๑ เป้าหมายขององค์กรภาคประชาสังคม มีหลากหลายกลุ่มมีเป้าหมายและข้อเสนอที่แตกต่างกันหลายทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพและไม่สอดคล้องกัน นำมาซึ่งความซับซ้อนในการหาข้อสรุปที่เหมาะสม

๒.๒ ความไว้วางใจระหว่างกันระหว่างภาครัฐกับองค์กรภาคประชาสังคม เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดรูปธรรม トラบใดที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน จะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือหาข้อสรุปการพูดคุยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่เลือกข้างอาจนำมาซึ่งความหวาดระแวงและขาดความเชื่อมั่น การยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ส่งผลให้ไม่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการที่จะนำไปสู่การหาข้อยุติต่าง ๆ

๒.๔ อุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม ต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเหตุผลมาจากภาครัฐไม่เข้าใจแนวทางการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม รวมถึง ภาครัฐไม่ร่วมมือให้เกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ อุปสรรคดังกล่าวเป็นผลมาจากการทำงานของภาครัฐที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม มีบางท่านเห็นว่าอุปสรรคดังกล่าวยังไม่ชัดเจนจำเป็นต้องมีการประเมินและให้เวลาตรวจสอบ

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแนวทางการร่วมมือ

๓.๑ การขับเคลื่อนของภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม ควรขับเคลื่อนภารกิจในลักษณะที่โปร่งใสตรวจสอบได้เพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน

๓.๒ บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม ควรต้องมีบทบาทในลักษณะเป็นสื่อกลางอย่างแท้จริงไม่เลือกข้างเพื่อให้เกิดบรรยากาศความไว้วางใจของทั้งภาครัฐและผู้เห็นต่างจากรัฐ

๓.๓ รูปแบบและกลไกความร่วมมือ ควรมีลักษณะเฉพาะไม่ควรใช้รูปแบบในระบบราชการที่มีลักษณะการบังคับบัญชาแต่ควรเป็นรูปแบบที่อ่อนตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

๓.๔ ภาครัฐควรผลักดันข้อเสนอจากประชาชนหรือผู้เห็นต่างจากรัฐ ซึ่งเสนอผ่านองค์กรภาคประชาสังคมให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เพื่อแสดงถึงความจริงใจของภาครัฐและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กรภาคประชาสังคม

๓.๕ ภาครัฐควรแยกแยะจัดประเภทองค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเป้าหมายภารกิจและแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบความร่วมมือให้เป็นไปอย่างเหมาะสม สอดคล้อง โดยไม่ควรใช้เกณฑ์เดียวกัน

๓.๖ ภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมควรมียุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือระหว่างกันเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างประสานสอดคล้อง

๓.๗ การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ต้องไม่มีลักษณะเกรงใจกัน ทั้งสองฝ่ายควรสะท้อนปัญหา ทำความเข้าใจ และนำเสนอปัญหาอุปสรรคอย่างตรงไปตรงมา

ปัจจุบันแม้ว่าภาครัฐและภาคประชาสังคมจะมีการเสริมสร้างและสนับสนุนการเกิดความร่วมมือกันในการทำภารกิจต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของรัฐหรือการดำเนินการตามพันธกิจขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ นับว่าเป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่งเพียงเท่านั้น เนื่องจากทั้งภาคประชาสังคมและภาครัฐต่างมีข้อจำกัดที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บังคับบัญชาระดับสูงในหน่วยงานรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และการเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมโดยตรง และการสัมภาษณ์ตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคมที่มีส่วนในการขับเคลื่อนงานการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับภาครัฐโดยตรง ทำให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน ที่ต้องรับการแก้ไขหรือปรับปรุง แต่ท้ายที่สุดแล้วจะสามารถกล่าวได้ว่า การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเป็นสิ่งที่สามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้จริง

จุดแข็งของภาครัฐคือการมีอำนาจในการตัดสินใจ และงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยภาครัฐเองหรือภาคประชาสังคม ให้สามารถร่วมขับเคลื่อนไปพร้อมกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ รวมถึงการมีเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง แต่ในทางกลับกันจุดอ่อนของภาครัฐคือ การไม่ได้มีความใกล้ชิดกับประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากบางครั้งประชาชนไม่ได้มีความไว้วางใจและเชื่อใจเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานด้านความมั่นคง นอกจากนี้ในเรื่องความเป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองอาจกลายเป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยเช่นกัน

โดยในส่วนของจุดแข็งของภาคประชาสังคมคือเรื่องการได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเปรียบเสมือนโซ่ข้อกลางที่สามารถเชื่อมโยงประชาชนกับภาครัฐเข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากภาคประชาสังคมคือบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีประสบการณ์ร่วมกับประชาชน และเป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่รัฐได้ แต่ในขณะเดียวกัน จุดอ่อนของภาคประชาสังคมคือ ไม่มีความเอกภาพ เนื่องจากแต่ละองค์กร ก็จะมีเป้าหมายในการทำงาน ภารกิจแตกต่างกันออกไป แม้ว่าทุกองค์กรจะมีความต้องการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ

กับภาครัฐก็ตาม แต่เป้าหมายของความร่วมมือนั้นก็แตกต่างกันออกไปตามแต่ละองค์กร ซึ่งด้วยความที่ภาคประชาสังคมมีหลากหลายฝ่าย ซึ่งก็มีจากแหล่งทุนที่ต่างกันอย่างออกไปทั้งในและต่างประเทศ

ดังนั้น สิ่งที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ นี้ คือการปรับเปลี่ยนรูปแบบความร่วมมือบางลักษณะและการวิเคราะห์และพิจารณาถึงความเหมาะสมขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งทุนที่ได้รับทั้งในและต่างประเทศ ภาครัฐสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ อาทิ การมีกฎเกณฑ์สำหรับองค์กรภาคประชาสังคมที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานกับภาครัฐที่ต้องมีความตั้งใจจริงในการสร้างความร่วมมือไม่ใช่เพียงเพื่อทำตามเป้าประสงค์ของแหล่งทุน หรือการสร้างความร่วมมือในเชิงสร้างสรรค์เพื่อรับฟังความเห็นจากประชาชน โดยให้บทบาทกับภาคประชาสังคมให้มากที่สุดเพื่อให้สามารถได้กลิ่นกรองข้อมูล ข้อเท็จจริง และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อนำมาเสนอต่อคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ในการกำหนดประเด็นหารือบนโต๊ะการพูดคุยในระยะต่อไป โดยสิ่งแรกที่ต้องดำเนินการคือ การปรับกระบวนการคิด (Mind set) ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐและภาคประชาสังคมที่มีต่อการสร้างความร่วมมือ ว่าไม่ใช่เป็นเพียงแค่การร่วมมือชั่วคราวเพื่อให้สาธารณชนเห็นว่ามียู่เพียงเท่านั้น แต่ความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นต้องเป็นความร่วมมือที่เกิดจากความตั้งใจจริงจากทั้งฝ่ายภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการเมืองและการเงิน แต่ต้องเป็นความต้องการของทั้งสองฝ่ายที่ต้องการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สามารถบรรลุผลข้อตกลงต่าง ๆ ที่รับฟังจากประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินการขับเคลื่อนงานสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความจำเป็นต้องศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ๑) สถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒) การประเมินผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวโน้มในระยะต่อไป และ ๓) แนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อร่วมวิเคราะห์ให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม

สรุป

ในส่วนแรกจะเป็นการกล่าวถึงสถานะและการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม ที่มีพัฒนายาวนานมาและมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการร่วมกันแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือการมีกลไกคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคม ภาคการเมือง และภาครัฐ เพื่อขยายตัวรองรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการวิพากษ์การดำเนินงานแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาล และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา อาจกล่าวได้ว่าในยุคแรกนี้เป็นยุคเฟื่องฟูของการมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมอย่างสร้างสรรค์

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) องค์กรภาคประชาสังคมปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แปรเปลี่ยนมาเป็นปัญหาทางการเมืองและเป็นปัญหาระดับประเทศ และภาคประชาสังคมมีการใช้เครื่องมือทางวิชาการ อาทิ งานวิจัย มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การดำเนินงานของภาครัฐ ทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน ๒) การเริ่มกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ได้เริ่มก่อตัวขึ้นเป็นระยะแรก และ ๓) เกิดกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มใหม่อีกมากมาย โดยกลุ่มเหล่านี้พยายามวางรากฐานทางความคิดใหม่ ให้แก่กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มเก่า ๆ ด้วย

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคประชาสังคมและภาครัฐ มีพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อเนื่อง และพยายามทำหน้าที่เชื่อมโยงและประสานความร่วมมือกัน

เนื่องจากมีความตระหนักถึงประโยชน์ของการร่วมมือกันและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดยภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือตั้งแต่ในระดับนโยบาย ที่มีการระบุประเด็นดังกล่าวลงไปนโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมไปถึงการมีกลไกการทำงานทั้งในระดับนโยบายและในระดับพื้นที่ ที่มีภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมเป็นองค์ประกอบของกลไกการทำงานดังกล่าว เพื่อรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาสังคมในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถรับข้อมูลความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงได้

นอกจากนี้ องค์กรภาคประชาสังคมที่มาร่วมทำงานกับภาครัฐ ก็เพื่อเป็นการดำเนินการตามพันธกิจขององค์กรแต่ละองค์กร ที่แตกต่างกันออกไป นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้องค์กรภาคประชาสังคมตัดสินใจร่วมมือกับภาครัฐ ซึ่งจะนำไปตามหลักการของทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่องค์กรภาคประชาสังคมได้รับสิ่งเร้าคือ ความขัดแย้งและความรุนแรงภายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมไปถึง พันธกิจ เป้าหมายขององค์กร และทัศนคติ การศึกษาของบุคคลที่อยู่ภายในองค์กร ประกอบกับรูปแบบสังคมและการเมืองภายในประเทศ ก็ส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมตัดสินใจที่ร่วมมือในการทำงานกับภาครัฐ เพื่อทำกิจกรรมบางอย่างตามความต้องการขององค์กร ซึ่งตั้งแต่การมีกลไก กอส. จนถึง กลไก สล.๓ ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความต้องการมีส่วนร่วมการเมืองตลอดมา ในที่นี้คือการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกรณีของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรภาคประชาสังคมทำหน้าที่รับฟังข้อมูล ข้อเท็จจริงและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อนำเสนอต่อรัฐบาล หรือคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คพส.) เพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนร่วมกับประเด็นสารัตถะบนโต๊ะพูดคุย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางที่เป็นความต้องการของประชาชน รวมถึง องค์กรภาคประชาสังคมจะมีหน้าที่ทำงานในเชิงวิชาการเพื่อสนับสนุนประเด็นการพูดคุยด้วยเช่นกัน

ในส่วนแรกนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยในการตัดสินใจขององค์กรภาคประชาสังคมในการเข้าร่วมร่วมมือกับภาครัฐ โดยการได้รับปัจจัยหรือสิ่งเร้าจากในองค์กร อาทิ การศึกษา ทัศนคติ พันธกิจ เป้าหมายการทำงาน และนอกองค์กร อาทิ ปัจจัยทางด้านสังคม การเมือง รวมถึงกระแสแนวความคิดใหม่ ๆ เช่น สิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี กฎหมาย เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสิ่งสำคัญคือภาครัฐต้องมีความเชื่อมั่นการในการความร่วมมือภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ส่วนที่สองจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการศึกษาแนวโน้มในระยะต่อไป เพื่อเป็นการทราบถึงสิ่งที่จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งประเด็นได้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมคือทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการร่วมมือขององค์กรภาคประชาสังคมนั้น ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ โดยแต่ละองค์กรภาคประชาสังคมต้องดำเนินการตามศักยภาพขององค์กรอย่างเหมาะสม จึงจะสามารถสนับสนุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐต้องสนับสนุนและเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาสังคมที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ได้ดำเนินการตามศักยภาพที่มี โดยเน้นการสร้างความร่วมมืออย่างจริงจังและสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคมสามารถดำเนินการรับฟังข้อมูลความคิดเห็นของประชาชน และเสนอให้แก่ภาครัฐสำหรับนำไปวิเคราะห์ พิจารณาดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยท้ายที่สุดแล้วความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมจะไปเป็นอุปสรรคหรือเป็นสิ่งหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกระบวนการคิด (Mind set) และทัศนคติของภาครัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ ต่อความร่วมมือดังกล่าว ทั้งนี้ การสร้างร่วมมือนี้จะนำไปตามแนวทางสันติวิธีที่เป็นการเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่เพื่อรับฟังข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชน การให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและการแก้ไขปัญหา รวมถึงการยอมรับในคุณค่าของความแตกต่าง เพื่อค้นหาทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้บนพื้นฐานของการคำนึงถึงอัตลักษณ์ ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ผลกระทบด้านลบของการสร้างร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ได้แก่ ๑) องค์กรภาคประชาสังคมแต่ละองค์กรมีเป้าหมายการดำเนินงาน พันธกิจที่แตกต่างกัน เนื่องจากมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร กล่าวคือ แต่ละองค์กรสามารถมีประสบการณ์ต่อปัญหา อุดมการณ์ ทัศนคติ ที่แตกต่างกัน รวมถึงการได้รับแหล่งเงินทุนจากในประเทศและต่างประเทศ โดยมีบางองค์กรอาจทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้ให้ทุนสนับสนุน แสวงหาประโยชน์จากความขัดแย้งในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นเอกภาพและไม่สามารถเกิดความร่วมมือกับภาครัฐในทิศทางเดียวกันได้ ๒) การที่ภาคประชาสังคมทำงานร่วมกับภาครัฐอาจทำให้ประชาชนมองว่าองค์กรภาคประชาสังคมเลือกข้าง ในขณะที่เดียวกันภาครัฐบางหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานด้านความมั่นคงก็มีอคติต่อองค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่ม จึงทำให้การดำเนินการขององค์กรภาคประชาสังคมเป็นไปด้วยความลำบาก จึงเกิดความร่วมมือยากขึ้น และอาจทำให้เกิดการความเข้าใจผิดจากประชาชนต่อภาครัฐได้ และ ๓) องค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินการตามหลักการสากลในประเด็นต่าง ๆ อาทิ สิทธิมนุษยชน การใช้กฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิเด็กและสตรี รวมถึง การสังคมนิยมสังคมนิยม บางองค์กรมีการดำเนินการตามเป้าหมาย พันธกิจและความต้องการของแหล่งเงินทุน ซึ่งอาจเป็นแหล่งทุนจากในประเทศและต่างประเทศ และต้องมีการพึ่งพาแหล่งทุนเป็นหลัก ทำให้การดำเนินการขององค์กรภาคประชาสังคมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถเกิดจากแทรกแซงจากต่างประเทศที่ต้องการเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากความขัดแย้ง โดยใช้องค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ

แนวโน้มความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในระยะต่อไป คือ เมื่อองค์กรภาคประชาสังคมที่นับเป็นข้อต่อขั้วกลางระหว่างภาครัฐและประชาชนแล้ว ภาครัฐก็ต้องเข้าหาประชาชนด้วยเช่นกัน เนื่องจากทุกภาคส่วนเริ่มให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยองค์กรภาคประชาสังคมเกือบทุกองค์กรต้องการร่วมมือกับภาครัฐอยู่แล้ว แต่อยู่ที่ว่าภาครัฐจะสามารถเปิดโอกาสและสร้างกลไกที่ให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับความสนใจในประเด็นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ขององค์กร

เหล่านั้นด้วย สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ

ในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม เป็นสิ่งที่ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ โดยทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคมต้องมี Mind set ที่ดีต่อการสร้างความร่วมมือขึ้นด้วยกัน ไม่ใช่เพียงเพื่อทำเพราะผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายจะได้รับ และทั้งสองฝ่ายต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างยั่งยืนเป็นหลัก พร้อมทั้งยึดหลักสันติวิธีในการดำเนินการ คือ เน้นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยและใช้ระบบเครือข่ายการทำงานร่วมกัน

ส่วนสุดท้ายคือการศึกษาแนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือ อย่างแท้จริง โดยทั้งสองฝ่ายต้องปรับทัศนคติต่อการทำงานร่วมกัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในปัจจุบันที่เป็นการร่วมกันเพื่อผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง ความร่วมมือที่ดีคือความร่วมมือที่ตรงกัน ในที่นี้คือความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาและการเห็นถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยในส่วนของภาคประชาสังคมที่ต้องปรับตัวคือการปรับตัวเพื่อให้สามารถประสานการทำงานกับภาครัฐให้สะดวกขึ้น เช่นการเปิดเผยเป้าหมายขององค์กรและการมีขอบเขตการทำงานและภารกิจงานที่ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากการแทรกแซงจากต่างประเทศที่อาจเป็นการเพิ่มความซับซ้อนของการแก้ไขปัญหาในอนาคตได้ ทั้งนี้ องค์กรภาคประชาสังคมใด ๆ ที่ต้องการทำงานร่วมกับภาครัฐควรเป็นองค์กรที่จัดตั้งอย่างถูกกฎหมาย เพื่อให้ปราศจากเงื่อนไขในการทำงาน

นอกเหนือจากสิ่งที่องค์กรภาคประชาสังคมต้องปรับตัวเพื่อให้การทำงานร่วมกับภาครัฐสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ภาครัฐเองก็ต้องมีการปรับตัวให้การทำงานร่วม ได้แก่

๑. ต้องสร้างความต่อเนื่องให้กับความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคประชาสังคมกับภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจ และจริงจังในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของภาครัฐ นอกจากนี้ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมยังคงมีข้อจำกัด เนื่องจากการได้รับงบประมาณจากภาครัฐ ทำให้ภาคประชาสังคมไม่กล้าที่จะนำเสนอประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นความมั่นคง แม้ว่าประเด็นนั้นจะเป็นความต้องการของประชาชน ซึ่ง จะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ หากกล่าวตามแนวทางสันติวิธีแล้ว ต้องเป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานของความต้องการของทุกฝ่ายที่สามารถยอมรับได้ ตรงไปตรงมา และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน

๒. ภาครัฐต้องเสริมสร้างพลัง (Empowered) ให้กับภาคประชาสังคมและประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแก้ไขปัญหาและการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่เรื่องการสร้างทัศนคติที่ดี การกำหนดแนวนโยบาย กลไกการทำงาน รวมถึงความคิดและทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชนให้ได้มากที่สุด

๓. การปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมบาง

กลไก อาทิ สล.๓ ที่ในบางครั้งประชาชนยังมีมุมมองว่าเป็นกลไกที่ภาครัฐสร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาแบบเดิม ๆ เนื่องจากมีการเสนอประเด็นและหารือกันเพียงแต่เรื่องเดิม ไม่ได้มีการพูดถึงประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน เช่น เรื่องของรูปแบบเขตปกครองพิเศษ หรือการใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ มากเท่าที่ควร ดังนั้น ภาครัฐควรเปิดกว้างในการรับฟังปัญหาและข้อคิดเห็นของภาคประชาสังคมและประชาชนอย่างรอบด้าน โดยภาครัฐมีสิทธิที่จะพิจารณาประเด็นใด ๆ ว่าเหมาะสมสำหรับการนำไปพิจารณาดำเนินการต่อไป

๔. เนื่องจากองค์กรภาคประชาสังคมบางองค์กรมีการจัดตั้งด้วยการได้รับเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งเงินในต่างประเทศ และปฏิบัติการกิจเพื่อเป้าหมายของแหล่งทุนดังกล่าว มากกว่าความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจัง ดังนั้น ภาครัฐควรกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐอย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงทำเพื่อตอบสนองเป้าหมายของแหล่งทุนในต่างประเทศ และต้องเป็นการสร้างความร่วมมือนอกเหนือจากกลไกที่รัฐตั้งขึ้น เนื่องจากบางครั้งองค์กรภาคประชาสังคมบางกลุ่มไม่ได้เชื่อมั่นในกลไกการทำงานของรัฐมากเท่าที่ควร

๕. ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความขัดแย้งอาจถูกมองได้ว่าเป็นพื้นที่ดำเนินการเพื่อสร้างมวลชนของแต่ละฝ่าย ภาครัฐควรกำหนดประเด็นสำหรับการหารือและการจำแนกประเภทขององค์กรภาคประชาสังคมให้ชัดเจนว่าองค์กรใดอยู่ฝ่ายไหน ทั้งฝ่ายที่ตรงข้ามรัฐ ฝ่ายที่อยู่ข้างรัฐ และฝ่ายที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ด้วยการดำเนินการในมาตรการต่าง ๆ อาทิ การเพิ่มกลไกการบูรณาการการทำงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ปรับปรุงระบบกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ให้ทันสมัย การสร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่สังคมภายในประเทศและประชาคมต่างประเทศ โดยภาครัฐต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ชัดเจน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ทั้ง ๓ ส่วนดังที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้ให้องค์กรภาคประชาสังคมใด ๆ ตัดสินใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร รวมไปถึงปัจจัยทางการเมืองและสังคมภายในประเทศและต่างประเทศ ปัจจัยทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้องค์กรภาคประชาสังคมดำเนินการตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง และทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า แต่ละองค์กรจะมีความต้องการในด้านใด ซึ่งการพัฒนาแนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมต้องกำหนดให้ตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายตามแนวทางสันติวิธี โดยเป็นวิธีการที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ ทั้งฝ่ายรัฐและภาคประชาสังคม รวมถึงการปรับแนวคิดให้ต้องการสร้างความร่วมมืออย่างแท้จริง บนอุดมการณ์เดียวกันที่ต้องการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าความร่วมมือระหว่างสองฝ่ายในปัจจุบันเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ภาครัฐก็ยังคงพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป โดยวิเคราะห์จากสถานการณ์ทั้งภายในและต่างประเทศ รวมถึงประเด็นสารัตถะบนโต๊ะพูดคุย และเน้นการสร้างความร่วมมือ (Inclusivity) กับทุกภาคส่วนในสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งนี้ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบภายใต้แนวคิดสันติวิธี

ท้ายที่สุดความร่วมมือกับภาคประชาสังคมย่อมหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยให้เกิดพัฒนาการในเชิงการวัดประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) โดยเฉพาะในเรื่องของการกำหนดประเด็นที่หยิบยกมาในการพูดคุยและการติดตามวัดผลถึงประโยชน์ที่สังคมไทยโดยรวมและในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะได้รับการพูดคุย ทั้งนี้เนื่องจากภาคประชาสังคมเป็นเสมือนตัวแทนหรือกระจกสะท้อนของสภาพสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นความสัมพันธ์และความร่วมมือของภาคประชาสังคมจึงต้องครอบคลุมกลุ่มคนที่หลากหลายต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพวัยและอาชีพโดยมีวิธีการช่องทางพื้นที่และเวทีในการสะท้อนประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะที่มีความต่อเนื่องวัดผลความคืบหน้าได้และจะเป็นข้อพิสูจน์ว่าการพูดคุยตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงที่สำคัญคือคนในพื้นที่ต้องมีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของเขาเอง อันจะเป็นทางออกที่ถาวร

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาครัฐ

๑.๑ สร้างความต่อเนื่องให้กับความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคประชาสังคมกับภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจ และจริงจังในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของภาครัฐ

๑.๒ ภาครัฐต้องเสริมสร้างพลัง (Empowered) ให้กับภาคประชาสังคมและประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓ การเพิ่มกลไกการบูรณาการการทำงานของคุณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น การมีคณะทำงานระดับย่อย เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

๑.๔ การสร้างการรับรู้และความเข้าใจ แก่สังคมภายในประเทศและประชาคมต่างประเทศ โดยภาครัฐต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ชัดเจน

๑.๕ เจ้าหน้าที่รัฐต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง ด้วยการมีอุดมการณ์ร่วมกันที่ต้องการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

๑.๖ การกำหนดให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมการประสานความร่วมมือ และกำกับดูแลการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะการรักษาบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในฐานะโซ่ข้อกลางที่จะเชื่อมโยงกับประชาชนหรือผู้เห็นต่างจากรัฐกฎหมายในเชิงการประสานความร่วมมือเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้เงื่อนไขและบรรยากาศที่สร้างสรรค์ แต่ประเด็นกฎหมายในเชิงการกำกับดูแลควรต้องมีความเข้มข้นในประเด็นที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ แต่อาจต้องมีความยืดหยุ่นหรือมีเงื่อนไขเฉพาะ ในกรณีที่ต้องใช้บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการเชื่อมโยงหรือเข้าถึงประชาชน โดยเฉพาะผู้เห็นต่างจากรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่จำเป็นต้องมีการสร้างความ

ไว้วางใจเป็นเงื่อนไขสำคัญ

๒. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาคประชาสังคม

๒.๑ องค์กรภาคประชาสังคมควรศึกษากระบวนการพูดคุยสันติภาพ จากหลากหลายพื้นที่ เพื่อให้เป็นกรอบหรือกรณีศึกษาในการแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง เพื่อนำเสนอต่อภาครัฐในการพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

๒.๒ องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีพื้นที่ระหว่างกันในการถกเถียง แนวทางกระบวนการพูดคุยสันติภาพ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ หรือเป็นแนวทางข้อเสนอแนะในการสื่อสารให้กับประชาชนในพื้นที่และผู้มีส่วนได้เสีย

๒.๓ องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีการแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานภาครัฐ เกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะสามารถมองเห็นแนวทางการพูดคุยสันติภาพในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือเกิดขึ้นได้จริง

๒.๔ องค์กรภาคประชาสังคมต้องสื่อสารอย่างถูกต้องและเป็นความจริง ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือแบ่งฝักฝ่าย อันจะทำให้กระบวนการพูดคุยสันติภาพไม่เป็นเอกภาพ ต่างฝ่ายคิดว่าแนวทางที่ตนเสนอ คือแนวทางที่ดีที่สุด แต่ท้ายที่สุดอาจจะทำให้กระบวนการสันติภาพไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้

๒.๕ องค์กรภาคประชาสังคมต้องยึดมั่นในบทบาทและความเป็นมืออาชีพในฐานะโซ่ข้อกลางอย่างมั่นคง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับประชาชน หรือผู้เห็นต่างจากรัฐ เพื่อที่คนกลุ่มดังกล่าวใช้เป็นช่องทางในการสะท้อนความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ แม้จะมีกฎหมายดังกล่าวออกมาบังคับใช้ แต่องค์กรภาคประชาสังคม ดำเนินบทบาทความเป็นมืออาชีพดังกล่าวก็จะต้องไม่มีผลบั่นทอนความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. อภัยวิถี : มิตรศัตรูและการเมืองแห่งการให้อภัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
ปริทัศน์มยงค์, ๒๕๔๓.

วารสารและหนังสือพิมพ์

เกล็นดี. เพจ. รัฐศาสตร์ไม่ฆ่า. แปลโดย ศิริโรตม์คล้ายไพบูลย์. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบ
ไฟ, ๒๕๕๒.

คณะกรรมการเครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน. การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเพื่อ
เสริมสร้างความรู้สึกสามัคคีในชาติ. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดตั้งสถาบันส่งเสริม
การปฏิรูประบบยุติธรรม, ๒๕๔๖.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ทำความเข้าใจแนวคิด “สมานฉันท์” . ผู้ไถ่ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๖๙ (กันยายน-
ตุลาคม ๒๕๔๘). ๒๕๔๘.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติวิธี. สารานุกรมวิชาชีพระดับปริญญาตรีพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ๒๕๕๔,
๒๕๕๔.

ดวงหทัย บูรณเจริญกิจ. ผู้หญิงกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้. กรุงเทพฯ: ศูนย์ความร่วมมือ
ทรัพยากรสันติภาพสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี (CSCD), ๒๕๖๑. หน้า ๖๔.

สรุตา พลไธสงค์ และประกิตกันยาบาล. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ประกอบอาชีพ
ในภาคธุรกิจเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มลูกค้าและบุคลากรของบริษัทเอ็น.อาร์. เอ็น
จิเนียร์ จำกัด, สำนักงานใหญ่ (กรุงเทพมหานคร)”, วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับ
บัณฑิตศึกษา. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (ก.ค.-ก.ย. ๒๕๕๘). หน้า ๒๑๓.

สถาบันพระปกเกล้า. รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้บวทวิเคราะห์และแนว
ทางการแก้ปัญหาเชิงรุกอย่างยั่งยืนด้วยสันติวิธี. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์
คบไฟ, ๒๕๕๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.
กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า. “ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้(Peace Survey) ครั้งที่๑” การสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งที่๑, ๒๕๕๙.

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า. “บทสรุปผู้บริหารผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PEACE SURVEY) ครั้งที่๒” การสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ ๒, ๒๕๕๙.

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า. “บทสรุปผู้บริหารผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PEACE SURVEY) ครั้งที่๓” การสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ ๓, ๒๕๖๐.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

สภาประชาคมชายแดนภาคใต้. “ยุทธศาสตร์และแผนงานสภาประชาสังคมชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐”. ๒๕๕๙.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒”. ๒๕๖๐.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มด้วยใจ. “รายงานสถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://deepsouthwatch.org/sites/default/files/archives/docs/raayngaansthaankaarnedkaincchanghwadchaayaednait3_2559.pdf, 2564.

คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้. “ข้อเสนอเชิงนโยบายพื้นที่สาธารณะปลอดภัยสำหรับผู้หญิงชายแดนใต้” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://deepsouthwatch.org/sites/default/files/archives/docs/khesnechingnoybaayphuenthiisaathaarnapldphaysamhrabphuuhying-smbuurn_2.pdf, 2564

มูลนิธิพัฒนาธรรมและกลุ่มด้วยใจ. “รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ประจำปี๒๕๕๘” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://deepsouthwatch.org/sites/default/files/archives/docs/raayngaansthaankaarnsiththimnuschyn_32015_peace_3_0.pdf, 2564

วัชรวิไล ไชยสาร. “พัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและพหุการเมือง : การเมืองภาคประชาชน” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=16001&filename=index,, 2564

ภาษาต่างประเทศ

Electronic Data Base

Johan Galtung. “Violence Peace and Peace Research” (Online). Available : gopher
: <http://www.jstor.org/stable/422690> (2021, 10 April), 1969

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายฉัตรชัย บางชวด

วัน เดือน ปีเกิด ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

การศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาการเศรษฐกิจ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
หลักสูตรการปฏิบัติจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง (วปอ.) รุ่นที่ ๙๑
หลักสูตรการทัพอากาศ วิทยาลัยการทัพอากาศ (วทอ.) รุ่นที่ ๔๐
หลักสูตรการบริหารจัดการความมั่นคงแห่งชาติ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ (บมช.๒) รุ่นที่ ๒
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ. (นบส.๑) รุ่นที่ ๘๓

ประวัติการทำงานโดยย่อ

ประวัติการทำงานภายในสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ได้แก่
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านความมั่นคงภายในประเทศ
ผู้อำนวยการสำนักประเมินภัยคุกคาม
ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนความมั่นคง
ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้และชนต่างวัฒนธรรม
ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงภายในประเทศ
ผู้ช่วยเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ตำแหน่งปัจจุบัน

เลขานุการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้
รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง การพัฒนาแนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัย นายฉัตรชัย บางชวด

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ ๖๓

ตำแหน่ง รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่มีเงื่อนไขของความขัดแย้งในหลากหลายมิติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผลที่ตามมาคือเหตุการณ์ความรุนแรงและการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเงื่อนไขของปัญหามีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ส่งผลทำให้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความยืดเยื้อยาวนานและแก้ไขได้ยากมากขึ้น โดยที่สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นนำมาซึ่ง ความรุนแรง ความขัดแย้ง และความไม่เข้าใจกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาครัฐกับภาคประชาชน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งที่ผ่านมาองค์กรภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทเป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอปัญหาและแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมกับภาครัฐ ทั้งนี้ องค์กรดังกล่าว มีเป้าหมายในการทำงาน เพื่อพัฒนาคน ชุมชน ส่วนรวมและสังคม ส่งผลให้บทบาทในการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมมีความหลากหลาย ตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน การสร้างความตระหนักถึงปัญหาในชุมชน การเป็นกระบอกเสียงสะท้อนปัญหาในพื้นที่ต่อภาครัฐ การให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึง การมีส่วนร่วมในขับเคลื่อนและนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายหรือนโยบายที่ เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับความได้เปรียบขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีความใกล้ชิดและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ องค์กรภาคประชาสังคมจึงเปรียบเสมือนข้อต่อสำคัญระหว่างภาครัฐและประชาชนในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อนำเสนอต่อภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมในบางกรณีอาจไม่สอดคล้องกับภาครัฐ ประกอบกับสภาวะแวดล้อมด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ สลับซับซ้อนและกว้างขวางมากขึ้น

ในห้วงที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาด้วยแนวทางสันติวิธีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นส่วนสำคัญ ดังที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐตามแนวทางสันติวิธีผ่านกลไกต่าง ๆ รวมไปถึงการพูดคุยอย่างเป็นมิตรเพื่อแก้ปัญหาความร่วมมือกัน ทั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดให้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๓๐/๒๕๕๗ ระบุให้กระบวนการพูดคุยฯ เป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้กรอบของนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อสำหรับปรับเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ด้วยความรุนแรงมาเป็นการต่อสู้ด้วยสันติวิธี

การขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยฯ ที่ผ่านมามีความสำคัญกับภาคประชาสังคม เนื่องจากภาคประชาสังคมจะเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ต่อบริบททั้งในประเทศและต่างประเทศ กล่าวคือ ภาคประชาชนให้ความไว้วางใจในการเป็นผู้ถ่ายทอดข้อเสนอหรือปัญหาต่างๆ ผ่านช่องทางขององค์กรภาคประชาสังคมไปสู่ภาครัฐ โดยในปัจจุบันองค์กรภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวและต้องการเข้ามาดำเนินงานร่วมกับภาครัฐมากขึ้น จึงจำเป็นที่ภาครัฐต้องแสวงหาและสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อใช้ศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมเชิงสร้างสรรค์ มาสนับสนุนกระบวนการพูดคุยให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจุบันองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ยังมี การจัดเวทีสาธารณะ การเสวนาเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยองค์กรที่มีบทบาทสำคัญ อาทิ PEACE Survey สถาบันประชาสังคมชายแดนใต้ เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ วิทยาลัยประชาชน สถาบันวิชาการ ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ

ด้วยสถานภาพและบทบาทสำคัญของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยฯ ที่ระบุข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ อย่างชัดเจน รวมถึง ทิศนคติต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับภาครัฐโดยเฉพาะเหตุการณ์ให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพูดคุยฯ เพื่อปรับแนวทางการบริหารจัดการ และประสานความร่วมมือให้สนับสนุนกระบวนการพูดคุยฯ อย่างเหมาะสม รวมถึง การแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดที่มีผลต่อการประสานความร่วมมือดังกล่าว นำไปสู่การเกื้อหนุนและดำเนินการร่วมกันอย่างประสานสอดคล้องกันต่อไป จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ ที่มุ่งศึกษาสถานะและการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแสวงหาความร่วมมือและการประสานสนับสนุนภาครัฐในการร่วมแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสถานะและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่มีต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันและแนวโน้มระยะต่อไป

๓. เพื่อแสวงหาแนวทางประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยชิ้นนี้เน้นการศึกษาและวิเคราะห์เงื่อนไขและระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาจากแนวทางและวิสัยทัศน์ขององค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงศึกษาถึงผลด้านบวกและผลด้านลบของการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มประชากร ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.) กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

๒.๒ ภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐ ที่อยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลา อาทิ องค์กรภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ นักวิชาการ เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยฯ และภาคส่วนอื่นนอกภาครัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยใช้ นโยบายและแผน ประกาศ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึง บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และหนังสือวิชาการ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการกระบวนการวิจัยด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี บทความ รวมไปถึง เนื้อหาของนโยบาย ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ภายใต้แนวทางสันติวิธี นอกจากนี้ มีการเก็บข้อมูลจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ รวมไปถึง สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และหนังสือที่ผู้เชี่ยวชาญด้านปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้คลุกคลีอยู่ในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษา นอกจากนี้ จะมีการเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์ตัวอย่าง ซึ่งเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ตลอดช่วงที่ผ่านมา เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานร่วมกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขฯ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม

ผลการวิจัย

ที่ผ่านมานโยบายและแนวทางการดำเนินการของภาครัฐให้ความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้เป็นระบบมากขึ้น อาทิ สมช. ได้ผลักดันให้มีกลไกต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการรับฟังข้อเสนอแนะจากภาคประชาสังคม และร่วมขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแนวทางการดำเนินงานที่เปิดกว้าง พร้อมรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายส่งผลให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคมให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีข้อเสนอในประเด็นอ่อนไหว คณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ และภาครัฐจะคำนึงถึงกรอบนโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การสนองความต้องการของภาคประชาสังคมที่จำเป็นต้องเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม พบว่ามีอุปสรรคสำคัญเนื่องจากกลไกดังกล่าว ประกอบด้วย ภาคประชาสังคมที่มีมุมมองแตกต่างหลากหลายส่งผลให้การขับเคลื่อน และการผลักดันเป้าหมายให้ความร่วมมือกับภาครัฐยังดำเนินการได้ค่อนข้างจำกัด ผลการศึกษาประกอบด้วย ๒ แนวทาง ได้แก่

๑. การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่หนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญ ได้แก่

๑.๑ องค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงหรือเป็นโซ่ข้อกลางระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน รวมถึง ผู้เห็นต่างจากรัฐ โดยเฉพาะการสะท้อนความต้องการของประชาชน ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในส่วนของผู้เห็นต่างจากรัฐ ซึ่งมีความไว้วางใจองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วน

๑.๒ การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งมีกรอบการทำงานในเชิงสันติวิธีมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศ และสภาวะแวดล้อมสันติสุข และการมีส่วนร่วม นำมาซึ่งภาพลักษณ์ที่ดี โดยเฉพาะเป็นการสะท้อนชัดเจนว่าภาครัฐใช้แนวทางสันติวิธี

๑.๓ เครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความโดดเด่น และเข้มแข็งมีส่วนสำคัญในการผลักดัน และสร้างความตระหนักให้สังคมเกิดความสนใจ ต่อความสำคัญของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งภาครัฐกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

๑.๔ ภาคประชาสังคมพยายามผลักดันแนวความคิดใหม่ ๆ และเป็นช่องทางให้กลุ่มที่มีความคิดเห็นต่างจากรัฐ สามารถขับเคลื่อนประเด็นการเมืองในสาธารณะได้

๑.๕ พัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมนำไปสู่จุดที่เป็นประเด็นทางการเมืองและทุกฝ่ายในสังคมตระหนักถึงเรื่องการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ การหนุนเสริมที่สำคัญคือการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมภายใต้แนวทางสันติวิธี

อย่างไรก็ตาม ยังมีความไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะสรุปว่า เป็นการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขหรือไม่ เนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมายภารกิจ และแนวคิดขององค์กรภาคประชาสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะความเป็นอิสระ โดยไม่ได้ถูกชี้นำตามแนวทางขององค์กรที่สนับสนุนงบประมาณหรืออุดมการณ์อื่น ๆ รวมถึงลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ขัดแย้งทั้งด้านบวกและด้านลบ

๒. การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๒.๑ องค์กรภาคประชาสังคมมีหลากหลายกลุ่มมีเป้าหมาย และข้อเสนอที่แตกต่างกัน หลากหลายทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพ และไม่สอดคล้องกัน นำมาซึ่งความซับซ้อนในการหาข้อสรุปที่เหมาะสม

๒.๒ ความไว้วางใจระหว่างกันระหว่างภาครัฐกับองค์กรภาคประชาสังคม เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดรูปธรรม トラบไคที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน จะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือหาข้อสรุปการพูดคุยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่เลือกข้างอาจนำมาซึ่งความหวาดระแวงและขาดความเชื่อมั่น การยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ส่งผลให้ไม่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการที่จะนำไปสู่การหาข้อยุติต่าง ๆ

๒.๔ อุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมต่อกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเหตุผลมาจากภาครัฐไม่เข้าใจแนวทางการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม และไม่ร่วมมือให้เกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ อุปสรรคดังกล่าวเป็นผลมาจากการทำงานของภาครัฐที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม อุปสรรคดังกล่าวยังไม่ชัดเจนจำเป็นต้องมีการประเมินและให้เวลาตรวจสอบ

ท้ายที่สุดความร่วมมือกับภาคประชาสังคมย่อมหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องของการกำหนดประเด็นที่หยิบยกมาในการพูดคุย ทั้งนี้ เนื่องจากภาคประชาสังคมเป็นเสมือนตัวแทน หรือกระจกสะท้อนของสภาพสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น ความสัมพันธ์และความร่วมมือ ของภาคประชาสังคม จึงต้องครอบคลุมกลุ่มคนที่หลากหลายต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ วัย และอาชีพโดยมีวิธีการ ช่องทาง พื้นที่ และเวทีในการสะท้อนประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะที่มีความต่อเนื่อง วัตถุประสงค์ครบถ้วนได้ และจะเป็นข้อพิสูจน์ว่าการพูดคุยตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ที่สำคัญคือคนในพื้นที่ต้องมีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง อันจะเป็นทางออกที่ถาวร

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาครัฐ

๑.๑ สร้างความต่อเนื่องให้กับความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคประชาสังคมกับภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจ และจริงจังในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของภาครัฐ

๑.๒ ภาครัฐต้องเสริมสร้างพลัง (Empowered) ให้กับภาคประชาสังคมและประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓ การเพิ่มกลไกการบูรณาการการทำงานของคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัด

ชายแดนภาคใต้และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น การมีคณะทำงานระดับย่อย เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

๑.๔ การสร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่สังคมภายในประเทศและประชาคมต่างประเทศ โดยภาครัฐต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ชัดเจน

๑.๕ เจ้าหน้าที่รัฐต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง ด้วยการมีอุดมการณ์ร่วมกันที่ต้องการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

๒. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาคประชาสังคม

๒.๑ องค์กรภาคประชาสังคมควรศึกษากระบวนการพูดคุยสันติภาพจากหลากหลายพื้นที่ เพื่อให้เป็นกรอบหรือกรณีศึกษาในการแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง เพื่อนำเสนอต่อภาครัฐในการพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

๒.๒ องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีพื้นที่ระหว่างกัน ในการถกเถียงแนวทางกระบวนการพูดคุยสันติภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่ หรือเป็นแนวทางข้อเสนอแนะในการสื่อสารให้กับประชาชนในพื้นที่และผู้มีส่วนได้เสีย

๒.๓ องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีการแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะสามารถมองเห็นแนวทางกระบวนการพูดคุยสันติภาพในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือเกิดขึ้นได้จริง

๒.๔ องค์กรภาคประชาสังคมต้องสื่อสารอย่างถูกต้องและเป็นความจริงไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือแบ่งฝักฝ่าย อันจะทำให้กระบวนการพูดคุยสันติภาพไม่เป็นเอกภาพ ต่างฝ่ายต่างคิดว่าแนวทางที่ตนเสนอคือแนวทางที่ดีที่สุด ท้ายที่สุดอาจจะทำให้กระบวนการสันติภาพไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้